

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौंको मुख्यपत्र

अरुण सुसेली

www.sankhuwasabhatamusamaj.org.np

वर्ष २१, अंक २०

पौष, २०८८

SHOT ON OPPO

- बौद्ध धर्ममा पञ्चशिल र यसको महत्व
- तमु जातिको धर्म संस्कारमा एकरूपता: वर्तमान चुनौति
- नेपालको न्यायलय र सामाजिक न्याय प्रणाली
- चिचिला पालिकाको दुइ परिचय मत्स्यपोखरी र पानीमकै

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होधार (बाघ वर्ग) २०७८
सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ
तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक
शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

हिमाल ज्वेलर्स प्रा.लि.

गंगाराम गुरुड़

कार्यकारी निर्देशक

पोष्ट बक्स नं. ६५६५,

चाबहिल ७, काठमाडौं

फोन नं. ०१-४४६६३३३, ४४६९२२२, मोबाइल नं. ९८४५९४२५६, ९८४५७४२५६

E-mail: himal-Jwellers@yahoo.com

हार्दिक बधाई तथा शुभकामना !

यही मिति २०७८ साल मंसिर २७ गते हाम्रो छोरा दिपक घलेको शुभ विवाह फुकाम निवासी अन्चला गुरुडको साथ वैवाहिक सम्बन्ध भएकोमा उहाँहरूको दाम्पत्य जीवन सुखमय रहोस् भन्दै हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

दाजु/भाउजु

रघुनाथ/पुष्पा घले

इरान/सप्ना घले

दिदी/भिनाजु

मुना/सेतुमान गुरुड

मिना/मेहरमान गुरुड

बिना/गणेश गुरुड

एवम् समस्त रिलिल घले परिवार

लेलुवा-५, संखुवासभा

हार्दिक बधाई तथा शुभकामना !

हाम्रा छोरी/बहिनी सुश्री स्तुती गुरुडको भर्मन्ट प्रदेश अमेरिका निवासी श्री बिनोद कुमार गुरुडसँग वैवाहिक सम्बन्ध कायम भएकोले हार्दिक बधाई सहित सुखमय दाम्पत्य जीवनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

बुबा एवं आमा

ईन्द्र बहादुर गुरुड/फुलमाया गुरुड

दाजुभाउजु तथा दिदीभिनाजुहरू

एवं सहपरिवारजन

हार्दिक बधाई तथा शुभकामना !

हास्री आयुष्मति नातिनी / सुपुत्री सुश्री स्वस्तीका गुरुङको संखुवासभा जिल्ला, मकालु-४, ढोडेनी निवासी (बुबा श्याम बहादुर मेरी गुरुङ, आमा धनमाया गुरुङ) को आयुष्मान् सुपुत्र श्री देउमान गुरुङसँग वैवाहिक सम्बन्ध कायम भएकोले सुखद दाम्पत्य जीवनका लागि हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्दै सु-स्वास्थ्य, शान्ति र समृद्धिको शुभ-कामना सहित शुभ-आशिर्वाद छ ।

हजुरआमा

तुलसीमाया गुरुङ

बुबा एवं आमा

ओमप्रकाश गुरुङ / सीता गुरुङ

सिद्धिचरण नगरपालिका-८, ओखलढुङ्गा

हार्दिक बधाई !

भर्खरै सम्पन्न नेपाली कांग्रेस तथा नेकपा एमाले को राष्ट्रिय महाधिवेशनबाट संखुवासभाली तम्हरुको गौरव एवं धरोहर पूर्व स्वास्थ्य राज्य मन्त्री माननिय श्री तारा मान गुरुङ ज्यू नेपाली कांग्रेसको तर्फबाट केन्द्रिय सदस्य र राष्ट्रिय सभा नेपालको विधायन समिति का सभापति एवं राष्ट्रिय सभा सदस्य माननिय श्री पर्शुराम मेघी गुरुङ नेकपा एमाले को तर्फबाट केन्द्रिय सदस्यमा निर्वाचित हुनु भएकोमा उहांहरु दुवै जनामा हार्दिक बधाई सहित उहांहरुको कार्य सफलताको हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

टिकाराम गुरुङ तथा कलु माया गुरुङ

खाँदबारी नगरपालिका-४, सेकाहा, संखुवासभा

हाल : बानेश्वर काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

बालकुमार गुरुङ तथा सीतामाया गुरुङ^१
खाँदबारी नगरपालिका-४ सेकाहा, संखुवासभा
हाल: कपन, काठमाडौं।

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

श्रीमान् राम बहादुर गुरुङ^२
श्रीमती जैसिता गुरुङ^३
खाँदबारी नपा. ११ आडला संखुवासभा
हाल : नख्खीपोट ललितपुर

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा **सुख, शान्ति र**
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

रामचन्द्र गुरुङ/मिश्रा गुरुङ
खाँदबारी नगरपालिका, माल्टा-५, संखुवासभा
हाल: कपन, काठमाडौं।

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा **सुख, शान्ति र**
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

श्रीमान/श्रीमती
गणेश कुमार गुरुङ/खड्ग कुमारी गुरुङ
खाँदबारी नगरपालिका- ३, चिसोपानी, संखुवासभा
हाल: धुम्वाराही काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

सिंगापुर इन्सपेक्टर नारायण कुमार गुरुङ, कल्पना गुरुङ^१
खांदबारी नपा. ०४, सेकाहा, संखुवासभा
हाल : कपन, काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

पूर्णकुमार गुरुङ तथा मनमाया गुरुङ^२
चिचिला गाउँपालिका-५, संखुवासभा
हाल : कपन, काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

श्री दाजु गुरुङ (उपेन्द्र कोरोड्गी)

सिता गुरुङ

मादी वडा नं. ४, संखुवासभा (हाल नखिपोट-१४, ललितपुर)

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो
(बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा देशविदेशमा
रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा
सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना
व्यक्त गर्दछौं।

युवराज गुरुङ

चैनपुर-१, नुनढाकी, संखुवासभा

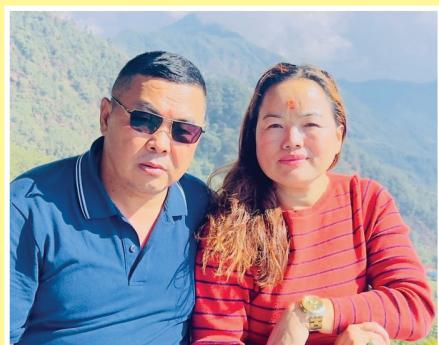
हाल: कपन, काठमाडौं।

तारा कुमारी गुरुङ

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार तो ल्हो (बाघ वर्ग)
२०७८ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका
सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति
र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

महरमान गुरुङ/मिना गुरुङ

शितलपाटि हेलुवा-११

हाल: कपन, काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

श्रीमान / श्रीमती

चन्द्र बहादुर गुरुड़/दुर्गी माया गुरुड़

खांदबारी नपा. ०४ सेकाहा, संखुवासभा
हाल : बानेश्वर काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड **तमु ल्होछार तो ल्हो** (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अबसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

पूर्णकुमार गुरुड तथा मिरा गुरुड

चैनपुर नगरपालिका-१, नुनढाकी, संखुवासभा

हाल: रातोपुल, काठमाडौं

भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला मादी नगरपालिका वडा नं. ८ (साविकको मावादिन गा.वि.स.-४) मा विक्रम संवत् १९९२ असोजमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री **तेज बहादुर गुरुङ** र १९९५ भद्रैमा जन्मनु भएकी ममतामयी माताश्री **बुद्ध माया गुरुङ**को ठिक ३ महिना ३ दिनको फरकमा क्रमशः २०७७ चैत्र ६ गते र २०७८ आषाढ ९ गते क्रमशः ८६ र ८३ वर्षको उमेरमा निधन भएको हुँदा मातापिता दुवैजनाको आत्माको चिर शान्तिको कामना गर्दै भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली अर्पण गर्दछौं। बुवाआमा, हजुरहरूको आत्माले संघै शान्ति पावस, हजुरहरूको वैकुण्ठ बास होस्।

जन्म

वि.सं. १९९२

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७७/१२/०६

छोरी/ज्वाइ

हिमाला गुरुङ / भिम घले गुरुङ

नातिनीहरू र नाती

लकिमा गुरुङ, लेहिभ गुरुङ, लकी छ्योदेन गुरुङ^१
रानीबारी, काठमाडौं।

जन्म

वि.सं. १९९५

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७८/०३/०९

भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला चिचिला गाउँपालिका वडा नं. २ आहालेमा वि.सं. २००२ पौष १४ मा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री **छत्रबहादुर गुरुङ**को २०७८/०८/१९ मा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा **हार्दिक कृतज्ञता** प्रकट गर्दछौं।

जन्म

वि.सं. २००२/०९/१४

स्वर्गारोहण

२०७८/०८/१९

श्रीमती: विर्खमाया गुरुङ

छोराहरू: जंगबहादुर गुरुङ, मकरध्वज गुरुङ, भोलामान गुरुङ

छोरीहरू: सिता गुरुङ, पूर्णकुमारी गुरुङ, कमला गुरुङ

बुहारीहरू: रेणु गुरुङ, गिता गुरुङ, मुना गुरुङ

ज्वाइहरू: दलबहादुर गुरुङ, कर्क्यू तामाड, जंगविर गुरुङ

नाति/नातिनाहरू: अनिता गुरुङ, सचिना गुरुङ, रोशन गुरुङ, कमानसिंह गुरुङ, अनिल गुरुङ,

अन्जना गुरुङ, प्रितिना गुरुङ, शिवानी गुरुङ

आवपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ३ चिसोपानी मानेभञ्ज्याडमा
विक्रम संवत् २००९ माघमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री **लक्ष्मी**
प्रसाद गुरुङको ७६ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा **दिवंगत आत्माको**
चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण
आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं।

जन्म

वि.सं. २००९ माघ द

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७७ चैत्र २४

स्व. लक्ष्मीप्रसाद गुरुङ

छोरा र बुहारी

श्री गणेश कुमार र श्रीमती खड्ग कुमारी गुरुङ

आवपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ४ सेकाहा भाड़खर्कमा विक्रम संवत् १९८६
चैत्रमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय ममतामयी माताश्री **लक्ष्मी** माया गुरुङको ९२ वर्षको
उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस
दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं।

जन्म

वि.सं. १९८६ चैत्र १२

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७८ मंसिर २२

स्व. लक्ष्मी माया गुरुङ

छोरा र बुहारी

पर्शुराम गुरुङ र धन माया गुरुङ
पदम वहादुर गुरुङ र उर्मिला गुरुङ

छोरी र जुवाई

पदम माया गुरुङ र भलमान गुरुङ

भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला चिचिला गाउँ पालिका वडा नं १ पोखरी गाउँमा
विक्रम संवत् १९९२ पौषमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय ममतामयी
माताश्री **रत्न माया गुरुङ**को ८५ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन
भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद
घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक
कृतज्ञता प्रकट गर्दछौ ।

जन्म

वि.सं. १९९२ पौष २५

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७७ पौष १८

स्व. रत्नमाया गुरुङ^१
छोरा / बुहारी^२

धनबहादुर गुरुङ / कौसिला राई^३
ठगबहादुर गुरुङ / केशरी गुरुङ^४
लिलाबहादुर गुरुङ / सिला गुरुङ^५
ज्ञानबहादुर गुरुङ / पार्वती गुरुङ^६

छोरीहरू

नरमाया गुरुङ, हर्कमाया गुरुङ, राधिका गुरुङ^७

भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ५ माल्टा गुरुङ गाउँमा विक्रम संवत् २००० असोजमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय ममतामयी माताश्री **हरिमाया गुरुङ**को ७८ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौ ।

जन्म
वि.सं. २००० असोज

स्व. हरिमाया गुरुङ

स्वर्गारोहण
वि.स. २०७८ मंसिर ९

श्रीमान्: हर्क बहादुर गुरुङ
छोरा/बुहारीहरू

धन बहादुर गुरुङ/गिता गुरुङ, देव बहादुर गुरुङ/बिष्णु माया गुरुङ, नबिन गुरुङ/निर्मला गुरुङ
मच्छिन्द्र गुरुङ/बिमला गुरुङ, प्रल्हाद गुरुङ/उषा गुरुङ

कान्ठा ससुरा/सासु

टेकबहादुर गुरुङ/डिल्लिमाया गुरुङ

नाती/नातिनी बुहारी

प्रदिप गुरुङ/सुनिला गुरुङ, अभिषेक गुरुङ, उज्ज्वल गुरुङ, निश्चल निर्मल गुरुङ, निशान गुरुङ

पनाति : स्पन्दन गुरुङ

नातिनी/नातिनी ज्वाई

रोजिना गुरुङ/नविन गुरुङ,

प्रतिक्षा गुरुङ, निर्जला गुरुङ, निलम गुरुङ, अविना गुरुङ, प्रिन्शा गुरुङ

छोरी/ज्वाईहरू

कमला गुरुङ/विष्णु प्रशाद गुरुङ, कोपिला गुरुङ / नविन गुरुङ

नाति/नातिनिहरू

युकेश गुरुङ, युत्का गुरुङ, कन्चन गुरुङ, कोशन गुरुङ

संखुवासभा जिल्लाको
ग्राहकहरूका लागि
विशेष छट
को व्यवस्था गरिएको छ ।
सेवा लिनुहोस्
र अनुभव गर्नुहोस् ।

Sankhuwasava Aluminium Fabricator Pvt. Ltd.

Our Services:

For modern home design & construct,
UPVC Trust, Steel Railing, Shutter, Tile,
Solar Heater, Chimni, Water Filter, Fiber Fitting,
Painting & Plumbing etc.

"UPVC special: Door, Window fitting & all partitions"

मावपूर्ण श्रद्धाङ्गली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ५ लेलुवा गाउँमा विक्रम संवत् २०१९ फाल्गुनमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री कर्ण बहादुर घले ५७ वर्षको उमेर मा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागी प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौ ।

जन्म

वि.सं. २०१९ फाल्गुन ५

स्वर्गारोहण

वि.सं. वि.स. २०७७ पौष ९

बाबू: दलबहादुर गुरुङ, श्रीमती: दिगुरी कुमारी घले

भाई/बुहारी: तारा घले, छोरा: प्रकाश घले, बुहारी: पेमा शेर्पा घले

भतिज: नारायण घले, बुहारी: निलु घले

छोरी: सरला घले गुरुङ, कमला घले, ज्वाई: इपक गुरुङ

नाति/नातिनी: इशा गुरुङ, इशान गुरुङ, प्रनय घले, निसेड घले

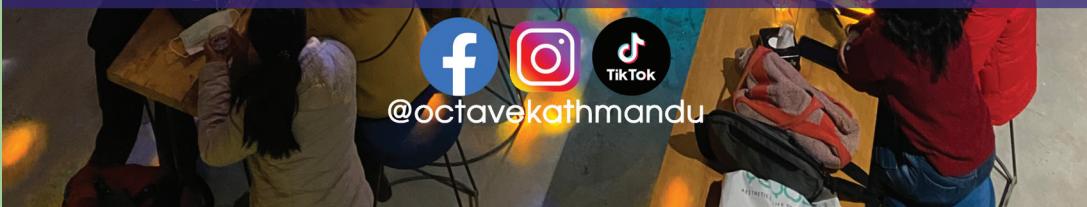
B
I
R
T
H
D
A
Y
A
N
N
I
V
E
R
S
E
R
Y

B
A
C
H
E
L
O
R

P
R
O
P
O
S
A
L

Mahendra Shalik, Dubarmarg Kathmandu
www.octavekathmandu.com | 014220569

अरुण सुसेली

वर्ष २१ अंक २० का लागि

संरक्षकहरू

टीकाराम गुरुड

रंगलाल गुरुड

टीकाराम गुरुड (लिङ्गाम)

ताराकुमारी गुरुड

रश्मी गुरुड

सल्लाहकार

बाबुराम गुरुड, प्रभुराम गुरुड, डम्बरसिंह गुरुड, मनिराज गुरुड, महाविर गुरुड

प्रकाशन संयोजक

कुशुम गुरुड,

सम्पादक

दाजु गुरुड (उपेन्द्र कोरड़ी)

व्यवस्थापक

दुर्गीमाया गुरुड, गंगा गुरुड, गोविन गुरुड, आशिष गुरुड, टीका माया गुरुड, भिनु गुरुड, मिरा गुरुड, मकरध्वज गुरुड, राजकुमार गुरुड, पवन गुरुड, अनिता गुरुड

प्रतिनिधिहरू

विनोद गुरुड (संखुवासभा), अनु गुरुड, जीत माझरे, लिलाबहादुर गुरुड (अमेरिका), चन्द्रबहादुर गुरुड, लाल बहादुर गुरुड, कर्ण कोरड़ी, लिला गुरुड, दाजु गुरुड (हडकड), बम्बहादुर घले, यम गुरुड, विनोद गुरुड (कोरिया), आशा कुमारी गुरुड, राम गुरुड (बेलायत), सुरेशकुमार गुरुड, कमल गुरुड (बेल्जियम), नन्द कुमार कोरड़ी (जापान), रोशन कुमार गुरुड (सिंगापुर), विशाल गुरुड, विनोद गुरुड, चक्र गुरुड, जगत बहादुर गुरुड (पोर्चुगल), सुरेश गुरुड (कतार), निरु गुरुड (इजरायल),

मुद्रण

सहारा प्रिन्ट कनेक्सन, डिल्लीबजार

प्रकाशक

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति देवीनगर-१०, घटेकलो, काठमाडौं

सम्पादकीय.....

हिँड़सँगै विभिन्न चाडपर्वहरू सुरु भइहेछन् एकपछि अर्को । धेरै छन् यस्ता चाडपर्वहरू विविधताले भरिएको यो सुन्दर मुलुक भित्र । यी सबै राष्ट्रका गहना हुन र राज्यले संरक्षण गर्नुपर्ने अमूल्य निधि हुन् । यतिबेला लामो समयदेखि खुलेर हाँस्ने सकिरहेको छैन मनहरू । खुलेर हाँस्ने समयको पर्खाइले दुइ वर्ष नाँच लागिरहेछ एउटा पट्यारलाग्दो वर्तमान बोकेर । निराश बाँडिरहेछ वर्तमान र निराशा मात्र ओकालिरहेछन् मान्छेहरू अनि सरकार पनि उदार भएर बाँडिरहेछ केवल निराशा । यतिबेला थोरै भए पनि हाँस्ने शुभकामना साट्ने अवसर दिइहेछन् विभिन्न चाडपर्वहरूले । कतिपय चाडपर्वहरू ओझेल पारे पारियो र प्रयासरत पनि छन् अनि यो खेल र भेल चालिरहेछ अहिले र पहिले राज्यसत्ता हडपेर बसेका शासकहरू स्वस्वार्थमा । अब त्यो वाध्यता रहदैनू हामीले आफू र आफ्ना शक्तिलाई पहिचान गर्न सकेको खण्डमा । बुझ्ने जुट्ने बेला आएको छ सामर्थतामा उभिएर ।

यो एउटा आन्दोन नै भाषा धर्म र संस्कृतिक उत्थानको लागि । यो एउटा अभियान नै हो तमु समुदायको जागरणको लागि । अनि एउटा समय पनि हो विभिन्न जातजाति र धार्मिक समुदायबिच सहिष्णुता अभिवृद्धिका लागि । विविध जातजाति भएको मुलुकका जातजातिहरूका यो आन्दोलन, परम्पराको निरन्तर पालना र माया गर्ने अभ्यासहरू अपन्य अपन्य पनि लाम्न सकलान कठिपय तथाकथित एकल शॉच भएका बुद्धिजीवीहरूलाई । र भन्ने गर्छन, शोच्चे गर्छन् तिनीहरूले मानेको बाटो मात्र हिँडू पर्ने र त्यही मान्यतालाई मात्र सत्य स्विकार्तु पर्ने । अनि हामीले बिर्सिदून पर्ने रे आफ्नो इतिहास मुलधारमा हिँडनका लागि । हाम्रो धर्म संस्कार रितिरिवाजले कहाँ अप्द्यारो पारेको छ ती एकलकाँटेहरूलाई ? यति वेला यस्ता वकमफुसे कुरो सुने समय होइन । सम्भन्ने बेला हो खोज र संरक्षण गर्ने कर्तव्य हो आआफ्ना गौरवमय परम्परा र इतिहासको । यसैले यो आन्दोलन, अभियान या जागरणका प्रयासहरू केवल सामाजिक सद्भाव अभिवृद्धिको लागि हो न कि द्वन्द्वका लागि । चुरो कुरो यही हो अहिलेको सन्दर्भमा । कति सहजै बोल्न सकेका होलान निर्लज्जहरू । फेरि कति सजिलै विश्वास गरिरदिने हामीहरू ।

महामारी छ जतातै । यस्तै लेख्छन् छाढ्न् सञ्चारका छापाहरूमा । सत्य हो । तर जीवनको आयु खोजन मल्ल युद्ध लट्डिरेछन् थारै हारेकाहरू । कस्तो वाध्यता ! यस्तै बेला लड्छन् फुट्छ्न् टुट्छ्न् राजनीतिक दस्त भनाउँदाहरू । कतिसम्पको नकचरोहरू विश्वासलाई टेक्छन् टोक्छन् सर्वाङ्ग देखाउदै खुला सडकमा उभिएर । ताली ठोकेर स्वागतमा उभिन तछाँड मछाँड गर्ने प्रतिस्पर्धी पनि हामी । कति खुसीका मनुवा हामी । यही खुसीमा जीवन खोजन नथाक्ने पनि हामी । बस कुनै हतार छैन कुनै पश्चाताप पनि छैन वर्तमान भूतितर ओरालो लागिरहँदा पनि । तब त सहासी, वीरा वहादुर हामी । र भरखरै काँध थापेर लोभी पापीहरूलाई पुनः बैतर्नी तारिदियौ उथारो कसम खाएको भरमा । अति भयो यस्ता खेल र भेलहरू र पुनरावृति कहिल्यै नहोस् आगामी दिनहरूमा तमू ल्हो फेरिएसँगै । आउनुहोस् सबै दुःख निराशा पिडा भुलेर यो विषम समयमा खुसी बाडौ हाँसौ दिल खोलेर । कामना गरौ सबैमा शान्ति, समृद्धि खुसी छाइदियोस् तमू ल्होसारले । अन्त्यमा, त्वो ल्हो (गाई वर्ग) लाई बिदाई र आउने त्वो ल्हो (बाघ वर्ग) लाई स्वागत गर्ने तमाम तमुबन्धुहरू साथै नेपाली दाजुभाइ दिदी बहिनीहरूमा त्वो-ल्होसारको हार्दिक मंगलमय शुभकामना !

संख्यावासभा तमू समाज सेवा समिति

काठमाडौं, नेपाल

૨૦૫૮

बाबुराम गुरुड़ अध्याक्ष

मन्तव्य

मानव जीवनमा आई पर्ने अनगिन्ती दृश्य अदृश्य अपठ्याराहरू हुन्छन् । सामाजिक सोंच र सेवाको भावानाले भरिएका सामाजिक अभियान्ताहरूलाई कही कतै र केही अपठ्याराहरूले कहिल्यै नछेक्ने महान महानुभावहरू पनि समुदयमाख पाउन सकिदो रहेछ । व्यक्ति, समुदाय तथा जीवित प्राणीमा देखिएको समस्या समाधन तथा सहयोगमा वित्तुष्णा जगाउन अबश्य पनि राम्रो होइन । जससंग नत दया, माया, करुणा हुन्छन् नत एक असल नागरिकको प्रतिक ।

कोभिड १९ को महामारीले २१ औं शताब्दिका हामी मावनजातीलाई विश्व भरिनै तर्सिद बनायो । हुन त केही पुराना र हाप्रो अग्रजहरूले कोभिड १९ जस्तै डरलाएदा रोगहरूसंग पहिलैई पनि लड्नु परेको हामीले बुझ्न सकिन्छ । यसबाट के सिक्न सकिन्छ भने यो जगतमा हामी मानवहरू मात्र होइन हामी संग सैंग थेरै जीवित प्रणीहरू पनि छन् । मानव निर्मित प्रबिधी र विकासले पर्यावरणमा पनि ठुलो असर गरेको छ । जस्तै गर्दा मानव निर्मित प्रबृधी र विकासको मुल संग सैंग रोग, असरयुक्त बिकिरणहरूले जीवित प्राणीलाई जिउन असहज बनाएको छ । जस्तै गर्दा थरीथरीको रोगका चुनौतिहरू बढ्न थालेका छन् । यस्ता असहजता संग जुध्न र मानव जीवनलाई सरलसंग जिउन हामी आफु, आफ्नो परिवर, समुदाय साथै समग्र सबैमा मानविय भावना, बौद्धिक सोचका साथ सहयोग र अपठ्यारामा बच्न, बचाउन एकता हुनु परेको छ ।

संघ र संस्थाको उद्देश्य उनुसार यस्तो खाले महामारीको विषम परिस्थितीका बिचमा पनि संखुवासभा तमु समाजले हाम्रो समुदाय भित्रको अप्ठयाराहरूमा दरिलो धरोहरको रूपमा रहेर कामगर्न सफल भएको महशुस भएको छ । यस बाट हामीले थप शिक्षा प्राप्त गरेका छौ । यस्तै अप्ठयाराहरूमा पनि साथ र सहयोग गर्न जिम्पेवार भुग्मिका निर्वाह गर्ने समग्र मुलकार्य समिति, आमासमूह, युवासमूह, सल्लाहाकार तथा समग्र समुदयहरूको साथ रहेको पाएको छु । अप्ठयारामा परेकालाई सार्थकदिनु पर्दछ भन्ने राम्रो सोंच सबैमा पाएको छु । संस्थाको थप मजबुदी, पारदर्शिता र समाजिक सोंचमा सबैको ध्यान जाने छ जस्तै संस्था र सिंगो समाजको नाम उच्च रहिरहेन कुराको विश्वास गर्दछु ।

तमु समाजले आफ्नो मुख पत्र वार्षिक रूपमा प्रकाशन गरी समाजको वार्षिक गति बिधी र हिसाबहरू ऐनाको रूपमा पस्क्ने अरुण सुसेली वर्ष २१ अंक २० प्रकाशन भएको छ । प्रकाशित पत्रिकाको लागि लेख, रचना, शुभकामना र विज्ञापन दिएर प्रकाशन खर्चमा सहयोग गर्नु हुने सबै महानुभावहरू साथै संम्पादन तथा आवश्यक व्यवस्थापनका लागि अहोरात्र खटिन् भएका सबै साथीहरू प्रतिहार्दिक धन्यवाद ब्यक्त गर्दछ ।

अन्त्यमा तमूहरूको महान पर्व तमुल्होछार तो ल्हो (बाघ बर्ग) २०७८ को पावन अवसरमा देश तथा विदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण बुबाआमा , दाजु भाइ तथा दिदी वहिनीहरूमा यहांहरूको सुस्वास्थ्य, सुख शान्ती र समृद्धीका लागि हार्दिक मंगलतमय शभकामना व्यक्त गर्दछ ।

मिति: २०७८ पौष १५

विषय-सूची

बौद्ध धर्ममा पञ्चशिल र यसको महत्त्व

बौद्ध धर्म शिक्षामात्रै संसारमा यस्तो धर्म हो ।
जसले जगत दुनियाँको दुःख सुख उमंग हैरानीमा
कसैदेवदेवी एवम् राक्षस आदिको आशिर्वाद तथा
श्रापमा मान्यता राख्दैन ।

५

उधारो जिन्दगी (कथा)

एउटा निककै लामो निराशा ओकालिछ्न समस्तिका । केही लामा असन्तुष्टिहरू धुमिरहेभै लाग्छ उनका आँखाहरूमा । घरीघरी बदलिरहेछ अनुहारको रड श्वास प्रश्वासको उतारचढाव सँगै । तर यस्ता समस्याले छुँदैन मलाई न त निराश बनाउन सक्छ समयले ।

२०

पञ्चासे वनसंरक्षणको नालीवेली

गण्डकी प्रदेशको चर्चित पर्यटकिय गन्तव्य पञ्चास कास्की, पर्वत र स्याङ्गजा जिल्लाको साभा धुरी हो । यो धुरीबाट उत्तरतर्फका ध्वलीगिरी, अन्नपूर्ण, लगायत मनास्तु हिमाल सहित लस्कारै रहेकासेतव्या हिमाली शृङ्खलाका साथै पूर्वी क्षितिजमा पोखरा उपत्यका लगायत अनागिन्ति डाढाकांडा, दक्षिणतर्फ स्याङ्गजा पुतलीवजार रमनोरम आँधीखोला उपत्यका, पश्चिमतर्फको कालीगण्डकी उपत्यकामा पर्ने कुस्मा, वालुङ्गर म्याएदी क्षेत्रभित्र अवस्थित विभिन्न आकारका डाढा वस्तीहरू देख्न सकिन्छ ।

२९

साथगा

सम्पादकीय	१
अध्यक्षको मन्तव्य	२
बौद्ध धर्ममा पञ्चशिल र यसको महत्त्व	५
तमू जातीमा गरिने संस्कारको एक सिंहालोकन	७
तमू जातीको धर्म, संस्कारमा एकरूपता :	
वर्तमान चुनौती	९
नेपालको न्यायलय र सामाजिक न्याय प्रणाली	१३
वैदेशिक रोजगारमा शुन्य लागतको प्रावधान	
र आप्रवासी कामदारको अवस्था	१६
उधारो जिन्दगी (कथा)	२०
“चिचिला पालिकाको दुइ परिचय	
मत्स्यपोखरी र पानीमकै”	२६
पञ्चासे वनसंरक्षणको नालीवेली	२९
देउशी भैली कार्यक्रम २०७८	३६
आ.ब. २०७७/२०७८ को आर्थिक विवरण	४१
रोधीं : सामाजिकीकरण स्थल कि नाइट क्लब ?४४	
संख्यावासभा तमू समाज काठमाडौं	५०

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिको वर्तमान कार्यसमिति

बाबुराम गुरुङ

अध्यक्ष

दुर्भरसिंह गुरुङ
वरिष्ठ उपाध्यक्ष

दुर्गमाया गुरुङ
उपाध्यक्ष

प्रभुराम गुरुङ
महासचिव

टिकामाया गुरुङ
सचिव

गंगा गुरुङ
कोषाध्यक्ष

मकरदेवज गुरुङ
सह-कोषाध्यक्ष

आशिष गुरुङ
सदस्य

राजकुमार गुरुङ
सदस्य

पंखमाया गुरुङ
सदस्य

गोविन गुरुङ
सदस्य

प्रविन गुरुङ
सदस्य

कुशुम गुरुङ
सदस्य

इन्द्र गुरुङ
सदस्य

उमेश गुरुङ
सदस्य

बौद्ध धर्ममा पञ्चशिल र यसको महत्त्व

■ साङ्गे लेदेन घोताने गुरुड भुपेत
इलाम, हाल: काठमाडौं फर्पिंड

बौद्ध धर्म शिक्षामात्रै संसारमा यस्तो धर्म हो । जसले जगत दुनियाँको दुःख सुख उमंग हैरानीमा कसै देवदेवी एवम् राक्षस आदिको आशिर्वाद तथा श्रापमा मान्यता राख्दैन । हरेक घटनाहरूको पछि कारणहरू हुन्छ । कुनै पनि कार्य पश्चात् प्रतिक्रिया देखाउनु प्राकृतिको नियम हो । हाल हामीले अनुभुति गर्ने दुःख सुख पनि विगतको हाम्रै कार्यहरूको प्रतिक्रिया हो । तसर्थ बुद्ध धर्ममा जानै पर्ने कुरा भनेकै कर्म हेतु फल हो । प्रतित्य समुत्पाद हेतु- प्रत्यय अर्थात् कार्य अनुरूपको प्रतिक्रिया । सदकर्म तथा कुरकर्म अनुसारको हाम्रो जीवनचार्यानन्द लागू हुने भएकोले हामी सुख चाहने दुःख नचाहनेहरू जोकोहीले पनि दैनिक जीवनचार्यमा, हामी नेपालीहरूको रत्नविभुती तथागत बुद्ध भगवान्‌को यी आधुनिक शिक्षा तथा वैज्ञानिक मान्यता अनुरूपको पञ्चशिल अनुसरण अभ्यास गर्नु पर्छ ।

पञ्चशिल

- १) प्राणी हत्या नगर्नु
- २) चोरी नगर्नु
- ३) भुटो नबोल्नु
- ४) व्यभिचार नगर्नु
- ५) मादक पदार्थ सेवन नगर्नु ।

पञ्चशिल पालना गर्दाको फाइदा र बेफाइदा

बेफाइदा

१. अरुको ज्यान लिएको अथवा हत्या गरेको कार्यको प्रतिक्रिया कर्महेतु फल - अहिले र

कालान्तरमा दर्दनाक रोक शोक तथा सदै कुनै न कुनै रोग भोगले ग्रस्त हुने अल्पआयुमै मृत्यु हुने दुर्घटनाहरूमा परि रहने । समाजमा प्रभाव न्यूनभन्दा न्यून हुने अरुबाट सदै हेपीनु थिर्चिनु पर्ने आदि ज्यान लिएको कार्यको प्रतिक्रिया भोग्नै पर्ने हुन्छ ।

२. चोरी डकैती गरेको कार्यको प्रतिक्रियाकर्म हेतु फलचाहिँ अहिले र कालान्तरमा जतिसुकै मेहनत र परिश्रमको पसिनाले नै नुहाए पनि जहिले अपुग अभाव गरीबीमै जिउनु पर्ने अप्रिय आरोपहरू लाग्ने समाजमा दरिद्र भएर कष्टकर जीवन बिताउनु पर्ने हुन्छ
३. भुटो बोलेर अरुलाई छलेको भुक्याएको कार्यको प्रतिक्रिया: कर्मको हेतु फल अहिले र कालान्तरमा जतिसुकै, सत्य बोले पनि असत्य लिने मान्ने । साचो कुरा नै गरे पनि कुरा कसैले नपत्याने बोलिवचन नमीठो हुने बोलिमा प्रभाव पट्टकै नहुने समाजमा सदैब अपहेलित हुनुपर्छ ।
४. व्याभिचार अर्थात् आफ्नो आधिकारिक श्रीमती तथा श्रीमान्‌भन्दा अन्य परपुरुष र नारीसित समाज समुदायले निषेध गरेको अनैतिक शारीरिक सम्बन्ध राखेको गरेको । कार्यको प्रतिक्रिया कर्म हेतु फल अहिले र कालान्तरमा श्रीमान् तथा श्रीमती दुश्मनभै पाउने हुने घरमा जहिल्यै अशान्ति भै-झगडा

- मात्र हुने सन्तानले राम्रो गति नलिने आदि कर्म हेतु फल भोग्नु पर्छ ।
५. मादक पदार्थ सेवनः कार्यको क्रियाले चाहाँ स्थानीय सिमेभुमे असन्तुष्ट क्रोध भई खडेरी लाग्ने । आफ्नो इन्द्रियहरू उत्तेजित उच्छृङ्खलमा शिल भंग भई दसाग्रहले सताउने । कालअन्तरमा अनिकाल युद्ध भूमि सुक्का ठाउँमा बास तथा जन्मलिन पर्ने भयानक रोग शोकले सताउने प्राकृतिक प्रकोप हैजामा ज्यान गुमाउनु पर्ने कुकर्मको फल भोग्नै पर्ने हुन्छ ।

फाइदा

- कसैको प्राण हत्या नगर्नाको कार्यको प्रतिक्रिया कर्महेतु फल । अहिले र कालअन्तरमा निरोगी हुने आयु लामो हुने मनमा माया करुणाको भाव प्राकृतिक रूपमै उत्पादन हुने आदि फाइदाहरू दुर्घटनाहरूबाट बच्ने । रोग एवम् शोकले दुःख दिदैन ।
- चोरी नगर्नाको कर्म हेतुफल, अहिले र कालअन्तरमा शुभ सहले बाँस गर्नाले धन सम्पत्ति र खाना लाउन सुगिसरि भई खर्चको अभाव कहिले नहुने सबैको नजरमा भलादमी देख्ने समाजमा अलगै तेजस्वीको पहिचान हुने ।
- भुठोः नबोली सत्य वचन बोल्नाको कर्महेतु फल । अहिले र कालअन्तरमा

बोलिमा प्रभावसालीता कर्णपित्रिया हुने जेजस्तो बोले पनि सबैले मान्ने पत्याउने बचन मिठासपूर्ण हुने आदि फाइदाहरू हुन्छ । व्यभिचार अर्थात परपुरुष तथा परनारीसँग अनैतिक शरिरिक सम्बन्ध नराख्नाको “कार्यको क्रिया, शरीरमा एक चमक पूर्णता हुने “सबैसँग मेलमिलाप तथा घरायसी वातावरण राम्रो हुने सन्तानले अति राम्रो प्रगति गर्ने श्रीमान् तथा श्रीमती सहयोगी तथा बाआमाले भै निस्वार्थ माया ख्याल गर्ने हुन्छ ।

४

५. मादक पदार्थ सेवन नगर्नाको कर्म हेतुफल, अहिले भविष्य र कालअन्तरमा अनिकाल तथा युद्ध भूमिमा नपर्ने भयानक रोगहरूले नसताउने । नाग तथा इष्टदेवको साथ पाई भरि पूर्णता जीवन एक वैभवपूर्ण हुने समाजमा अलगै पहिचान आदि फल प्राप्त हुन्छ ।

नेपालको सामाजिक रूपान्तरण सभ्य, शान्त परिवार चाहने दुनियाँले, मात्र पञ्चशिल अनुसरण गरे नेपाल र विश्व स्वत, शान्त स्वार्ग भूमि हुनेछ । बौद्ध शिक्षामा भनेको दुनिया भगवान् विषेशको आशिष र श्रापले नभइ प्राणी आआफै कर्ममा निहित हुन्छ भन्नको तात्पर्य नै कर्म हेतुफलको मर्म पनि हो ।

०००

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमु ल्होछार (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

गोतिलाल गुरुङ
संस्थापक उपाध्यक्ष
संखुवासभा तमु समाज

तमू जातीमा गरिने

सरकारको एक सिंहालोकन

■ युवराज गुरुडत्ट

चैतपुर-१, संखुवासभा

कुनै पनि समाजको उत्पत्तीसँगै त्यस समाजले अंगीकार गर्ने धार्मिक विश्वास तथा सामाजिक मान्यताहरू त्यसलाई मान्ने विधी विधानहरू बनाएका हुन्छन्, त्यसेलाई संस्कार भनिन्छ भने मानिसले परिवार र समाजमा जीवन-यापन मात्र गर्ने होइन, यसभित्र उसले त्यहाँबाट पाउने दया, माया, कला व्यक्तित्व विकास, भौतिक उन्नति लगायत हरेक कुराहरू रहेको पाइन्छ र उमेर अनुसारको कर्मकाण्ड गरेर आफू कुन स्तरमा बन्ने भन्ने कर्म संस्कार गरी आफ्नो कर्तव्यबोध गराउन संस्कारहरू आवस्यक हुन्छ । जन्मदेखि मृत्युपर्यन्त विधीपूर्वक विभिन्न किसिमका संस्कारहरू विधीपूर्वक अनुष्ठान गरेर यस लोकको जीवनलाई मर्यादित र सुदृढ गरी पूर्ण सफल बनाई पारलौकिक जीवन पनि पवित्र बनाउने नै संस्कारको मूल उद्देश्य रहेको पाइन्छ । त्यसैले, आदिम कालबाट विश्वभर चलिआएको अन्य थुप्रे धर्म संस्कारभै प्रारम्भिक तमु धर्म संस्कार र संस्कृति पनि जीववादबाट विकसित भएको धर्म संस्कार हुनाले प्राकृतिक पूजकको रूपमा तमुहरूले प्राचिनकालदेखि नै हरेक वर्षको चैत्र, साउनमा खेतिपाती राम्रो होसु भनेर “प्होवाया” अशुभहरू फाल्ने र कार्तिक महिनामा पशुहरूलाई रोग, व्यथाबाट मुक्त होसु भनेर “गौडु पूजा” गोठ धुप पूजा, माघे संक्रातीमा “तु देउताको” पूजा, यसको अतिरिक्त, “कुलपूजा” पित्री पूजा नकरात्मक तत्वहरूलाई लखेटनको लागि “टहोते लवा” गाउँ पूजा र अरु

महिनाहरूमा गरिने अनेकौ सिमे भुमे पूजाहरू थिए । यसको साथसाथै तमुहरूले जन्मदेखि, मृत्युसम्मको संस्कारहरूमा मूलत, सुतक, छैठी, न्वारान (पास्नी) भात खुलाई, पुट पुटे, छेवर, गुन्यु चोली, विवाहमा गरिने आफै संस्कार अनुसारको विधिविधानहरू र मृत्यु संस्कारमा गरिने आफै मौलिक परम्परागत संस्कारहरू थिए । त्यस्तै विभिन्न समय, कालखण्डमा तमुहरूले व्यवहारिक रूपमा नै दैनिक जीवनमा प्रयोग गर्दै आइरहेको सरसामानहरू र यसका नामहरू, भाषा, भेषभुषाहरू, समय समयमा चाडपर्वमा खेलिने खेलहरू, नृत्यहरू, बाजाहरू सबै आफै परम्परामा आधारित भएको विभिन्न लेखहरूमा पढन पाइन्छ । तर आज यी सबै कुराहरू तमुहरूको केही थातथलोमा मात्र सिमित हुन पुगेको छ ।

आजभन्दा करिब ३०० वर्ष अधिसम्म गण्डक क्षेत्रमा मात्र सिमित बसोबास गर्ने तमुहरू आज स्वदेश लगायत, स्थायी वा अस्थायी रूपमा विश्वभर छारिएर बसोबास गरिरहेका छन् । यसरी बसाई सराईको क्रम र आधुनिकीकरण सँगसँगै, शिक्षा प्रणाली, विदेशी संस्कृतिको प्रभाव, शहरीया जीवन-यापनको क्रममा सहज र सरलीकरणको नाममा छाड्दै जानु बिहेवारी जस्ता शुभ कार्यहरूमा पनि विधी विधानहरू ठाउँ अनुसार, भेग अनुसार फरक-फरक हुनु र मृत्यु संस्कारमा पनि धर्म गुरुहरूबाट गरिने मूलत उद्देश्य एउटै भएपनि कार्यशैलीहरू फरक-फरक हुनुले अन्योलको

अवस्था सृजना हुनु करिपय ठाउँ र अवस्थामा हाम्रो संस्कारबारे ज्ञान नहुन, यसरी क्रमिक रूपमा बिस्तारै बिस्तारै हामी हाम्रा परम्परागत संस्कारबाट टाढा हुन गैरहेको अवस्था छ, जुन चिन्ताको विषय हो ।

२०४६ साल पश्चात् देशमा राजनीति परिवर्तनपछि देशभरी विभिन्न ठाउँहरूमा तमु संघ संस्थाहरू खोलिए, छरिए बसेका तमुहरूलाई एकताको शूत्रमा बर्लियो बनाउँदै परम्परागत भाषा, भेषभुषाहरूको जर्गेनाको साथ एक आपसमा, सद्भाव र भाइचाराको विकास भयो । केन्द्रे खि गाउँगाउँसम्म तमु संघ संस्थाहरूले अनेकौं कार्यक्रमहरू चलाए, सेमिनार गोष्टीहरू भए, तमु विद्वानहरूले विभिन्न धर्म संस्कारबारे इतिहासको पाना पल्टाए, लेख रचनाहरू लेखे । यो क्रम अझै जारी छ तर बिस्तारै बिस्तारै करिपय संस्थाहरू विलिन भए । यथास्थितिमा भएकाहरूले पनि समाजमा तल्लो स्तरमा लोप भैरहेको हाम्रो सामाजिक परम्परा र बेतिथिहरूलाई सचेतनाको साथ जागरूक पार्न नसकिरहेको अवस्था हो ।

यति धेरै मौलिक परम्परा भएका हामी तमुहरू अहिले नै, “विशेष गरी पूर्वीतर” करिपय स्थान, ठाउँहरूमा व्यवहारिक रूपमा नै मर्दा र पर्दा यो गर्ने कि, त्यो गर्ने, कसरी गर्ने, कति दिनमा गर्ने, भनि अलमल भैसकेको अवस्था छ भने करिपय ठाउँहरूमा भने

जाने बुझेहरूबाट नै सहजताको नाममा छाडीरहेको अवस्था छ । त्यसैले समाजले गर्ने विभिन्न गतिविधी र कार्यक्रमहरू चलाईरहँदा परम्परागत हाम्रो मौलिक संस्कार र रितीरिवाजबारे पनि खोजमूलक, जानकारी र सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू चलाउनु जरुरी भैसकेको छ ।

आज हामीलाई नै हाम्रो चाडपर्वहरू, धर्म संस्कार, रितीरिवाजहरू करिपय थाहा नभएको अवास्थामा भोलिका पुस्ताले कसरी मनाउलान्, के गर्लान्, आज हामीले जेजति जानेका छौ, गरेका छौ, बुझेका छौ, यी कुराहरूलाई पुस्तान्तरण गर्न सकिएन भने सबै लोप भएर जानेछ । कुनै चिज, सरसामान हर्न संग्राहलय जानु पर्नेछ भने बाँकी सबै दन्त्यकथा सरह हुनेछ । त्यसैले हामी जुन समाजको उत्पत्ती र पृष्ठभूमिबाट आयौं त्यसलाई नविसौं । होला करिपय ठाउँहरूमा नराम्रा पिकृतिहरू, समयसापेक्ष नहोला, त्यस्ता कुराहरूलाई हाम्रो मौलिकपनमा आँचन आउने गरी परिमार्जन गर्दै हाम्रो पुर्खाले चलाई ल्याएको मौलिक परम्परालाई जीवन्त राख्न जरुरी छ । अन्त्यमा महान चाड तमु ल्होसार (तो ल्हो) बाघ वर्षको हार्दिक मङ्गलय शुभ-कामना ।

(लेखक काठमाडौं उपत्यका गुम्बा तमु सेवा समितिको पूर्व अध्यक्ष हुनु हुन्छ)

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होद्धार (बाघ वर्ष) २०७८ सालको अवसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

खगेन्द्र मेंगी गुल्च

केन्द्रीय सदस्य

तमु द्युल छोज दी गुल्च राष्ट्रिय परिषद

तमू जातीको धर्म, संस्कारमा एकरूपता : वर्तमान चुनौती

■ डम्बर सिंह गुरुड,
मादी नपा वादा

हेरेक १० वर्षमासरकारबाट गरिने यस वर्ष २०७८ को जनगणनाको कार्य भखैरै सम्पन्न भएको छ। तथ्यांक संकलनका क्रममा विभिन्न जिल्ला र विभिन्न ठाउँहरूमा तथ्यांक संकलकले विशेष गरी धर्मका बारेमा आफुले अन्तर्वार्ताका क्रममा भनेको भन्दा भिन्न टिपोट गरेको भनेर जनजाती उत्तरदाता र यसका अभियान्ताहरू बाट निकै विरोध पनि भएको समाचार आयो, केही स्थानमा बाहुन क्षेत्री समुदायका शिक्षित व्यतिहरूले यसका अन्तर्वार्ताका संकलकहरूबाट खास गरी हिन्दुधर्मको संख्या थप्नका लागि यस्ता खाले हर्कत भएको भनेर सामाजिक सञ्जालमा उहाँहरूको प्रतिक्रिया र असन्तुष्टी जाहेर गरेको पनि देखियो। हुन त विश्वमा धर्मको राजनीति ठुलै हुने गर्दछ, नेपालमै पनि २०७२ सालको संविधानमा धर्म निरपेक्ष भन्ने प्रावधान केहीलाई पटककै मन परेको छैन र राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीले त हिन्दु राज्यको पुर्नस्थापनाका लागि भनेर आफ्नो मुख्य राजनीतिक एजेण्डा नै बनाउदै आएको छ। अर्का तर्फ हेर्ने हो भने धार्मिक बहुसंख्यको मागको सुनुवाई हुने र अल्पसंख्यको सुनुवाई नहुने कुरामा तमू समाजले पहिले जनआन्दोलन पछिको सरकारले हेरेक वर्ष पौष १५मा मनाईने तमू जातीको महान चाड तमूल्होसारमा दिदै आएको सार्वजनिक विदा यस अधिको सरकारले कटौती गरेको र तमूल्हुला छोजधी गुरुड राष्ट्रिय परिषद र तमू अधिकारकर्मीहरूले पटक पटक तत्कालिन गृहमन्त्री र प्रधानमन्त्रीलाई ज्ञापन

पत्र बुझाउनका साथै यस बारे ध्यानाकर्षण गराईएको भए पनि खासै सुनुवाई नभएको तितो अनुभव हामी सामु ताजै छ।

जनगणनाका क्रममा यस अघि तमूहरूले आफ्नो धर्म के हो भन्दा अधिकांशले बुद्ध भन्दै आई रहेकोमा यस पटक गुरुड, हरूको धर्ममा बुद्ध वा बोन दुवै हुन सक्ने भनेर एक थरीका तमूहरू बोन धर्म लेखाउनु पर्छ भनेर व्यापक रूपमा लाग्नु भयो। यसमा तमूल्हुला छोजधी गुरुड राष्ट्रिय परिषदले पनि दुबै लेखन सकिने भनि दिएकाले यसबाट धेरै जसो तमूहरूमा धेरै द्विधा पनि उत्पन्न भयो भने यसले

“सस्कार र संस्कृती मात्र गर्दैमा धर्म या मोक्ष प्राप्ती हुन्छ भन्नु कदापी हुदैन त्यसैले धर्म र सस्कार अनि संस्कृतिमा मुलभूत फरक यहीनै हो हामी तमूहरूले बुझ्न जस्ती छ। अहिले सम्म हामी तमूहरू यसैमा कता कता अल्पलिलाएका छौं।

हाम्रो भावी पिढीलाई आफ्नो धर्मका बारेमा राम्रो बुझाउन सकेनौ भने, धर्मको अभ्यास गराउन सकेनौ भने र यसको रसस्वादन गराउन सकेनौ भने र सस्कार र संस्कृतीको बारेमा समयमै बुझाएर यसमा अभ्यस्त बनाउन सकेनौ र संघै द्विविधामा राख्यो भने अन्य जाती जस्तै राई, लिम्बु र दलित समुदायमा भै भावी तमूपुस्ताले पनि व्यापकरूपमा धर्म परिवर्तन गरी क्रिश्चियन बन्ने र त्यो बेला अझै तमूहरूको धर्म र संस्कृती गम्भीर संकटमा पुने प्राय निश्चित छ।

गुरुडहरू विचनै स्पष्ट विभाजनको रेखा कोर्ने काम पनि भयो कारण अन्य जाती समुदायमा एकै जातीले विभिन्न धर्म मान्ने भन्ने कुरो आएन र उनीहस्को तालुक सँगठनले पनि एउटै सन्देश दिने काम भयो । यसबाट त्यसै पनि एका तर्फ तथ्यांक संकलकहरू बाट त्यस्तो हर्कत भई राखेको सन्दर्भमा तमूहरू विचनै एउटै धर्म भएको सन्देश नजादा तथ्यांकको दुरूपयोग भयोकि भन्ने पनि यो पंतीकारको चिन्ता हो । यसको दुरगमी असर भविष्यमा राज्यबाट तमूहरूले प्राप्त गर्ने सेवा सुविधा र अधिकारमा फेरी पनि पर्ने प्राय निश्चित छ । त्यसैले आम तमूहरू विच आफ्नो धर्म, संस्कार र संस्कृतीका बारेमा अहिले देखिनै व्यापक छलफल गरी एउटै धर्म, एउटै भाषा, एउटै संस्कार र संस्कृतीको जगेन्ना गर्न टडकारो आवश्यक्ता देखिन्छ । यसका लागि तमूहरूला छोंजधी गुरुड राष्ट्रिय परिषद लगायत विभिन्न तमू संघ सँगठनहरू, तमू अगुवाहरू र तमू बुद्धिजीवीहरूले यसका लागि पहल कदमी लिन ढिला भइ सकेको छ ।

तमू जातीको धर्मको कुरा

सर्व प्रथम त मानिस जुन देश, समाज या समुदाय र परिवेशमा जन्मन्छ त्यहीको परिवेश र आफ्ना माता पिता वा पूर्वजले मानी ल्याएको धर्म र संस्कृती मान्ने गर्दछन् । वास्तवमासबै धर्मको अन्तिम उद्देश्य भनेको राम्रो कर्म गर्नु र मोक्ष प्राप्ती गर्नुनै हो । यो धर्म विभिन्न जात जातीले आफ्ना पिता पूर्खाले मान्दै आएको धर्मलाई नै प्राय मानी आएको पाईन्छ भने केहीले अहिले आएर आधुनिकता सँगै अर्का तिर विभिन्न क्षणिक प्रलोभन र गलत सूचना जस्तै यो धर्ममा लागियो भने आफूलाई लागेको सम्पूर्ण रोग निको भई हाल्छ रे भन्ने जस्ता विज्ञान सम्मत भन्दा पनि गलत सूचना दिइएका कारण र विभिन्न प्रलोभनमा पारिएका कारण अनि सदियौं देखि हिन्दु र अन्य धर्म मान्ने हरूले दलित माथि गर्दै आइ रहेको धार्मिक, सांस्कृतिक तथा जातिय विभेदका कारणले

गर्दा पनि आजभोली नेपालमा विदेशी क्रिस्चियन धर्मको पनि नक्कल गर्न थालिएको देखिन्छ । अधिकांश गुरुडहरूले मान्दै आएको धर्म बुद्ध धर्मनै हो तर अहिले गुरुड, समुदायका विचनै पनि केहीले पहिले गरी आएको संस्कार हु बहु पालना र संरक्षण गर्ने नाममा संस्कार र संस्कृती बचाउने नाममा बौद्ध बाहेक अन्य धर्म जस्तै बोन धर्म मान्नु पर्छ र जनगणनाका बखत पनि बोन धर्मनै लेखाउनु पर्छ भनेर लागि परेको र पैरवी गर्दै आएका पनि छन् । यसरी धर्मकै कारण तमूहरू र भागमा स्पष्ट रूपमा विभाजन हुने पो होकी भन्ने पनि देखिएको छ । चाहे जुनसुकै धर्म होस तर सो धर्मबाट यदि मोक्ष प्राप्ती गर्ने हो या सफलता हात पार्ने हो भने चित शुद्धी, नित्य कर्म र निश्चित चरण चरणको विधीको पालना, शीलको पालना, अहिंसा अनिवार्य शर्त हो । वास्तवमा बुद्ध धर्म संसारकै राम्रो धर्म हो यसबाटै पुण्य प्राप्ती र मोक्ष प्राप्ती गर्न सकिन्छ भनेर नेपालबाट उत्पती भएको यो धर्म तिव्वत हुदै फैलिएर हाल जापान, कोरिया, थाइल्याण्ड, श्रीलंका, चीन आदि जस्ता मुलुकहरूमा फैलिएको छ अहिले विस्तारै युरोप र अमेरिकामा समेत फैलिदै गई रहेको छ । शुरुमा शेर्पा, गुरुड, तामाङ्ग र थकालीले मात्र मान्दै आएको यो धर्मले विस्तारै अन्य समुदायको पनि मन जित्न सफल भएको छ भन्ने कुरा आदर्णिय गुरु खेन्पो भगेन्द्रशीला लाई र उहांले बुद्ध धर्ममा दिनु भएको योगदान हेरे मात्रै पनि काफी हुन्छ भन्दा अतिसयुक्ती नहोला । तर एका तिर पछिल्ला दिनहरूमा छिटपुट घटनाका रूपमा केही लामाहरूले यसलाई अलि बढी फाइदा मुलक पेशाका रूपमा पनि व्यवहार गरी दिएका कारण यसले तमू समुदायमा अझै द्विविधा उत्पन्न गराएको पनि छ यसलाई हामीले स्वीकार्ने, समिक्षा गर्ने र सुधार्दै लैजानु पर्दछ । अर्का तिर हामी विच बढन गएको आडम्वरीका कारण तडक भडकका कारण गरीवका लागि विस्तारै गाहो हुदै गएको होकी भन्ने चिन्ता यो स्तम्भकारलाई लागेको छ त्यसैले यो धर्म मानी रहदा

अब धनी गरीव सबैले यो धर्म मान्य सक्ने बनाउन जसरी छ । जसरी एउटा ब्रम्हाण पुरोहितले गौदान, सुन दान भनिएको ठाउंमा नहुनेले अन्य फुल अथवा थोरै भेटी राखेर प्रतिस्थापन गरेरै पनि उक्त गौदान या सुनदानको कुरा काम चलाइन्छ हाम्रा तमू लमहरूले पनि यो कुरा सिक्नु पर्दछ । साथै लमहरूलाई समुदायले गुरु अर्थात आदर गर्ने व्यक्तिका रूपमा हेँ भएकाले उहांहरूले तमू जातीको राम्रो सस्कारका कुरा पनि उहांहरूले धर्मको बारेमा पूजापाठ गरी रहन्दा अर्थात धर्म सम्बन्धी प्रवचन दिएका बखत सबै तमूहरू लाई राम्रो सँग बताइ दिनु पर्दछ र राम्रा सस्कारको निरन्तरताका लागि पहल गरी दिनु पर्छ तब मात्र सबै तमूहरूले आफ्नो धर्म बौद्ध धर्म लाई निरन्तरता दिन सक्ने कुरामा आशा गर्न सकिन्छ ।

संस्कार र संस्कृती

संस्कार परापूर्व देखि पूर्खा र आफ्नो निश्चित समुदायले कुनै पनि कुराको निरन्तर अभ्यास गर्दै आएको कुरा हो । कुनै जाती विशेष र उनीहरूको समुदायले कुनै पनि कुरा निरन्तर अभ्यास गर्दै आए संस्कार र त्यो अभ्यास, भाषा, भेषभुसा, रहन सहन र परम्परानै उक्त जाती विशेषको संस्कृती बने गर्दछ । ति संस्कार र संस्कृति कुनै प्रमाणमा आधारित र बैज्ञानिक आधारमा विकसित भएका हुन्छन् भने कुनै अन्धविश्वास र रुढीवादी परम्परामा आधारित हुने गर्नन् । संस्कार र संस्कृतीले कुनै जाती, ठाउं वा मुलुक विशेषको पहिचान पनि भल्काउने गर्छ त्यसैले कतिपय राम्रा संस्कार र संस्कृतिले उक्त जाती, ठाउं र देशको पहिचान दिने गर्दछन् त्यसैले संस्कृतिलाई महत्वपूर्ण सम्पत्ती पनि भनिन्छ । तर सांचो के हो भने विज्ञानमा आधारित र प्रमाणमा आधारित संस्कार र संस्कृती फाईदाजनक हुन्छन् भने अन्धविश्वास, रुढीवादी परम्परामा आधारित संस्कृती कुनै पनि जातीका लागि हानिकारक पनि हुने गर्दछन् ।

धर्म र संस्कारबारे बुझ्नै पर्ने कुरा

अहिले हाम्रो तमू समुदायको दुविधा धर्म महत्वपूर्ण या सस्कार र संस्कृति भन्नेमा रहेको देखिन्छ । हामी तमूहरूमा धर्म र संस्कृतीमा कुन महत्वपूर्ण हो भन्ने छुट्याउन गाहो परी रहेको बुझ्न गाहो छैन । यो कुरा सर्बसाधरण लेखपढ नभएकाहरूको हक्मा त स्वभाविक छ तर निकै शिक्षित र आफूलाई तमूहरूको अगुवा भन्ने हरूमा पनि स्पष्ट बुझ्नै नभएको देखिन्छ जुन आउने भावी पिडीहरूका लागि अत्यन्त दुखद र पिडादायी हुने देखिएको छ । यही अलमल र दुविधाका कारण अहिले आएर बौद्ध धर्म या बोन भन्ने कुरा पनि आएको देखिन्छ । संस्कृती मान्दै गर्दा सबै संस्कृतिहरूले धर्म हुन्छ भन्ने सोच्नु हुदैन कारण कति संस्कारहरूले धर्मको नाश गर्ने वा क्षती गर्ने गरी राखेको हुन्छ जस्तै तमू जातीले आफ्ना कुल वा पितृलाई मान्य वली चढाएर बायु पूजा गर्ने, पच्यु ध्याप्री लामा लाउदा बली चढाएर पूजा गर्ने गरिन्छ जुन धर्मका हिसावले अत्यन्तै हानीकारक अभ्यास हो यसले धर्म हुने होइन कमाएको धर्म समेत नष्ट गर्दछ । त्यसैले कतिपय यस्ता गलत संस्कारलाई अब हामीले त्यादै लैजानु पर्दछ कारण पितृलाई खुसी पार्न अर्थात भगवानलाई खुसी पार्न र धर्म गर्न वलीनै चढाउनु पर्छ भन्ने छैन बरु यस्तो गर्नु भनेको अवैज्ञानिक, अमानविय र पाप कर्म हो । हामीले पितृलाई भगवानलाई फुल, जल, फलफुल र बत्ती चढाएर पनि राम्ररी गर्न सक्छौं । तर मरी मराउ हुदा अनिवार्य मावली चाहिने, मावलीले जुठो फाली दिने, मावलीलाई निम्तो पठाउने र मावलीले पनि लुगाफाटो र दान दक्षिणा सहित पुगेर भाना भाङ्गी या चेलीको सुख दुख हेर्ने, जुठो फुकाइ, आफ्नतजनसँग कम्तीमा यस्तो परेका बेला भेटघाट चिनजान गर्ने आदि जस्ता अभ्यासहरू अन्य जातजातीमा त्यती नपाईएको हाम्रो तमू जातीमा चलनमा रहेको अत्यन्त राम्रो संस्कार कायम छ । यसलाई हामीले सकरात्मक

रूपमा लिइनु पर्दछ र यस्तो राम्रा अभ्यासहरू लाई निरन्तरता दिनु पर्दछ । मृत्यु संस्कारमा निश्चित दिन, ८ देखि १४ दिन जुठो बार्ने, पूजापाठ गर्ने कामलाई निरन्तरता दिनु राम्रो कुरा हो कारण यसले कम्तीमा ८ दिन भए पनि मृतकका नाममा पूजापाठ गरी दिने, बत्ती बाल्ने र सामुहिक रूपमा शोक मनाउने कार्यले गर्दा यसबाट मृत आत्मालाई पनि राम्रो हुने र भाई बन्धु, कुल कुटुम्ब अनि इष्ट मित्रका बिच सौहार्द सम्बन्ध कायम राख्न मद्दत गर्दछ भने शोक सन्तप्त परिवारजनलाई पनि सहयोग पुर्याउछ । तर केही विदेशी धर्म लिने हाम्रै दाजुभाई हरूले धर्म बदले पछि संस्कार पनि बदल्ने ऋममा आफन्त, दाजुभाईको जुठो, सुतक नबार्ने अभ्यासको पनि थालनी भएको छ जसले गर्दा दाजुभाई र आफन्तमा विग्रह पनि त्याउन थालेको छ जुन एउटा ढुलो चिन्ताको विषयहो ।

उपसंहार

संस्कार र संस्कृति कुनै पनि जाती विशेषका लागि अतिनै महत्पूर्ण हुने गर्दछ यसलाई अमूल्य सामाजिक सम्पत्तीका रूपमा पनि लिइन्छ । तर संस्कार र संस्कृती मात्र कायम गर्दैमा धर्म या मोक्ष प्राप्ती हुन्छ भन्नु कदापी हुदैन, त्यस्तो सोच्नु गलत हुन्छ । त्यसैले धर्म र संस्कार अनि संस्कृतिमा मुलभूत फरक यहीनै हो हामी तमू हरूले बुझ्न जरुरी छ । अहिले सम्म हामी तमूहरू यसैमा कता कता अलमल्लिएका छौं । यसो भन्दैमा फेरी हाम्रो सबै संस्कार र संस्कृती विर्सनु पर्छ, मेटाउनु पर्छ भने कदापी होइन कारण संस्कार र संस्कृती जाती विशेषको पहिचान र गौरवको विषय पनि हो त्यसैले राम्रा संस्कार जस्तै मर्दा पर्दा मावली चाहिने मावलीले जुठो फूयाकी दिने, मावलीलाई आदर सम्मान गर्ने कुरा र हाम्रो तमू भाषा, भाषा लिपि, भेषभुसालाई उचित रूपमा संरक्षण र प्रचार प्रसार अनिवार्य रूपमा गरिनु पर्दछ । तर बुद्ध धर्म जस्तो पनि गर्ने पशु बली दिने, मृत्यु संस्कारमा काटमार गरी भोज गर्ने, पशु बली दिएर वायु पूजा गर्ने जस्ता गलत

संस्कारलाई अब छोड्नु पर्छ । अब हामीले कुन कुन करा गर्दा धर्म हुन्छ र कुन कुन कुराहरू गरियो भने हामी तमूको राम्रा संस्कार र संस्कृती कायमै राख्न सकिन्छ भने कुराको छिनोफानो गर्नु पर्दछ । यो पुस्ताले यो कुराको छिनोफानो गर्न सकिएन भने भावी पुस्तालाई धर्म र संस्कारका बारेमा राम्रो बुझाउन सकिएन भने, हाम्रो धर्म प्रति आकर्षण देखाउन सकिएन भने अन्य जातीमा जस्तै भावी तमू पुस्ताले पनि व्यापकरूपमा धर्म परिवर्तन गरी क्रिश्चियन वा अन्य धर्मालम्बी बन्ने र त्यो बेला अझै तमूहरूको धर्म र संस्कृती गम्भीर संकटमा पुग्ने प्राय निश्चित छ । कारण हामीले हाम्रो भावी पिडीलाई आफ्नो धर्मका बारेमा राम्रो बुझाउन सकेनौ भने, धर्मको अभ्यास गराउन सकेनौ भने र यसको रसस्वादन गराउन सकेनौ भने र संस्कार र संस्कृतीको बारेमा समयमै बुझाएर यसमा अभ्यस्त बनाउन सकेनौ र सधै द्विविधामा राख्यौ भने उनीहरूमा यो अलमलमा बसी रहने धर्यात राख्न सक्देनन् र अन्य विकल्प रोज्ने छन् । त्यसैले यसका लागि तमू बुद्धिजीवी, अगुवा र अभियन्ताहरूले धेरै जिब्रो नलटपट्याइ मुख खोल्न र हाम्रो सन्ततीका लागि बोल्न र प्रशिक्षित गर्न अब ढिलो भई सकेको छ । यसो गर्दा एक पटक हामीले धेरै आलोचना खेनु पर्छ तर सधैका लागि हामीले भावी सन्ततीलाई सही मार्गमा लैजान सक्दछौं जस्तो लाग्छ । यसले हामी तमूहरू जो जुनसुकै थरका भए पनि जहांसुकैका भए पनि हाम्रो स्पष्ट धर्म यो हो संस्कार र संस्कृती यो भनेर भन्न सक्दछौं र यसबाट सबै तमूहरूलाई एक सूत्रमा बांधन सक्नेछौं ।

अन्त्यमा यो वर्ष २०७८ को तमूहरूको महान चाड तमूल्होसार(तो ल्हो) बाघ वर्षको पावन अवसरमा यहांहरू सबैको प्रगती एवं सम्बृद्धीको मंगलमय शुभ-कामना सहित, भवतु सर्व मंगलम ।

नेपालको न्यायलय र सामाजिक न्याय प्रणाली

■ अधिकारी भविश्वर गुरुङ
खा. न. पा.-३, मानेभन्ज्याड

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

काठमाण्डौ उपत्यका पोखरीको पानी भगवान मन्जुश्रीले बगाई बसोवासको लागि उपयुक्त बनाए पछि काठमाण्डौ उपत्यकामा प्रथम शासन गोपाल बंशीहरूले (ग्वाला) गरेका थिए । गोपाल बंशीहरू पछि महिषापालहरूले शासन गरे । पछि उनिहरूलाई पनि किरांती शासकहरूले बिस्थापित गरेर राज्य सञ्चालन गरे । किरांतबंशीहरू मंगोलियन जातीका थिए । किरांती राजाहरूले राज्य सञ्चालन गर्दा धेरै जीवनको परिस्कृत संस्कार र व्यवहारको आधारमा शासन गरे । किरांतीहरूको “मुन्धुम” उनिहरूको सामाजिक, राजनैतिक र कानूनी संहिताका रूपमा रहेको थियो । मुन्दुम पनि २ प्रकारका थिए “घुड सीपे” र “पेसाप” मुन्धुम । घुडसीप प्राचीन मुन्धुम भएकोले हिन्दुको बेद सरह मानिन्छ । पेसाप मुन्धुमलाई “सक सक” “वेहाड” साजी र साप मुन्दुम गरी चार भागमा विभाजित गरिएको पाइन्छ । जस मध्ये येहाड मुन्धुमले विवाह, विवादमा अपनाइने मध्यस्थता, मृत्यू जन्ममागरिने संस्कार प्रक्रियहरू र संस्थागत संरचनाहरू लगायतका नियमहरू को व्यवस्था गरेका थिए । मुन्धुमले विभिन्न सामाजिक परम्पराको नियम कानूनहरूलाई व्यवस्थित गरेर थिति बसाएका थिए । मौलिक प्रकृतिको न्यायव्यवस्था किरांती शासकहरूले गरेका थिए । किरांतकालमा कुनैपनि मुद्दाको बकपत्र साक्षीहरूले गर्नुपर्दा भगवनको अगाडी शपथ लिनु पर्दथ्यो र धार्मिक,

कानूनी विवादहरू निरूपणगर्नको लागि “कुथेर” “सुल्ली” “सिग्वल” “माप्चोक” न्यायधिकरण र “केर” “बिट्टी” जस्ता धेरै किसिमका अदालतहरू प्रचलनमा थिए र ती मुद्दाहरूको न्यायपूर्ण निर्णयहरू स्वयं किरांती राजाहरूले गर्दथे ।

भारतको गंगा नदीको उत्तरमा बैशालीका जातिले लिच्छिवी शासन बंश स्थापना गरेका थिए तिनै लिच्छिवीहरूले नेपालमा हमलागारी किरांतहरूलाई हराएर आफ्ना राज्य स्थापना गरेपछि उनिहरूले शासन सञ्चालन गर्न हिन्दु विधि अपनाए । कानूनहरू हिन्दु विधिशास्त्र अनुसार निर्देशित गर्दै बनाए । प्राचीन नेपाल बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक र भौगोलिक विविधता भएको एक मुलुक थियो । स-साना राज्यहरूमा विभाजित बहुजातिहरू आफ्नो स्वायत्ततामा शासन सञ्चालन गर्दथे । वाइसे चौविसे राज्यहरू अस्तित्वमारहदा आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति, सामाजिक रहन सहन र समाजको बनोट पनि आफ्नै किसिमको थियो । आदिम साम्यवाददेखि दासयुग हुदै सामन्तवादी मध्ययुगीन समाजको संक्रमणपुर्व छुट्टा छुट्टै अस्तित्वमा रहेका बहुजातीय राज्यहरूमा साभा भाषा, साभा भुमि, साभा आर्थिक जीवन, साभा संस्कृति र साभा मनोभावना भएको जातीय समुदायहरू थिए र उनिहरूले जातीय आत्मनिर्णयका साथ स्वयत्तता कायम राखेका थिए । ती बहुजातीय राज्यहरूले आफ्नो राज्यको सिमाभित्र आ-आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति र सामाजिक नियमहरूको

प्रचलन अनुसार शासन सञ्चालन गरेका थिए तर लिच्छवीकालको अन्त पछि मध्ययुगको थालनी भयो । मल्लराजाहरूले शासन सञ्चालन गरे । मल्लकालीन शासकहरूले लिच्छवी शासकहरूले भै हिन्दु धर्मको आधारमा मनुस्मृति, यज्ञवल्क्यस्मृति, बृहस्पतिस्मृति र नारदस्मृतिलाई कानूनको आधिकारीक श्रोत मानेका थिए । मल्लराजाहरूले जातीयताको विभाजन गरेर माथिल्लो जात र तल्लो जात मानेर विभेदपूर्ण जातीयता छुट्टयाएका थिए । जात खस्ने, जातीयताको आधारमा छुवा छुतको असमान साम्प्रदायीकताको प्रचलन र परम्परा कायम गरेका थिए । यसरी सनातन हिन्दु धर्मवाट निर्देशित निर्मित कानूनहरूले दण्ड सजाय गर्दा अपराधको गाम्भिर्यतालाई भन्दा अपराधीको जातका आधारमा तय गरिन्थ्यो । निर्मित मानव न्याय सम्बन्धी संहिताले अन्तर जातीय विवाह माथी प्रतिवन्ध लगाएका थिए । तल्लो जातको लोगे मानिसले माथिल्लो जातको स्वास्नी मानिस सँग विवाह गरेमा दण्ड स्वरूप या त लिङ्ग काटिन्थ्यो या त मृत्यु दण्ड दिइन्थ्यो ।

आधुनिक नेपाल अधिराज्यको एकिकरण पश्चात राज्य सञ्चालनको क्रममा कानूनको विकास खासै भएको पनि पाइन्दैन । राज्यका कानूनहरू इश्वरिय, धार्मिकग्रन्थ, परम्परा तथा प्रथावाट राज्य संचालन भएको पाइन्छ । लिच्छवीकाल, मल्लकालहुदै आधुनिक नेपालको एकिकरणपछि पनि सामन्तवादी शोषणले जातिय, भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, राजनीतिक, कानूनी दमनवाट असमान व्यवहार गर्दै आएका थिए । विभिन्न समयमा बनेका ऐन कानून, नियम, सनद, सवालहरूपनि कानूनी लिखित संहिताकरण भएको थिएन । विभिन्न समयमा भएका हुकुम प्रमाङ्गीहरूनै राज्यका कानूनहरू बन्दथे । तत्कालीन राणा शासनमा न्यायपालीकाको रूपमा “इटाचपाली”, “कोटिलिङ्ग”, “टक्सार”, “धनसार” जस्ता अदालतहरूको स्थापना गरेका थिए ।

सर्वोच्च अदालतको रूपमा अदालत गोश्वरा थियो र अदालतहरूलाई छुट्टा छुट्टै अधिकारहरू पनि प्रदान गरिएको थियो । इ.१८५० मा प्रधानमन्त्री जङ्ग बहादुर राणाले युरोप भ्रमण गरेपछि युरोपमा भएको संहिताबद्ध कानुनद्वारा प्रभावित भई वि.स. १९१० सालमा कानूनको पहिलो लिखित संहिताकरण भएको एक मुलुक ऐन लागु गरेपछि नेपालको कानूनी इतिहासमा आधुनिक कानूनीयुगको थालनी भएको पाइन्छ । तर वि.स. १९१० को उक्त मुलुकी ऐन हिन्दु धर्म व्यवस्थाबाट प्रभावित भएकोले उक्त ऐनले सोही जात व्यवस्थालाई याथावत कायम गरेको पाईन्छ । मुलुकी ऐन २०२० आए पछि पनि प्रथाजनिक कानुनहरूकै अनुशारण गरेको पाईन्छ । अन्ततः लामो समय सम्म मुलुकी ऐन २०२० लाई आधुनिकीकरण गर्ने सन्दर्भमा २०७४ सालको मुलुकी देवानी संहिता ऐन र मुलुकी फौजदारी संहिता ऐनले मुलुकी ऐन २०२० लाई विस्तारित गरेर नयाँ कानुन लागु गरेको छ ।

नेपालमा आधुनिक न्यायलयको थालनी

नेपालमा जब प्रधान न्यायलय १९९७ सालमा खडा भएपछि मुद्दाहर्ने अदालतको चार फांटहरूको तह बनाएको थियो । अमिनि अदालत- अपील अड्डा, -भारदारी अदालत-प्रधानन्यायलय वि.स. २००२ साल माघसम्म मसान्त सम्म यस्तो तह तहको अड्डा अदालत थियो । सो पछि मुद्दा हर्ने अड्डा अदालत धेरै भए पछि छिटो छरितो किसिमवाट मुद्दाको किनारा लगाउनको लागि भारदारी अदालत खारेज गरियो । नेपालको राजनीतिले ल्याएको परिवर्तन तथा नेपाल सरकार बैधानिक कानून २००४, र २००७ सालमा जहानिय राणा शासन कालको अन्त र प्रजातन्त्रको पुर्नस्थापनाले नेपाली नागरिकहरूले प्राप्त गरेको नेपालको अन्तरिम शासन विधान तथा २०१५ सालको नेपाल अधिराज्यको संविधान पछि कानूनको विकासको क्रममा भारदारी अदालत खारेज

भएपछि तिन तहको अदालत रहेकोमा २०१६ सालमा न्याय प्रशासन ऐन २०१६ लागु भएपछि अदालतको तहहरू सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत, जिल्ला अदालत र इलाका अदालत रहेको थियो। पछि न्याय प्रशासन (विविध व्यवस्था) ऐन २०१८ लागु भए पछि उच्च अदालत खारेज भयो र अदालतको तह हरू सर्वोच्च अदालत, अञ्चल अदालत र जिल्ला अदालत रहने व्यवस्था भएको थियो। त्यस पछि न्याय प्रशासन सुधार ऐन २०३१ लागु भएपछि दोझो तहको पुनरावेदन सुन्ने अदालतको रूपमा क्षेत्रीय अदालतको स्थापना भयो। सर्वोच्च अदालत, क्षेत्रीय अदालत, अञ्चल अदालत र जिल्ला अदालत रहेको थियो। नेपालको प्रजातान्त्रिक आन्दोलनवाट प्राप्त गरेको नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ को धारा

हाम्रो पौरख, हाम्रो गौरब।
ताजा चिया, अर्गानिक चिया ॥

८४ बमोजिम न्याय सम्बन्धी अधिकार अदालतवाट प्रयोग हुने व्यवस्थाका साथ धारा ८५ मा नेपाल अधिराज्यका अदालतहरू तीन तहका अदालत रहने संवैधानिक व्यवस्था लागु भए पछि सर्वोच्च अदालत, पुनरावेदन अदालत र जिल्ला अदालत रहने व्यवस्था गरेकोमा बैसठी त्रिसठीको जनक्रान्तिवाट बनेको संविधान २०७२ को धारा १२७ ले सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत र जिल्ला अदालत रहने व्यवस्था गरेको छ। धारा १२८ ले न्यायपालिकाको संवैभन्दा माथिल्लो अदालतको रूपमा सर्वोच्च अदालत हुनेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ र सर्वोच्च आदालत अभिलेख अदालत हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ।

०००

बाबुराम / मीरा गुरुड
९८५९९९६६२, ९८४९७५०४६४

चिचिला चिया

Chichila Chiya

चिचिला अर्गानिक चिया उत्पादन कृषि फार्म
Chichila Organic Tea Manufacture Agriculture Farm

WE GROW/SUPPLY:
Green Mint, Tulsi, Lemon Grass, Cardamom,
Tea of Organaic farms.

**Chichila Rural Municipality, Ward no. 4, Kagate,
Sankhuwasabha, Contact: 9849083957, 9742013354**

चिया बनाउने भाँडा टि पट तथा चिया कपहरू पनि उपलब्ध छ।

वैदेशिक रोजगारमा शुद्ध्य लागतको प्रावधान र आप्रवासी कामदारको अवस्था

अधिकृता दुर्गा बहादुर घले
खाँडबारी-५, संख्यावासभा

कानूनी सहायता अधिकृत, सुरक्षीत आप्रवासन परियोजना (सामी)

देशको लागि आर्थिक आय-आर्जन गर्ने एउटा मुख्य माध्यम र कुल राष्ट्रिय आयको करिव २७ प्रतिशत हिस्सा विप्रेशण मार्फत ओगटन सफल रहेको क्षेत्र वैदेशिक रोजगार व्यवसाय हो । यसे व्यवसाय मार्फत लाखौं शिक्षित, अशिक्षित बेरोजगारी युवा जनशक्तिहरू रोजगारी गर्नको लागि विभिन्न गन्तव्य देशहरूमा जाने गर्दछन् । यसरी वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारहरूलाई आजभोली आप्रवासी कामदारहरू भनेर सम्बोधन गर्ने गरेको पाइन्छ । रोजगारी गर्न भनेर नै विभिन्न देशहरूमा विदेशीनेको संख्या दैनिक करिव १,५०० जना भन्दा बढिको हाराहारीमा रहेको देखिन्छ । गत आर्थिक वर्षमा मात्र देशवाट करिव ५ लाख भन्दा बढि युवा जनशक्तिहरू विधिवत रूपमा श्रम स्विकृती लिएर विभिन्न देशहरूमा रोजगारी गर्न गएको तथ्याङ्क सार्वजानिक भएको थियो । यसरी युवा जनशक्तिहरू विदेशीने क्रममा राज्यको कोषमा विप्रेषणवाट प्राप्त हुने आय बाहेक कामदार कल्याणकारी कोषमा मात्रै करिव ५० करोड भन्दा बढि रकम जम्मा हुने गर्दछ । अझ विधिवत रूपमा श्रम स्विकृती नलिई भारतीय भूभागवाट रोजगारीको लागि विदेशीने आप्रवासी कामदारहरूको संख्या भन्यो भन्दा दोब्बर रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । भारतीय श्रम बजारमा रोजगारी गर्न जाने नेपाली आप्रवासी कामदारहरूलाई प्रचलित कानूनले कामदारको

अरुण सुसेली, २०८०

हैसियतमा सम्बोधन गर्न सकेको छैन । साथै सरकारले भारतलाई वैदेशिक रोजगारीको लागि गन्तव्य देशको रूपमा हालसम्म पनि स्विकार गरेको अवस्था छैन ।

सरकारले हाल विश्वको ११० वटा देशहरूमा रोजगारी गर्न जान पाउने भनि खुल्ला गरेकोछ । जस्मा हडकड र ईराकमा रोजगारीको लागि कामदार जान प्रतिवन्ध लगाएको भएपनि बैधानिक माध्यमवाट न्युन संख्यामा व्यक्तिगत रूपमा जाने गरेको पाईन्छ । खासगरि उक्तरी अमेरिकी महादेश अन्तर्गतको क्यानडा र साईपान, युरोपियन महादेश अन्तर्गतको साईप्रस, टर्की, ईजरायल, रसिया, पोर्चुगल र पोल्याण्ड, मध्य पुर्व एशियाको गणतन्त्र कोरिया, मलेशिया र मकाऊ, मध्य पश्चिम एशियाको कतार, ओमन, बहराईन, साउदी अरब, युएई, कुवेत, लेवनान, जोर्डन र लियाया, दक्षिण एशियाको माल्दीप्स, ईराक र अफगानिस्तान, अफ्रिकी महादेश अन्तर्गतको अल्जेरिया, केन्या, मौरिसस र दक्षिण अफ्रिका साथै दक्षिण अमेरिकी महादेश अन्तर्गतको ब्राजिल र मोरोक्को लगायत मूलकहरूमा नेपाली कामदारहरू रोजगारी गर्न अनुमति लिएर जाने गरेकोछन् । यस बाहेक अन्य देशहरूमा भने नेपाली आप्रवासी कामदारहरू रोजगारी गर्नको लागि जान त्यति सहज र सजिलो अवस्था रहेको देखिदैन । विकल्प नभएको कारण नेपाली कामदारहरूले विगत देखि नै केही सिमिति देशहरूलाई मात्र रोजगारीको लागि मुख्य गन्तव्य देशहरूको रूपमा प्रयोग गर्दै आएकोछ ।

देशमाप्रत्येक वर्ष करिव लाखौंको संख्यामा विभिन्न माध्यमवाट जनशक्तिहरू उत्पादन हुन्छन् । तर यसरी उत्पादित जनशक्तिहरूले नेपाली श्रम बजारमा आफ्नो श्रम खर्च गर्ने र सोही अनुसार आय-आर्जन गर्न सक्ने बजार पाउन सक्ने अवस्था छैन । कथंकदाचि देशमा नै रोजगारी पाउने अवस्था भएमा पनि त्यस मध्येवाट अर्ति थोरै जनशक्तिहरूले मात्र उक्त रोजगारीमा अवसर पाउने गरेकोछन् । यस कारण देशले उत्पादित जनशक्तिलाई थेग्न र रोजगार दिन सक्ने अवस्थाहरू नभएको कारण नै नेपाली आप्रवासी कामदारहरू शिक्षित र दक्ष भएर पनि बाध्यताले नै अन्य देशहरूमा रोजगारी गर्न जाने गरेकोछन् । वैदेशिक रोजगारमा गई रोजगारदाता कम्पनीमा रहि काम गर्नेपाली कादारहरूको लागिधैरै समस्या र चुनौतीहरू छन् । रोजगारदाता कम्पनीको हैसियत र अवस्था, नेपाली कामदारहरूको दक्षता र अनुभव तथा गन्तव्य देशवाट उपलब्ध गराउने रोजगारीको प्रकृती समेत निम्न स्तरको रहेकोछ । केहीरोजगारदाता कम्पनी र त्यहाँ कार्यरत एकाध नेपाली कामदार बाहेक अन्य कामदारहरूले गर्ने कामहरू औसत जोखिमपूर्ण र तल्लो स्तरको मात्रै रहेको हुन्छन् ।

प्रचलित कानूनमा दक्षता प्राप्तनेपाली कामदारहरू रोजगारीको लागि गन्तव्य देशहरूमा पठाउनु पर्ने व्यवस्थाछ । यद्यपि कामदारहरूलाई गन्तव्य देशहरूमा रोजगारी दिलाउन पठाउने गरि सरकारवाट स्विकृति लिई स्थापना भएको रोजगार व्यवसायी कम्पनीहरूवाट पनि शिक्षित र दक्षता भएको जनशक्तिहरूलाई सोही स्तरमा भर्नाको लागि पठाउन सकेको छैन । म्यानपावर कम्पनीहरूले भर्नाको लागि गन्तव्य देशहरूमा पठाउने मागपत्र समेत अधिकांश अर्धदक्ष, अदक्ष र थोरै मात्रामा दक्षता भएकोजनशक्तिहरू मात्रै पठाउने गर्दछ । यस्को मुख्य कारण भनेकोशिक्षित

र दक्षता भएकोआप्रवासी कामदारहरूलाई गन्तव्य देशहरूमा स्तरीय तहको रोजगारी दिलाउन सक्ने व्यवस्थापकिय क्षमाता र जनशक्तिहरू म्यानपावर कम्पनीहरूमा अभाव हुनु हो । अर्कोतर्फ रोजगारदाता देशको कम्पनीहरूले पनि नेपाली लगायतको अन्य आप्रवासी कामदारहरूलाई स्तरिय तहमा भर्ना नलिने रणनिति लिएको पनि हुन सक्छ ।

अहिलेसम्म सरकारी निकायवाट श्रम स्विकृती लिएर रोजगारी गर्न गएको आप्रवासी कामदारहरूको तथ्याङ्कलाई विचार गर्ने मात्रै हो भने पनि नेपाली आप्रवासी कामदारहरूले गन्तव्य देशहरूमा सहि तरिकाले रोजगारीहरू पाएको छ नै भन्ने अवस्था छैन । कामदार भर्नाको लागि स्विकृती प्राप्त म्यानपावर कम्पनीहरूले जसरी भएपनि आफ्नो व्यवसाय सञ्चालन गर्नको लागि दक्ष जनशक्ति नपाए पछि विभिन्न प्रलोभनहरू देखाएर अर्धदक्ष र अदक्ष जनशक्तिहरू भर्ना गर्न पठाउने गरेकोछन् । अर्कोतर्फ शिक्षित र दक्ष युवा जनशक्तिहरू पनि देशमा भने जस्तो रोजगारी नपाए पछि बाध्य भएर विभिन्न म्यानपावर कम्पनी र दलाल मार्फत आफ्नो जिविकोर्पाजन, परिवारको पालन-पोषण र सुन्दर भविष्यको सपना बुनेरकामदारको रूपमा जोखिमपूर्ण रोजगारी गर्न बिदेशीने गर्दछ । अर्कोतर्फ आप्रवासी कामदारहरूले गन्तव्य देशहरूमा पुगेर भने बमोजिम काम, तलव सुविधाहरू नपाए पछि पुगेको करिव ६ महिनामै स्वदेश फिर्ता हुन बाध्य भएको अवस्थाछ । कामको अनुभव नभएर, भाषाको समस्या भएर र श्रम लगायत अन्य प्रचलित कानूनी ज्ञानहरूको अभावको कारणआप्रवासी कामदारहरू कानूनी भमेलामा फस्ने, पऋउ परि सजाय भोग्नु पर्ने, कामदारको मृत्यु तथा अंगभंग हुने लगायत विविधसमस्यामा पर्ने गरेको तथ्यहरू सार्वजानिक भईरहेकोछ ।

वैदेशिक रोजगार भनेको आप्रवासी कामदार हरूलाई गन्तव्य देशको रोजगारदाता कम्पनीहरूको

माग बमोजिम भर्ना गराई दिने व्यापार र उक्त व्यापारवाट मुनाफा आर्जन गर्ने व्यवसाय पनि हो । अहिले देशमा दर्ता भएको करिव ८०० वटाईजाजतपत्र प्राप्त म्यानपावर कम्पनीहरू वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्न सञ्चालनमारहेकोछन । देशको आर्थिक आर्जनको मेरुदण्डको रूपमा हेरिएको वैदेशिक रोजगार व्यवसायमा विभिन्न आर्थिक प्रलोभन र आकर्षक रोजगारहरू दिलाई दिने भन्दै ठगीको कसुर गर्ने समस्याहरू पनि दिनप्रति दिन बढ्दै गएकोछ । गत आर्थिक वर्षमा मात्र संस्थागत र व्यक्तिगत गरि करिव २,००० को हाराहारीमा वैदेशिक रोजगार कसुर सम्बन्धित ठगीको उजुरी तथा मुद्दाहरू दर्ता भएकोछन । वैदेशिक रोजगार कसुर सम्बन्धमा शुरु कारबाही, मुद्दाको तहकिकात र संस्थागत कसुरको हकमा निर्णय गर्ने अखितयार पाएको वैदेशिक रोजगार विभागमा दर्ता भएको करिव ७५ प्रतिशत कसुर म्यानपावर कम्पनीहरूवाट र बाँकी २५ प्रतिशत कसुर दलाल, एजेन्टहरूवाट ठगीएको कामदारहरू रहेकोछन । सरकारले गत मिति २०७२ साल असार २१ गतेदेखि शुन्य लागतमा नेपाली आप्रवासी कामदारहरूलाई म्यानपावर कम्पनीहरूले भर्ना गर्न पठाउने नियम लागू गरेकोछ । उक्त निर्णयको विरुद्धमा आन्दोलनको घोषणा नै गरेको म्यानपावर कम्पनीहरूको छाता सँगठन नेपाल वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संघवाट सरकार समक्ष ३१ बुदे मागपत्र पेस गरेकोमा उक्तमागहरू माथी व्यापक छलफल पश्चात २०७२ साल सावन ८ गते सरकार र संघ विचमा ३१ बुदे सहमति भएको थियो । उक्त सहमतिपत्रको दफा २३ मा मन्त्रालयवाट मिति २०७२ साल जेष्ठ २६ मा भएकोशुन्य लागतमा वैदेशिक रोजगारमा कामदारहरू पठाउने निर्णयलाई दुईपक्षवाटलागु गर्ने सहमति भएको अवस्थाछ ।

आज भोलि शुन्य लागतमा कामदार वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने विषयमा सरकारी निकाय र रोजगार

व्यवसायी विच टकरावको अवस्था रहेको देखिन्छ । सरकारी पक्षवाट खासगरि साउदी अरब, ओमन, दुर्वई, बहराईन, कुवेत, कतार र मलेशिया लगायतको ७ वटा देशहरूमा रोजगार व्यवसायीले कामदारहरू भर्ना गरि पठाउदा शुन्य लागतमा पठाउनु पर्ने विषयलाई जोडतोडको साथ उठाउने गर्दछ । जबकि संघको पदाधिकारीहरू भने रोजगार व्यवसायीहरूलाई आफ्नो हातमा लिन पनि शुन्य लागतको विषय खारेज हुनुपर्छ र शुन्य लागतमा कामदार पठाउन नसक्ने अवस्था छैन भन्न थालेकाछन । त्यतिमात्र नभई भखी मात्र सम्पन्न भएको रोजगार व्यवसायी संघको नयाँ नेतृत्वको लागि भएको निर्वाचनमा समेत जनमत आफ्नो पोल्टामा पार्नको लागि शुन्य लागतमा कामदार पठाउने निर्णय खारेजी गराउन पहल गर्ने लगायतको विषयहरूलाई चुनावी घोषणापत्रको मुख्य एजेन्डा नै बनाएको थियो । जस्तो विगतमा शुन्य लागतमा कामदार पठाउन सहमत छौ भनेर ३१ बुदे सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर गर्ने कार्यहरू समेत गरेको थिए । तर दुईपक्षिय रूपमा सहमति भई शुन्य लागतमा कामदार पठाउने सरकारको निर्णय बदर हुन सक्ने स्थिति देखिदैन । सरकारले नेपाली आप्रवासी कामदारहरूलाई अन्य देशमा रोजगारीको लागि पठाउदा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रचलित कानून, मूल्य-मान्यता र खासगरि आई.एल.ओ.महासन्धिको व्यवस्था अनुसार ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूले शुन्य लागतमा कामदारहरू पठाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने निर्णय सकारात्मक रहेकोछ ।

नेपाली आप्रवासी कामदारको आर्थिक, सामाजिक र व्यक्तिगत हैसियत तथा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारमा विधमान नेपाली कामदारको मागलाई रुयाल गरि शुन्य लागतमा ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूले कामदारहरू भर्ना गराउने व्यवस्था गर्नु नैतिक जिम्मेवारी हुन आएकोछ । किनभने, शुन्य लागतमा वैदेशिक रोजगारमा कामदार पठाउनुको अर्थ

रोजगारदाता कम्पनीलाई कामदारको आवश्यकता परेको अवस्थामा उस्ले आफ्नो देशको प्रचलित कानून बमोजिम कामदार भिकाउदा लाग्ने सम्पूर्ण शुल्क तथा खर्चहरू ब्यहोर्नु पर्ने व्यवस्था हो । यस्तो व्यवस्थामा उत्पतीको देशमा रहेको ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूले न्युनतम शुल्क लिएर तथारोजगारदाता कम्पनीसँग भएको शर्त अनुसार प्राप्त हुने प्रवर्द्धन खर्च लिएर माग बमोजिम कामदार उपलब्ध गराई दिनुपर्ने हुन्छ । शुन्य लागतको व्यवस्था अनुसारकामदार पठाउदा आम नेपाली आप्रवासी कामदारहरूले रोजगारीमा जानको लागि तुलो मात्रमा आर्थिक भार बहन गर्नु नपर्ने साथै वैदेशिक रोजगारसँगसम्बन्धित ठगीजन्य कसुरहरूको अन्त्य हुन सक्ने विश्लेषण पनि हो ।

हिजोको दिनमा ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूले कामदारहरू रोजगारीमा पठाउदा कुन देशमा पठाउदा सरकारी नियम अनुसार के कति शुल्क लाग्ने हो, सोही बमोजिम रकम बुझि लिए वापत रसिद भरपाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था थियो । कुनै कारणले रोजगारीमा गएको कामदारले करारनामा बमोजिम काम, तलब सुविधा नपाए तथा ईजाजत प्राप्त संस्थाले कामदार नपठाई ठगीको कसुर गरेको पाईएमा सोही रसिद भरपाईको आधारमा क्षतिपुर्ति दिलाई भराई दिन सम्बन्धित निकायमा उजुरी लाग्ने व्यवस्था थियो । प्राप्त सबुद प्रमाण र कागजातहरूको आधारमा पिडित कामदारलाई ईजाजत प्राप्त संस्थावाट प्रचलित कानुन बमोजिम आवश्यक क्षतिपुर्ति दिलाई भराई दिएको अवस्थाछ । विडम्बना, अहिले शुन्य लागतमा रोजगारीमा गएको कामदार करारनामा बमोजिम काम, तलब सुविधा नपाएको कारणले स्वदेश फिर्ता भई आएमा ईजाजत प्राप्त संस्था विरुद्ध उजुरी गर्न जाने अवस्था थेरै मात्र हुन्छन् । कथंकदाची उजुरी दर्ता गराएको अवस्था भएपनि आफुले लगानी गरेको रकम अनुसारको रसिद भरपाईको अभावमा

सबै रकम क्षतिपुर्ति वापत फिर्ता हुने अवस्था छैन । पिडित उजुरीकर्ता स्वयम ईजाजत प्राप्त संस्था र सम्बन्धित निकाय समक्ष प्रमाण कागजातको अभावमा निरिह हुनुपर्ने र न्युनतम क्षतिपुर्ति रकम लिएर उजुरी मिलापत्र गर्नुपर्ने स्थिति रहेकोछ ।

यसकारण, शुन्य लागतमा कामदार पठाउने व्यवस्थामा केही समस्याहरू रहेको अवस्था भएता पनि देशमा उपलब्ध जनशक्तिहरूलाई रोजगारीको लागि अन्य देशमा भर्ना गराउनको लागि पठाउने यो पनि एउटा उक्तम प्रकृया हो । ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूले रोजगारदाता कम्पनीको माग बमोजिम रोजगारीको लागि कामदारहरू पठाउने र लिने सेवा शुल्क तथा रोजगारदाता कम्पनीवाट प्राप्त हुने प्रवर्द्धन शुल्कमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने हुन सक्छ । साथै शुन्य लागतमा पठाउने ईजाजत प्राप्त संस्थाको प्रतिनिधि र श्रम स्विकृती दिनु पर्ने कामदारलाई नै सम्बन्धित निकायमा उपस्थित गराई विभागको रोहवरमा सनाखत गराई अन्तिम श्रम स्विकृती दिने व्यवस्था गर्दा अभ उपयुक्त हुनेछ । यस्तो प्रकृया अबलम्बन गरेको खण्डमा ईजाजत प्राप्त संस्थाहरूवाट कस्तो कामदार, कुन देशमा, के-कस्तो काममा र कति रकम बुझाएर रोजगारीमा पठाउदैछ भन्ने कुरा प्रष्ट हुन्छ । जस्ले गर्दा अहिले स्थापित ईजाजतपत्रवाला कम्पनीहरूले वैदेशिक रोजगारमा कामदारहरू भर्नको लागि पठाउदा तुलो रकम असुली दशहजारको भपाई दिने व्यवस्थाको समेत अन्त्य हुनेछ । शुन्य लागतमा वैदेशिक रोजगारमा कामदार भर्ना गर्न पठाउने व्यवस्थालाई सफल रूपमा लाग्नु गर्न र कार्यान्वयन गर्न पनि सहज, व्यवस्थित र पारदर्शी हुने अवस्था प्रति सम्बन्धित निकायहरूको ध्यान केन्द्रित हुन आवश्यकता देखिन्छ ।

०००

उधारो जिन्दगी (कथा)

■ दाजु गुरुङ, हडकड

'सुनु भएन ? नयाँ घर खोज्नुपच्यो ।'
'के भयो र यो घर ?
'पानी चुहेर हैरान पारिसक्यो कसरी बस्ने ...
उता बुनेको कोठामा कहिले नजर पुगेको छ ?'
'फेरि कुन आपत् आइलायो यो महँगीमा ?
एउटा घरसम्म जोड्न सकिएन यतिका वर्षमा...।
'अरूले जोडेका छन् त ?'
अरूले के के गरे...।'
'ल ल ...छोडिदिनुस् यस्ता भिना कुराहरू ।'

एउटा निकै लामो निराशा ओकलिछ्न समस्तिका । केही लामा असन्तुष्टिहरू घुमिरहेभैं लाग्छ उनका आँखाहरूमा । घरीघरी बदलिरहेछ अनुहारको रड शवास प्रश्वासको उतारचढाव सँगै । तर यस्ता समस्याले हुँदैन मलाई न त निराश बनाउन सक्छ समयले । कति झेलिए कति यस्ता समस्या वा निराशाहरू यतिका पलायित दिनहरूमा ।

अलिक बेचैन बनाउँछ जो बुनेको कोठा चिहाउँदा देखिएका दृश्यले । कतै आफ्नो जिम्मेवारीमा चुकिरहेको छु जस्तो लाग्छ घरीघरी । साँच्चै दुईवटा ठूलाठूला प्लास्टिकका बाटाहरू दुई कुनामा राखिएका रहेछन् सिलिङ्डबाट चुहिरहने पानीका थोपाहरू बटुल्न । यति नै बेला पानीको

थोपा खसेको आवाज आउँछ टप्प...टप्प । एउटा बेलै आवाजले निःशब्दता तोडिदिन्छ हामी बीचको संवाद रोकिएको बेला । कति छिटो छिटो चुहिरहेभैं लाग्छ यसरी आपतले गाँजिरहेको बेला । टप्प... टप्प चुहिरहेको पानीको थोपा प्लास्टिकको बाटामा बज्जँदा भन् ठूलो आवाज सुनिन्छ मन चसकक चसकक बनाउने गरी । अधिदेखि उदास देखिएकी समस्तिका माथि अर्को हतास थपिदिएभैं लाग्छ यी पानीका थोपाहरू टप्प...टप्प टाप्करहँदा ।

'बाबा, नयाँ घरमा कहिले जाने ?'

'भोलिपर्सि ।'

'नाइँ पानी चुहिन्छ यो घरमा ।'

दौडिँदै आएकी फुच्चीले हतार हतार गुनासो राख्छे मेरो हात समाउँदै । स्कुल ब्याग भिजेको कुरो धेरै पटक दोहोच्याइरही कुनै बिस्तन नसकिने संस्मरण जसरी । एउटा नसोचिएको बेखुसी भलिकरहेभैं लाग्छ फुच्चीको आँखा वरपर ।

धेरै ठाउँहरू चाहार्नु पर्छ गाँथलीले गुँड लगाउन । शहरका धेरै गल्लीहरू आफन्ती भएका छन् यो गुँड लगाउने ऋममा र सार्नु एउटा नियमित अभ्यास जस्तै बनेको छ यो शहर खोज्ने रहरले । हडकड काउलोन र न्यू-टेरिटोरी कुनै क्षेत्र बाँकी रहेनन् यसरी नै दौडिरहेको पलायित दौरानभित्र । अहिले केही समयदेखि अडिरहेछु काउलोन डिस्ट्रिक्टको पुरानो जोर्डन शहर तिर । अचेल बिस्तारै असहजताले

पछ्याउन छाडेको छ यस्तो अभ्यस्त निरन्तर चलिरहने दैनिकी बन्दै गइरहँदा । एउटा शताब्दी पुरानो बिल्डड जहाँ तल-माथि गर्न लामालामा सिँढीहरू पार गर्नुपर्छ, पुराना खिया लागेका फलामे डन्डीलाई समातेर । कामबाट थोकेर घर फर्कदा सगरमाथा चढेखाँ लाग्छ कहिलेकाहाँ । कतिलाई अचम्म लाम सकछ यस्तो आधुनिक शहरभित्र यस्तो शहर छ भन्ने कुरा । तर बाँचिरहेछ वर्तमान यो नमूना बिल्डडको सानो चौकोसभित्र अर्को र थोरै आकाश चिहाउने संसारभित्र टाउको लुकाइरहेछु एउटा बाध्यतामा अनि एउटा आवश्यकतामा । यिनै बाध्यतार आवश्यकतामा स-साना भागमा सिमाना बनेर उभिएका भित्ताहरूमा रङ्ग रोगन गरिरहेछु केही नयाँपन खोजनका लागि केही आफेनै सहजताका लागि ।

कहाँ सजिलो छ र नयाँ घर खोज्ने काम । बढ्दो महँगी सँगै आकासिँदो छ घर भाडाको कहर । एउटै अपार्टमेन्टमा भरसक लामो बसाइ बनाउनुपर्ने बाध्यता जति नै पुरानो भए पनि । फेरि घर सर्ने काम कति भफ्फटिलो हुन्छ समय र खर्चको हिसाबले । जेनतेन जिन्दगीको गाडा चलाउन खोजिरहेछु एउटै ठाउँमा लामो थर्पु हालेर । तर अब त चल्नै नसक्ने भइसकेछ समस्तिका र बुनेको असन्तुष्टि उम्लरहँदा ।

हेरे ! कति टिठलाएदो छ घरको सिलिड । निरन्तर रसाइरहेको पानी छिन्छिनमा मजाले टप्कने गर्छ टप्प....टप्प । कतै हिँडको चिस्यान र वर्षाको भरी सहन नसकिरहे जस्तो ? साहै कुरूप देखछु समय धान्न नसकेर । कतै डामेको रोटी जसरी चिसोले हुस्स फुलेको । कतै फुलेर खसेका भागहरू टुक्रिँदै टुक्रिँदै खस्म धरापहरू खाएका । लाग्छ, दुबीले खाएको खत बोकेर उभिरहेको असन्तुष्ट मान्छेको टाटेपाटे अनुहार जस्तो । हेर्दा हेर्दै अचानक एउटा उपिकएको पाप्रो आँखा सामुन्ने खस्छ सेतो चुनाको धूलो उडाउँदै । हत्पत्त उडिरहेको धुलोमा मुन्टो बटार्दै भाडुले सफा गर्छन् समस्तिका मपट्टु पुलुक्क हेर्दै । अझै कति

पर्खीने होला भनेखाँ लाग्छ उनको बेस्वादिलो हेराइमा । घरको सिलिड मात्र होइन उस्तै छन् भित्ताहरू । पुराना देखिने कतै मैला दागहरू । कतै समय थाम्न नसकेर हात उठाएर हिँडेका ससना उपिकएका खाल्डाहरू । बाथरुमको हालत भन् खराब छ कुनै पनि बेला अभर पार्न सक्ने । ट्रावाइलेटको फल्स्ला डोरीले बाँधेर अल्झाइएको छ छेउको सानो किलामा बाँधेर । इयालको हालत हेर्दा साना तिना मुसाहरू सजिलै बुर्कुसी मार्छन् भित्रबाहिर । चुलो माथिको चिम्नीको के कुरा गर्नु र खाना पकाउँदा चिम्नीको आवाजले बिस्तारै बोलेको सुनिँदैन घरभित्र पनि । कतै घरको धुरीमा ल्यान्डिड चक्कर मारिरहेछ कुनै पुरानो हेलिकप्टरले । जसोतसो बाँचिरहेको एउटा रोगी बूढो घर जहाँ जसरी जति बसे पनि हुने । यसरी पनि खुसी छन् बस्ने र बसाउनेहरू खोई कसरी कसरी ? किनकिन यसरी पनि अटाइरहेछन् धेरै मनहरू रहर खोज शहरभित्र ।

कुनै नौलो लाग्दैन समस्तिकाको नयाँ घर खोज्नुपर्यो भनेर बारम्बार दाहोरिरहने असन्तुष्टि । मेरो प्राथमिकतामा पर्न सकिरहेको छैन अहिलेसम्म उनका गुनासाहरू । तर ‘मेरो स्कुल ब्याग भिजेको छ...’ बुनेको असन्तुष्टिले धेरै बेर पिरोलिरहन्छ आफ्ना जिम्मेवारीप्रतिको उदासीनतामा । समस्तिका पनि त्यति खुल्न सकिनन् सदाखाँ । धेरैबेर टोलाइरहिन् ठाउँठाउँमा उपिकएर सेता दागहरूले भरिएको सिलिडलाई हेरेर । जहाँजहाँ पानी रसाइरहेछ त्यहाँत्यहाँ टक्क रोकिन्छन् उनका नजरहरू । अनि बेलाबेलामा भस्काइरहेछ सिलिडबाट चुहिरहने पानीका थोपाको टप्प....टप्प गरी बज्ने आवाजले । तल भुँड्मा दुईवटा प्लास्टिकका बाटाहरू थापिएका छन् केही दिनदेखि । लाग्छ— भोकाएर आँ...आँ... गेरेर पल्टिरहेछ आकाशतिर हेरेर । डर पनि लाग्छ कतै उनको मनका सिलिडहरू त गलेनन् यसरी बेसमयमा चिसिएर रसाएका पानीका थोपाहरूले ?

कतिन्जेल धकेल्न सकिन्छ र यस्ता आवश्यकताहरू ? जति नै भन्फटिलो भए पनि गर्नेपछि कुनै दिन बाध्यताले निमठेपछि । सम्झँदा पनि दिक्क लाग्छ - यी थोत्रा-मोत्रा पोकापन्तरालाई काँधमा राखेर परिवार डोन्याएर कहाँकहाँ हिँडनु पर्दा । कति धेरै भन्फटिला प्रकृयाहरू जीवन भोगाइ वा बाँच्ने ऋमभित्र । कहिले यहाँ, कहिले उहाँ, एउटा समयको हुरीले ओल्लोदेखि पल्लो किनारातिर सागरको लहरलाई नचाए जसरी नाच्नु परिहरेछ विवशताको चपेटामा । राम्रो घर पाउनै गाहो त्यो पनि पाहेक पर्ने ठाउँमा । कति ठाउँमा कोठा राम्रा हुन्छन् तर किचेन बाथरूम कामै नलाग्ने । कतै राम्रो भए पनि तल-माथि गर्ने लामा सिँढीदेखि हैरान । लामालामा सिँढीबाट तल-माथि गरिनु एउटा सामान्य कुरो-यी पुराना गल्लीहरूमा उभिएको बूढो बिल्डिङमा अभ्यास गर्नेहरूका लागि । जोर्डन, युई-मा-तेर्इ, मोड-कड क्षेत्रहरूमा प्रशस्त छन् यस्ता गल्लीहरू । तर सुगम छ आवत् जावत्का दृष्टिकोणले । जति बेला पनि सजिलै घर पुग्नसकिने शहरको कुनै कुनाबाट छोटो समय खर्चिएर । यही सरल समयका कारण धेरै मनहरू अलमलिरहेछन् असुविधाका बाबजुद पनि यस्ता गल्लीहरूमा ।

उमेरको हिसाबले आधा शताब्दी नाधिसकेका र नजिकिएका छन् अधिकांश बिल्डिङहरू । बैंस सकिँदै गएपछि मा-जोडू को खालमा बसेर ज्येष्ठ नागरिकहरूले रङ्गीन गोटीहरू घुमाइरहेखैं लाग्छ जिन्दगीको बाजी थापेर । कुनैबेला कति जाँगरिला थिए होला समयले बैंस बोकेर डुलाइरहँदा । तर सबैसबै बैंसहरू ओरालो लागिरहेछन् समयले टाउकोमा टेक्दैटेक्दै लखेट्न थालेपछि । यस्ता घरहरूमा घर खोजिरहँदा किन सिलिङ्गबाट पानीको थोपाहरू नचुहिनुन, चाहे पानी परेर होस् वा जाडोमा ओस पलाएर ।

कति छिटो बितेका यी दिनहरू । हिजो जस्तो लाग्छ रहरै रहरमा घर छोडेर सासाना चौकोशमा बास रोजेको । हिजो किन थिएन र घरभित्र घर ? जहाँ पुस्ताँदेखि पुस्ताहरू खेल्दै आएका थिए एउटा खुला आकाश मुनिको आँगनमा । आँगनमा न सिमाना न विभेदका सिमानाहरू । न कोरिएका छन् अहिले पनि । हावा आफैनै खुसीमा चल्छ अनि आफैनै खुसीमा बर्सन्छ पानी । हरेक बाटामा, डाँडा पाखामा र गाउँ बाँशीमा मन खुसी डुलिरहेछन् जीवनका आयामहरू । अनि मनहरू चरी जस्तै उडिहिँडछन्, डुलिहिँडछन् स्वच्छन्द आकाशमा । वेग मार्न बिसदैनन् खेतबारीका गहाहरूमा फाँटफाँटहरूमा । केवल सम्झना मात्र डुलिरहेछ हिजो-आज त्यतातिर । तर पनि किन किन अटाइहेछन् रहरहरू एउटा साँघुरो चौकोसाभित्र खाडलमा सिन्की खाँदिए जसरी ।

अलिक हतारिँदै दौडिन्छु समस्तिकाको चियाको प्रस्तावलाई पछाडि धकेल्दै । सँगै लिएर नहिँददा थोरै अनुहार खुम्च्याउँछे बुने मेरो हतार देखेर ।

०००

‘गुड मर्निङ राम दाइ !आउनुहोस् आउनुहोस् हामी पनि यतै छौं ।’

भट्ट हेर्दा साहै साँघुरो लाग्ने एजेन्टको दलाली गर्ने अफिस कोठा । आगन्तुकका लागि दुई तीनवटा कुर्सी अटाउन सकिने ठाउँ । त्यो पनि उछिनिसकेको रहेछ पुग्नु अगावै । भित्र खाली नभएसम्म बाटैमा उभिनुपर्ने पालो कुरेर । एउटा एल्बम जस्तो फायलमा खाली कोठाका तस्बिरहरू देखाउँदै दलाली गरिरहेछ एजेन्ट घर खोज्दै आउनेहरूसँग । सडकसँग टाँसिएकाले खुला भागमा उभिँदा पनि बाटामा हिँडनेहरू सँग जोगिनुपर्ने ।

खुसी लाग्छ टी.बी. भाइसँग अचानक हप्तापछि भैंटिंदा । फेरि एउटै समस्याले भैंतारिरहेका बेला ।

दहो गरी हात मिलाउँछु 'गुड मर्निङ', भाइ प्रतिउत्तर बोलेर । अन्य अपरिचित अनुहारहरू पनि बाहिरे उभिरहेछन् समान समस्यामा पालो कुरेर । सामेल हुन्छु पर्खाइको लाइनमा । सानो अनि साँधुरो भए पनि निकै मेहनत गरेर सजाइएको रहेछ अफिस कोठालाई । मोटो सिसाले धेरिएको बाहिरी भाग र ढोका । जहाँबाट सजिलै चिहाउन सकिने भित्रका सामान्य गतिविधि । भित्र सानो तर केही लामो टेबलमाथि दुईवटा कम्प्युटर स्क्रिन उभिएका छन् केही कागजातका फायलहरू साथ लिएर । कुनाको सानो च्याक टेबलतिर फर्किएर बसेको छ आउने जानेको गणना गरिरहेखैँ । थरीथरीका भाषाहरूमा लेखिएका विज्ञापनहरू भित्ताभरि टाँसिएका छन् निकै आकर्षक तवरले । एक ठाउँमा नेपाली अक्षरले पनि स्थान पाएको रहेछ सायद यस्तो साँधुरो ठाउँमा साँधुरो कोठा खोज्न यस्तै मानिसहरू बेस्सरी ठोकिने भएकाले । ठिकै लाग्छ उनको बनियाँ बुद्धि ।

'नमस्ते ।सन्चै छ ?'

बेफुर्सदीमा पनि थोरै टाउको घुमाएर शिष्टता दर्शाउँछिन् लेड-लोइ० मेरै भाषामा प्रस्त सुनिने गरी । फेरि मक्ख पारी मोरीले मसिना औँला सहितका हात हल्लाएर । चलाक रहिछन् मिस ली ग्राहकका खातिरदरी गर्न । ढोकैबाट प्रतिउत्तर फर्किउँछु भित्र नपसी सडकको पेटीमा उभिएर ।

बाहुबली नै हुन् यी एजेन्टहरू कोठा खोज्ने मामलामा । एउटा भरपर्दो सूत्र । विनासूत्र न कोठा खोज्न सकिन्छ न घरभेटी भेट्टाउन । यस्तै बाध्यताको माखेसाइलोले बाँध्न अफिस नै खोलेर बसेका छन् वैधानिक दलालहरू धन्दा चलाउन । छ्यासयास्ती छन् यस्ता अखाडाहरू गल्लीमा आकर्षक विज्ञापनको बल्छी थापेर । र कानूनी तवरले खपिस छन् दलालहरू चाहे भित्रका हुन् या बाहिरका । तथापि पछ्याउन करै लाग्छ समय सम्पर्क अनि भाषिक

अनभिज्ञताका समस्याले । अनि राम्री पढेका हुन्छन् यिनीहरूले हाम्रा यस्ता स-साना कमजोरी र त यी दलालहरूका मुख्य ग्राहक हाम्रा समुदायका सदस्यहरू हुन् जो निकै कमजोर छन् जनसम्पर्क र भाषिक पहुँचमा । यसरी पनि चलेको छ दलालको धन्दा ।

"के गर्नु उता दुई दुईवटा घर खाली । यता बाख्नाको खोर जत्रो चौकोसमा गुजारा गर्नु परिहेछ आफैनै रहरमा । धन्य जिन्दगी ।"

"... गाउँघरको सम्भना आउँछ र भाइ ?"

"किन नआउनु दाजु ? सबैको हालत उस्तै होइन र ?"

नजिकै जोडिन आइपुग्छन् समान कथा हाल्न टी.बी. भाई । केही दिनदेखि कोठा खोज्ने चक्करमा रहेछन् पुरानो घरमा पानी रसाउने र मुसाले दुःख दिए हैरान पारेपछि । मुसा आतडक सामान्य हुन् यस्ता गल्लीहरूमा । अनि गर्मीमा उडुसको । कुनैबेला आवासभन्दा व्यापारिक दृष्टिकोणले बनाइएको संरचना अथवा घर । घरको तल्लो तलामा या त रेस्टुरेन्ट सञ्चालित हुन्छ या त खानासँग सम्बन्धित पसल । रेस्टुरेन्ट, क्याफे सञ्चालन एरियामा नबसेर कहाँ बसोस् त मुसा ? रातभरि दोहोरी खेल्न आउँछन् थरीथरीका मुसा बिरालोलाई च्यालेन्ज दिने तुजुक देखाउँदै । बिर्सिएर खुला ठाउँमा राखिएको खानेकुरा फलफूल खोज्दै हल्ला गर्दै हिँडिछन् अटेरी मुसाहरू । अति गरेपछि आफै कोठा खोजेर हिँडनुपर्छ अर्कै ठाउँतिर । यस्ता ठाउँमा बस्तैनन् अलिक हुने खानेहरू । व्यापार व्यावसाय गर्न मात्र आउँछन् त्यो पनि दिनमा ।

टी.बी. भाइले भनिरहेछन् यो यथार्थ हो नेपाली समुदायको । एउटा बेग्लै संस्कारको दरिलो प्रभाव परेको छ सुरुदेखि नै । जति कमाइ हुन्छ नेपाल पठाउने उतै लगानी गर्ने । यता बचत भनेको केवल

महिनाभरिलाई खर्च । अनि लगानी भनेको नाम चलेको शहरमा घर बनाउने । प्रायः सबैले एक दुईवटा घर बनाएकै हुन्छन् उतातिर । थोरैले मात्र सोचिरहेछन् यतै बस्ने घर बनाउने कुरो । यो शहर केवल कामको रोजाइ अनि अस्थायी बसाइको गन्तव्य मात्र । र त मञ्जुर छन् सानो बाखाको खोर जति चौकोशमा अव्यवस्थित जिन्दगी गुर्जान । स्थायी बसाइको दुःख कटाइरहँदा कहिले सोच्न सकेन् भाडाले एउटा घरको मोल गुमाइरहेछ भन्ने । तर खुसी छन् सधैं खुसी हुने जाती जो परे ।

“ए साँची, भाइले घर कहाँ कहाँ बनाउनु भा छ ?”

“एउटा जोरपाटी काठमाण्डौ र अर्को धरानमा ।”

“अनि को बस्न् त घरमा ?”

“ताला-चाबी ।”

बुझिन्न भनिरहँदा अलिक अनुहार खुम्च्याएर अथर्तिंछन् ताला चाबीको कथा । कसलाई जिम्मा दिनु घर ? आम-बाबा युकेतिर लागे बुढेसकालमा भत्ता खान । एउटा दाइ उतै अर्का पनि बाहिर । कान्छो म यता । को बसिदियोस् त घरमा ? अनि ताला-चाबी ठोक्नु परेन त । यो जमानामा कसलाई गुहार्नु मेरो घरमा बसिदेउ भनेर ? फेरि भरपर्दा मानिस कहाँ पाउनु ? सबैलाई देश छोडेर बाहिर जाने हतार ।...बेलाबेला आँखा लगाइदिनु भनेको छु छिमेकीहरूलाई । तपशिल राम भरोसे ।

एजेन्टले इसारा गर्ने बित्तिकै बीचैमा छोडेर दौडन्छन् टी.बी. भाइ नयाँ कोठा हेर्नलाई । तब मेरो पालो आउनेछ उनीहरू फर्की आएपछि । उसलाई लिएर जान अगाडि पुरुष एजेन्टले क्यान्टोनिज र इडिलस मिसाएर एकछिन् पर्खने आग्रह बोले पहेलो दाँत डिच्च पारेर । यति छोटो हाँस्छ कसैले कर गरेर हाँस्न भनिएक्है । कतै सुनेको थिएँ चिनियाँहरू कम हाँस्न् अन्य समुदायका मानिसहरू भन्दा । साँचो लागिरहेछ बेला । केही वर्ष अगाडि यस्ता क्रियाकलाप बारे व्यङ्य गरिएका चित्रहरू प्रदर्शनमा

राखिएका थिए सार्वजनिक स्थलहरूमा । चित्रहरूमा कसरी हाँस्ने ? कस्तो हाँस्ने ? विशेषतः हाँस्ने तरिका बारेमा नै बनाएका चित्रहरू थिए जुन चिनियाँ समुदायसँग सम्बन्धित । रमाइला ठड्डाहरू चलेका थिए चिनियाँ समुदायको हाँस्न कञ्जुस्याई बारे । अनि सरकारले हाँस्न सिकाइरहेको हल्ला सुनाउथे यिनै व्यङ्य चित्रसँग जोडेर ।

मैरै कहानी खोतलेर गए टी.बी. भाइ । उता घर छ बस्ने मान्छे छैनन्, यता बस्ने मान्छे छन् तर घर छैन । घरमा नै लगानी गरिरहेछु तर घर विहीन छु वर्षौदैखि । कहिले यता कहिले उता बिरालोले बच्चा सोरेझै सारिरहेछ परिवारलाई भोलि हराउँदै गइरहेको समयतिर । बल्लतल्ल वर्ष दुई वर्षमा एकपल्ट पुगिन्छ तब आफैलाई बिरानो लाग्छ ताला-चाबीको भरोसामा छोडिएको आफै घर । यस्तैयस्तै बिरानो समयसँग सम्भकौता गर्नुपर्छ मेरो पनि घर रहेछ भन्ने । तर घर हुँदैन आवश्यकता ।

‘खाना तताउन लागेकी छु एकछिन् पख्नुहोस है ।’

घरभित्र पस्ने बित्तिकै समस्तिकाको मसिनो प्रतिक्रिया सुनिन्छ अबेर गरिएकोमा । निकै अबेर भइसकेको छ एजेन्टकहाँ पालो कुरेर दुई चार ठाउँ नयाँ कोठा खोज्ने ऋममा । जसरी भए पनि छिडै नयाँ कोठा खोजेर सुरक्षित गर्नु छ परिवारलाई । बिहानबिहान एउटा बहसै छेडियो घर भित्र । सानी फुच्चीले प्रमाण सहित असन्तुष्टि जाहेर गरी भिजेको स्कुल ब्याग देखाएर ।

अहिले सानी फुच्ची टिभी हेरेर नाचिरहिछे सायद बिहानको नमीठो केही क्षण बिसिएर । आफैनै दुनियाँमा मक्ख पर्छन् बच्चाहरू खुसी हुन पाए । खुसी बनाउँछ मलाई पनि थकाइ लागेको बेला फुच्चीको चर्तिकलाले । अनि भुलिदिन मन लाग्छ अधिय बिहानीको असन्तुष्टि । छेउमा बसेर ताली पिटिदिन्छु उनलाई हौसला दिन । यो मामलामा धेरै आभारी

छु भन्न मन लाग्छ समस्तिकालाई । जसरी भए पनि बच्चालाई आफ्नो भाषा संस्कारप्रति सजग हुने प्रतिबद्धता जाहेर गरिरहन्छन् सधैँसधैँ । स्कुलको समयमा अन्य भाषाहरू सिकिरहे पनि घरको समयमा मातृ भाषामा लेख्न पढ्न सिकाउनुपर्छ आमा-बाबुले दायित्व सम्फेर । मलाई पनि सधैँ घोचिरहन्छन् फुच्चीलाई देखाएर । बिचरी फुच्चीलाई कति गाहो भैरहेजस्तो लाग्छ घरमा समस्तिकाले नेपाली भाषा लेख्न पढ्न सिकाउने अनि स्कुलमा टिचरले स्थानीय भाषाको भारी थीपिदिने । तर दुवै जसुरी छन् सिकनका लागि । भाषा संस्कारका लागि मातृ भाषा, काम र मामका लागि स्थानीय र बिकाउका लागि इडिलस भाषा । धन्न यति धेरै टेन्सन भएन हाम्रो त्यो समयमा । पढ्नभन्दा डोको बोक्ने धुन ठूलो थियो पाखुरामा बल चढ्न थालेदेखि । र बाबा आमा पनि त्यसैमा खुसी र भविष्य देख्दथे- ‘छोराले कहिले छाती नाप्नेमा पास गर्ने होला ? यसरी बेग्लै समय अभ्यासले अध्ययन अधकल्चो भएपछि आफैँ फराकिलो भइरहेछन् पलायनका बाटाहरू ।

घर छोडेर ठूलो घर खोज्न भाँतारिरहेछु कुनै समयदेखि । र अहिले पनि हिँडिरहेभैँ लाग्छ त्यो सपनाको कित्ताभित्र । कतै त्यो धड्धठीले अफै छोडेन नसकेको आभास भइरहेछ यस्ता गल्लीहरू बारम्बार नापेर आफैलाई खोजिरहँदा । भखैर दुईचार गल्लीहरू नापेर आएको छु एउटा दलालको पछि लागेर । कति पुराना र फोहरी रहेछन् अहिले दुलिएका बूढा घरहरू आधुनिक शहरभित्र बसाइँ सरी सकेपछि पनि । कति त शृङ्गार गर्न बिर्सिएका महिला भैँ रङ्गहीनतामा स्वरूप बिर्सिएर बाँचिरहेका । भन् कुरुप भित्री पाटो । कति लामा लामा अप्द्यारा सिँढीहरू । बिजुलीका तारहरू यत्रतत्र तानिएका छन् माकुरीजाल जसरी । सबैतिर लाइट नपुगदा ठाउँ ठाउँमा भित्तो समातेर छामछुम गर्दै हिँडनुपर्ने अँध्याराको पुरानो कालो गुफाभित्र पसेभैँ । सिँढीको

प्रत्येक तलाको मोडमा लापसाप०का थुप्राहरू । श्वासै थुने गरी ह्वासह्वास्ती गन्हाउने । कुनै तलामा सिँढीभरि बियरका क्यानहरू लडाएर बसेकाहरूसँग जोगिएर हिँडनुपर्ने । डै लाने । कति अप्द्यारा मान्छेहरू घरभित्र बसेर खाए हुने तर बाटा छेकेर हैसियत देखाउँछन् अरूलाई असहजतामा पारेर । विशेषतः हाम्रै समुदायका मान्छेहरू अगाडि छन् यस्ता गतिविधिमा । चौबीसै घण्टा खुल्ने सेभन, इलेवन र ओके शप कब्जा गरेर खाँदा पनि नअघाएपछि बाटाबाटामा खाँदै लद्दै हिँडिछन् आफैले आफैलाई सम्हाल्न नसकेर । कसरी हिँडने होला रात बिरात केटाकेटी र छोरी मान्छे यस्तो बाटोमा ? मने भाँचियो सिँढीको हाल देखेर । अरू एक दुई ठाउँ पनि त्यस्तै भन् तल गेटमा पहरे बसिरहेको । कतै रेड-लाइट एरियामा पुगिए जस्तो । अँध्यारो फोहोर र दुर्गन्धले वाकवाकी बनाउँदा कतै ज्यान लिने भाइरस यही बाटो त हिँडिरहेको छैन ? सोधन मन लाग्ने आफैसित । केही थकित बनाउँछ यो बिहानले नयाँ घर खोज्ने बहानामा ।

‘यतिका सामानहरू कसरी सार्ने होला ? ... होरे ।’

भित्र बाहिर फन्को मारेर फेरि घर सर्ने पीडा पोख्न आइपुगिछन् समस्तिका । प्रतिप्रश्न तेस्याइदिन्छु सहजता खोजीरहेका बेला । केही दिन अगाडि उता नेपालको घरवाट बहालमा बसेका मान्छे थाहै नदिई भागेको कुरो उठाएर । निकै खिन्न बनाएको छ त्यो घटनाले । एक दुईपल्ट फोन गरेर छिमेकीलाई सोधी हैरै । पन्सिए पार नलाग्ने कुरो भनेर । कतै पत्तो लागेन भागी जानेको । “.के गर्नु राम दाजु, उता दुई दुईवटा घर भएर के काम ?” सम्भरहेछु टी.बि. भाइका गुनासाहरू । अहिले यता घर खोजिरहँदा उता रितो घर संरक्षक परिखरहेछ बेअर्थमा एउटा भोटे ताल्चा थुतुनामा भुइयाएर ।

“चाँडो खाना लगाऊ है समस्तिका फेरि कोठा हेर्न जानु छ अर्को एजेन्सी कहाँ ।”

“चिचिला पालिकाको दुई परिचय मत्स्यपोखरी र पानीमकै”

■ तराबहादुर बुढाथोकी 'पाखिबासे कान्छो'
अध्यक्ष, मकालु साहित्यिक समाज

सद्गुवासभा जिल्लाको साबिक दिदीडि र मत्स्यपोखरी गाउँविकास समितिको संयोजनबाट नेपाल सरकारले मिति २०७३ पागुन ३ गतेको निर्णय बमोजिम चिचिला गाउँपालिकाको गठन भएको हो । साबिकको दुई गाबिसको केन्द्र नपर्ने हुँदादुबै गाबिसको केन्द्र चिचिला बजारमा राख्ने सहमतिमा यस गाउँपालिकाको नाम पनि चिचिला गाउँपालिका रहेको हो । चिचिला गाउँपालिका भौगोलिक रूपमा ८७ °८', ३९ °९३' देखि ८७ °१७', ४९ °४६" देशान्तर र २७ °२६', १५ °४०" देखि २७ °३१', ४१ °५२" अक्षांशमा अवस्थित छ । पूर्वमा सभापोखरी गाउँपालिका, पश्चिममा सिलिचोइ गाउँपालिका, उत्तरमा मकालु र दक्षिणमा खाँदबारी नगरपालिका रहेको छ । चिचिला गाउँपालिका समुद्री सतहबाट ५०२ मी..देखि २२९८ मिटरको उचाइसम्म बिस्तारित छ । उत्तरदक्षिण कोशी ल्हासा राजमार्गको २० किलोमिटर दायाँबायाँ पर्ने यस गाउँपालिकालाई ५ वटा वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ ।

१. चिचिलाको गहना मत्स्यपोखरी

चिचिलाबाट गाडी चढेर तीन घुम्ती पार गर्दै दम्याइलो ओरालो भरेर हल्का करिमकरिम तेस्रो गएपछि ३० आधा घन्टमा पोखरी किनारमा गाडी पुछ । हरियो दुबोले ढाकिएको मैदानमा ओरें पछि मैदानको पूर्वी किनारमा मत्स्यपोखरी छ । दुबोले

ढाकेको हरियो मैदानमा फुटबल पनि खेल्छन् । पश्चिम पट्टि विभिन्न प्रजातिका रुखपातले दुझाहरूलाई नदीखिने गरी छोपेको दुङ्गेन ढाँण छ । पूर्वोत्तर दिसामा जालपा देवीको मन्दिर छ । दक्षिणपूर्वमा बढेमानका पत्थर कुँदेर बसाहा, शिवलिङ्गका आकृतिहरू कुँदिएको छ । पश्चिमपटि बिशाल प्रस्तरमा बुद्धको प्रतिमा खोपिएको छ । पोखरीको डिलमा कैलासेश्वर महादेवको मन्दिर छ । दक्षिणपट्टि पोखरीको निकासबाट निसृत कन्चन र निर्मल पानीको केही अंश उपयोग गरेर पञ्चधारा बनाइएको छ । पञ्चधारामुनि केही तल सिंहदेवीको थान छ, पोखरीको वरिपरि रङ्गीन पर्खाल छ, पर्खालमाथि रेलिङ्गले बारेको छ । रेलिङ्गको वरिपरि विभिन्न प्रजातिका फूलहरू रोपिएका छन् । पोखरीको पश्चिम पट्टि मैदानको एकस्टेप मुनि पाटी र लामो फलैंचा पनि छ । यहाँबाट दृश्यावलोकन र छ्याइकन राम्रोसँग गर्न सकिन्छ । चलचित्र छ्याइकन गर्न जाने हो भने यो पर्यावरणलाई स्वर्गको दृश्य भन्न पनि सकिन्छ ।

मत्स्यपोखरी वरिपरि गुरुड जातिकोमात्र बसोबास छ । अधिकांश गुरुड जातीको बसोबास छ । घ्याब्रे गुरुडहरूको किरिया कर्ममा लामाले एकपाटे द्याइग्रो ठोक्ने र खरानी बुकाउने अनौठो सँस्कृति छ । पोखरी वरिपरि गुरुडहरूको ७१ घर छन् । १ घर दर्जीको, एक घर विश्कर्माको र एक घर निरौला

ब्रह्मणको पनि छ । दुईचार पसलहरू छन् । लेगइ गुरुडहरू यहाँका जिम्मावाल थिए । लेगइ गुरुडहरूको पुर्खा चन्द्रबहादुर लेगइ सर्बप्रथम दैवी शक्ति प्राप्त पूजारी थिए । उनले नै सर्बप्रथम मछेपोखरीका देवी देवताहरू पत्तालगाएका र स्थापित गरेका हुन् । उनी १४ वर्षमा स्वर्गबासी भएपछि अरु कुनै पूजारीहरू उत्पत्ति भएका छैनन् । उनका अनुसार देवदूतका रूपमा यहाँ माछाहरू आएका हुन्, आजसम्म यही विश्वास छ । उनका अनुसार तीर्थयात्री एवम् पर्यटकहरूले यहाँको पोखरीमा सेतो माछा देखे शुभ हुन्छ भने मान्यता पनि छ । पहिले पूरै सेतो रङ्को माछा देख्न पाइन्थ्यो तर अझै पनि सेतो शरीर, सेतो पुच्छर, सेतो जीउ आंशिक सेतो भएको देख्न पाइन्छ ।

कस्तो छ मत्थ्यपोखरी ?

बडामा चिचिला गाउँपालिका वडा नं. ४ को बिच भागमा घुम्टोभित्र लुकेकी सुन्दरी : मत्थ्यपोखरी छ । पोखरीभित्र अनेकौं जलपरी छन् । पोखरीको पानीले लगभग ६ रोपनी क्षेत्रफल ढाकेको छ । वल्ला छेउमा ३० मिटर चौडाइ छ, पल्ला छेउमा १० मिटर छ । ३० मिटर चौडाइ भएको भागको लम्बाई ३० मिटर र क्रमशः घट्टै गएको लम्बाइ ५० मिटर गरी ८० मिटर लम्बाइ छ । गहिराइ चाहिँ वल्ला छेउमा साढे चार फिट बिचमा ७ देखि दश फिट र पल्ला छेउतिर पौडिन नसक्ने मान्छे जान सक्दैन । जलाशय बाहेकको भाग बोजोले ढाकेको थियो । २०४४ साल कुसे औसीका दिनदेखि यो पोखरीमा सफाइ अभियान शुरू गरिएको हो । पानी नीलो, कन्चन र शीतल छ । हुरुरुको कप्दाने पोखरीबाट भूमिगत मार्ग हुँदै मत्थ्यपोखरीमा आएको निकासले मत्थ्यपोखरी बनेको हो भनिन्छ । पानी यति निर्मल छ कि माछाहरू पानीभत्र नाचेको बाहिरबाट छर्लाइग देखिन्छ ।

माछाहरू कस्ता छन् ?

राता, पहेला, छिरबिरे र कल्सौदा हल्का कालो रङ्का माछाहरू पाइन्छ । भुरा देखिने निकै ठूला माछा पनि छन् । वजनबाट भन्दा डेढ किलो सम्मका माछा पनि देखिन्छन् । सबै आकारमा माछा छन् । हजारभन्दा बढी नै सदृख्यामा होलान् । भुजा चामल आदि लगेर पोखरीमा हालेपछि सारा माछाहरू बिटो परेर आउँछन् र डल्फिनजस्तै सतहमाथि नाच्न थाल्छन् । माछाहरू भागैनन् । मार्न पनि पाइन्न । माच्यो भने असिना, पानी, बाढी, पहिरो, महामारी हुन्छ पनि भन्छन् । २०४७ को चुनावमा एउटा स्थापित राजनीतिक दलका कार्यकर्ताले माछा मारेर सुकाएको आधाघन्टामा असिना पानी परेर मकै सोतर पारेको र यही घटनालाई गीत बनाएर प्रचार प्रसार गरी उक्त दललाई अर्को दलले चुनाव हराएको त पद्धतिकारले प्रत्यक्ष देखेको हो । यसै गरी २०६२ तिर एकजना क्रान्तिकारी भौतिकबादी जनयोद्धाले माछा मारेर हिँडेपछि आधाघन्टामा नै भोलामा बोकेको ग्रिनेड अचानक पड्केर सुनार गाउँमा मृत्युभएको घटना अझै कसैले भुलेको छैन । पोखरीको निकास भण्डै ३०० मीटर भरेपछि सिँहदेवी देवीथान आउने देवीथानमुनि चाहिँ माछा मार्न पाइन्छ । यहाँका माछा मछेखोला, ओरडखोला, लड्यखुवा खोला, हुँदै सभाखोला पुछन् । सभाखोलामा पाइने असला माछाको बीउ यहाँबाट उत्पत्ति भएको भनिन्छ । अरुण, सप्तकोशी, गझ्गा नदी हुँदै समुद्र पुदा हुन् । सबै माछा असला हुन् । करिब ४०० जति माछा पोखरीभित्र खेल्छन् ।

मत्थ्यपोखरीको महत्त्व

मत्थ्यपोखरी भनेको मोक्ष पोखरी पनि हो । यहाँ स्नान गर्नाले मोक्ष प्राप्ति हुने जनविश्वास पनि छ । दुनियाँमा माछा र पानी नभएका ठाउँमा मछेन्द्रनाथको मन्दिर छ । मछेन्द्रनाथको रथयात्रा गराइन्छ । प्राकृतिक

माछा भएको मछेपोखरीमा भगवान्को प्रथम अवतार मत्थयावतार रहेको छ । यहाँ मछेन्द्रनाथको मन्दिर र मछेन्द्रनाथको रथयात्रा गराउने हो भने धनकुटा, भोजपुर र तेहथुमदेखिका यात्रीहरूको ओइरो लाग्न सक्छ । प्रचार प्रसार गर्न सके चलचित्र निर्माताहरू पितृ स्वर्ग पुगेको दृश्य छ्याइक्न गर्न यहाँ आउँछन् । दुनियाँका मैहुँ भन्ने राष्ट्रका नागरिकहरूको लाम थामिनसक्नु हुन्छ । चिचिलाको मात्र होइन, नेपालकै ऐटा पर्यटन गन्तब्यको रूपमा बिकशित भई यो ठाउँ साँग्रिला बन्छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी र ब्यापार बृद्धि भई राष्ट्रिय आय बढ्दछ । मत्थयोखरी नेपालको पर्यटन मन्त्रालयको राष्ट्रिय गौरवको आयोजना भित्र पर्नु आवश्यक छ । साँस्कृति र धार्मिक महत्त्वका हिसाबले पनि यसको महत्त्व छ । मानिसहरू यहाँ वर्षेनी जैन पूर्णिमामा जैन धारण गर्न आउँनेछन् ।

कात्तिक मझसिर महिनामा पर्ने तिहार पर्वपछिको पूर्णिमाका रात यहाँ परम्परागत मेला लाग्छ । मछेबजार भनेर सयौंवर्ष अधिदेखि लाग्न शुरु भएको यो मेला शोर्पाको स्यापु, तामाडको सेलो, लिम्बुको धाननाच, आर्यनको भजनकीर्तन, याम्फूको च्याब्नुम्, मारुनी जस्ता साँस्कृति नाचको मौलिक र जीवन्त प्रस्तुतिको रङ्गमन्च पनि हो । मत्थयोखरी बौद्ध, किराँत र हिन्दू धर्माबलम्बीहरूको समान आस्था, विश्वास र सम्मानको धरोहर हो भने मछे मेला बहुल जातीय साँस्कृतिको गौरवमय विरासत हो ।

२. दुर्लभ र लोपोन्मुख पानीमकै: जुम्ली मार्सी धानभन्दा कम छैन ।

अचम्म यही पोखरीको वरिपरिका पखेरा बारीहरूमा संसारमा अन्त काहीं नपाइने पानी मकै फल्छापानीमकै जेठ महिनामा छेरे जरामा धान खेतीमा जस्तै पानी लगाइन्छ । धानमा जस्तो जमाउने र गहूँमा जस्तो पटाउने, फूलमा जस्तो माथिबाट छकिने

होइन । पानीमकै त छडके, करालो, ओरालो पाखा, सुर्के गरामा छरिन्छ र खोलाबाट दर्जनौकुलो लगेर जरामा छाँगाले ठोकिक्ने गरी बगाइन्छ । भ्याए एकपल्ट गोडिदियो नभ्याए पनि छेरेपछि भाँच्न जाँदा मुरठीमा घोगा आउँछ । गोडेको र नगोडेकोमा अलि फरक पर्छ । गोडेपछि केही समय पानी लगाइन्न बेलाबेलामा कुलो मारिन्छ । मकैका दाना लागेर रस पसिसक्यो अब १० आठ दिन पछि भाँच्ने हो भन्दा पानी मारिन्छ । रोपेको छ महिनातिर असोज, कार्तिकमा थन्क्याइन्छ ।

मसिना गेडाहरू हुने पानी मकैको रङ्ग सेतो र खोया अलि पातलो, खोसेल्टा हल्का र नरम, जुँगा छोटा, बोट होचा, साना र जराहरू भने तीन तहसम्म उप्रिएर जमिन समातेको पाइन्छ । पानीमकै चपाउदा कमलो, रसिलो, पोषिलो, स्वादिलो हुन्छ । भुट्टा भरर फूल उद्नु यसको बिशेषता हो । पोल्दा अरुभन्दा छिटै पान्नु, चामल बनाएर भात खाँदा पनि मार्सीको भातजस्तो स्वादिलो हुनु यसको बिशेषता हो । पानीमकै फल्ने ठाउँहरूमा अलैंची सप्रिने भएकाले अलैंची पानी मकैको सौता बनेको कारण पानीमकै लोप हुने खतरा छ । चिचिला गाउँपालिकाले पानीमकै संरक्षण समिति बनाएर, पानीमकै उत्पादन क्षेत्र बनाएर, बीउ संरक्षण कार्यक्रम राखेर यही मत्थयोखरी वरिपरिका एक डेढसय रोपनी जगामा मात्र खेती हुन्छ ।

प्रचारप्रसार, बजार र कृषकहरूमा ज्ञानको अभावमा संसारमा नपाइने सडखुवासभाको मकालु र चिचिलामा मात्र पाइने पानीमकै अब मकालुबाट पनि बिस्थापित भयो । चिचिला १ बाट पुरै बिस्थापित भएर अब चिचिला ४ मत्थयोखरी मात्र संरक्षित छ । लोपोन्मुख दुर्लभ पानी मकैको प्रचारप्रसार गेरे जुम्ली मासजिस्तै किन नबनाउने ?

(अध्यक्ष, मकालु साहित्यिक समाज, / सहप्राध्यापक वरुण वहुमुखी क्याम्पस खाँदवारी)

पञ्चासे वनसंरक्षणको नालीवेली

■ जुद्धबहादुर गुरुडत्त
संरक्षण विद्

गण्डकी प्रदेशको चर्चित पर्यटकिय गन्तव्य पञ्चासे कास्की, पर्वत र स्याङ्गजा जिल्लाको साभा धुरी हो । यो धुरीबाट उत्तरतर्फका धबलगिरी, अन्नपूर्ण, लगायत मनास्लु हिमाल सहित लस्करै रहेकासेतब्य हिमाली शृङ्खलाका साथै पूर्वी क्षितिजमा पोखरा उपत्यका लगायत अनागिन्त डाढाकांडा, दक्षिणतर्फ स्याङ्गजा पुतलीबाजार रमनोरम आँधीखोला उपत्यका, पश्चिमतर्फको कालीगण्डकी उपत्यकामा पर्ने कुम्मा, वाग्लुङ्गर म्यागदी क्षेत्रभित्र अवस्थित विभिन्न आकारका डाढा वस्तीहरू देख्न सकिन्छ । कास्की खासगरी पोखरा, स्याङ्गजा तथा पर्वत जिल्लाको पालिकाहरूबाट सडक तथा पदमार्गको माध्यमबाट सहजै पुग्न सकिने यो रमनिया डाढामा आन्तरिक पर्यटकका लागि प्रमुख गन्तव्य बन्न पुगेको छ । प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपूर्ण मात्र नभएर जैविक तथा संस्कृतिक विविधतापूर्ण यस क्षेत्रको महत्त्व आफूनै मौलिकतामा आधारित छ । त्यसैले पञ्चासे आन्तरिक पर्यटकका लागि प्रमुख गन्तव्य बनेको हो । पञ्चासे क्षेत्रको यस किसिमको विकास हुन केही महत्त्वपूर्ण घटनाहरूले योगदानको प्रतिफल हो ।

यतिका महत्त्वपूर्ण पञ्चासे क्षेत्रको काख खासगरी पर्वत जिल्ला मोदी गाउपालिका वडा ८ चित्रेगाउको स्थायी वासिन्दा हो म जुद्धबहादुर गुरुड । चित्रेगाउ पञ्चासे धुरीबाट पश्चिमतर्फको गुरुड वस्तीमध्ये एक मनोरम वस्ती हो । वि.सं. २०३२-३४ अरुण सुसेली, २०८०

साल तिरको कुरो हो मेरो युवा अवस्थामा धाँस र दाउरा संकलनका लागि आफूभन्दा पाका गाउले दाजू दिदीहरूका साथमा पञ्चासेको चुली सिद्धवराह स्थान नजिकको वनमा पुथे र खम्मुको रुखमा चढी पोखराको फेवाताल हेर्ने गरिन्थ्यो । युवा अवस्थामा प्रत्येक वर्षको मासिरमा पर्ने बालाचर्तुदशीका दिनमा सतविज छर्ने दिनमा यहा लाग्ने मेलामा सहभागी हुन्थ्यो । विद्यालयको छुटीको दिनमा धाँस दाउरा संकलन गर्नका लागि पञ्चासे बनमा पुग्ने गरिन्थ्यो । बन जाने वेलामा वुढापाकाले पञ्चासे डाढा र यसको ऐतिहासिक महत्त्वको वारेमा कथा सुनाउनु हुन्थ्यो । पञ्चासे डाढामा लगभग २००० मीटरको उचाईमा रहेको ३,१८३ वर्ग मीटर क्षेत्रफलमा फैलिएको रमानिय ताल छ । यसका वरिपरि गुराँस लगायत धेरै प्रजातिका वनले धेरिएको छ । यस तालमा पात खस्ने वित्तिकै चराले टिपेर सफा गर्ने, डाढामा विद्यमान गुफामा नागा ऋषीहरूले तपस्या गर्ने, भक्तजनहरूले गाई पाल्ने र अन्नपानीका लागि नजिकको वस्तीमा गई खाद्यान्न संकलन गर्ने जस्ता अनेकौ पौराणिक कथाहरूनयाँ पुस्तालाई सुनाउनु हुन्थ्यो । यसको महत्त्व वारे जानकारी गराउने पाका मानिसहरूले मेरो कलिलो दिमाग भरीन्थ्यो । त्यसताका पञ्चासे डाढामा पुग भीरको अद्यारो वाटो खासगरी गोठालाहरूले वनाएको निर्वाहाको वाटो वा डोपका साहारा लिनु पर्थ्यो । यिनै डोपहरूको साहारामाबाला चर्तुदशीका

दिनमा सतविज छर्न भक्तजनहरूले आफ्नो धार्मिक यात्रा तय गर्नु पर्ने वाध्यता थियो ।

आजभन्दा लगभग साडे चार दशक अधिको कुरा होवि.सं. २०३५ साल फाल्गुन महिनामासी पशुपाति माध्यमिक विद्यालय राम्जाठाँटीबाट १० कक्षा पास गरेर पोखरामा गई माध्यमिक विद्यालयको फलामे ढोका मानिने एस. एल. सी. परिक्षा सकेर गाउमा फर्केको थिए । गाउका युवाहरू वेरोजगार थियो । दिनभर खेतवारीमा काम गरे पछि सांझपाखा गुरुडयुवाहरू भेला भई मनोरञ्जनका लागि नाचगानमा व्यस्ता हुन्थ्ये । त्यसताका लगभग ४८ जना युवती र ३५ जना गुरुड जातिको मात्रा युवाहरूको समूह तयार भएका थिए । यही अवसरलाई उपयोग गर्दै मलगायत केही साथीहरूले सो समूहलाई अनौपचारिक रूपमा चित्रे युवा सांस्कृतिक परिवार नाममा सँगठित गरियो । फाल्गुनदेखि जेष्ठ महिनाको अवधिमा प्रत्येक सांझा नाचगान गरी केही आर्थिक संकलन भएको थियो । गाउमा विवाह, धार्मिक पूजा, निर्वाचित जनप्रतिनिधिलाई सम्मान, विदेशबाट घर फर्केका लाउरेलाई गाउमा स्वागत, गुरुडको अर्धु लगायतका सामाजिक तथा धार्मिक कार्यक्रमहरूमा युवा समूह नाचगान गरी चन्दा संकलन गर्दै आएका थिए । सो नाचगानबाट संकलित रकमको सदुपयोग गर्ने उद्देश्य थियो । यसरी संकलित रकमलाई पञ्चासेमा पदमार्ग निर्माण गर्ने चित्रे युवा सांस्कृतिक परिवारको निर्णयले चित्रेली वा स्थानीयवासीमा खुसीयाली छायो । चन्दादाताहरूको विचमा अदोषितकिसिमको प्रतिस्पर्ध जस्तै देखिएकाले ढोटो समयमा सोचे भन्दा बढी अर्थात् उल्लेखियरकम संकलन भयो । त्यसताका सामान्य रातभर नाचागान गर्दा बढीमा लगभग १०० रूपैया संकलन हुन्थ्यो । तर युवाहरूको बाटो वनाउने निर्णयले लगभग २ महिनाको अवधिमा १० हजार रूपैया वरावरको रकम जम्मा भयो । यसरी संकलित

रकमलाई तत्काल उपयोग गर्ने युवा परिवारको निर्णय भयो । त्यसताका मौसमले पनि साथ दिएको थियो । वि.सं. २०३६ साल जेष्ठ महिनामा पानी नपरी लामो सुख्खा तथा खडेरी परेकोले मकै गोइने काम वाहेक अन्य काम थिएन । यही अवसरमा पञ्चासे तालको वरपर लगभग २०० मीटर (४४० हात) को परिधीमा एक मिटर चौडाईको ढुङ्गा ओछ्याई पदमार्ग निर्माण गर्ने निर्णय भयो । यस कामका लागि प्रति हात रु २ का दरले ठेकका लगाउने कार्य स्थानीय कामदारलाई जिम्मा दिइएको थियो । यो काम एक हप्तामा सकिने अनुमान गरेको थियो तर यस क्षेत्रमा खडेरी लम्बिएकोले पदमार्ग निर्माणको कामले निरन्तरता पायो । त्यसपछितालदेखि माथि गुफा डाढा भनिने गन्तव्यसम्म लगभग ५ हजार हात (२३०० मीटर) दूरीसम्म ढुङ्गा छाने पदमार्ग सम्पन्न गर्नसोही जेष्ठ महिनाभित्र सफल भयो ।

सामान्यतय गाउघर तिर सार्वजनिक धारा, बाटो, कुलो, पाटी, पौवा जस्ता धार्मिक कार्यमा गाउलेहरूले खाजाको व्यवस्था गरेर सहभागी जनाउने प्रचलन थियो । हाल मोदी गाउपालिका वडा ८ चित्रे गाउमा नाप्रीगाउ, दूलास्वार, साहुगाउ, भारुवास्वार र पाखागाउ नामका ५ दूला दूला गुरुड वस्ती छन् । यही ऋमपञ्चासे जस्तो धार्मिक क्षेत्रमा वाटो वनाउने जस्ता धार्मिक कार्यमा सहभागिता जनाउन कामदार हरूलाई खाजा खुवाउने प्रचलन थियो । त्यसैले यस पवित्र धार्मिक क्षेत्रमा बाटो निर्माणको काममा चित्रे गाउका यी वस्तीहरूका आमा समूह पनि उत्साहका साथ सहभागी भएका थिए । प्रत्येक दिन कामदार हरूलाई गाउँमा तत्काल उपलब्ध हुनेसामाग्रीबाट मिठो खाजा खासगरीसेल रोटी, चिउरा, वदाम, भुटेको भट्टा र मकै, सिन्की वा मूलाको अचार, दूध, दहि, महि, चिया, रक्सी, कुखुराको मासु लगायतका मिष्ठान तथा स्वादिष्ठ खाद्य सामाग्री बनाएर

हुलका हुल आमा समूहका सदस्यहरू पञ्चासेको कामदारलाई खाजा खुवाउन पुर्थे । पञ्चासे पुगेर खाजा दिई फर्कीने ऋममा दाउरा, धाँस, जडीबुटी, निगालो लगायतका वन पैदवार लिएर घर फर्कन्थे । यस कार्य शुभारभ्या भएको भोलिपल्टदेखि पञ्चासे डाडामा बाटो बनाउने कामदारहरूलाई खाजा खुवाउनेकार्यमा गाउँहरूकाआमा समूहहरूको विचमा एक किसिमको प्रतिस्पर्धा जस्तै वातावरण भएको थियो । कुन आमा समूहले मिठो वा स्वादिष्ठ खाजा खुवाउने भनि प्रतिस्पर्धा नै हुन्थ्यो । यस कार्यले गाउमा एक किसिमको माहुल सिर्जना गरेको थियो । गाउमा विकासका लागि जागरण त्याएको थियो । हामी युवा समूहले ती पाँच गाउका आमा समूहलाई खाजा खुवाउने तालिका बनाई दिन्थ्यो र सोही अनुसार खाजा उपलब्ध गराउने गर्थे । त्यसैले लगभग २ हप्ताको छोटो अवधिमा लगभग ५ हजार हात लामोपदमार्ग निर्माण गर्न सफल भयो । जेष्ठ महिनाको अन्तिम हप्ता जस्तो लाग्छ नेपालमा मनसूनको आगमन सार्थे गर्मी र सुखखा खडेरीसमाप्तभई गाउलेहरू खेतीपाति गर्न लागे । हाम्रो पदमार्ग निर्माण गर्ने अभियान पनि यही आएर रोकियो ।

वर्षभरको खाद्यान्नको जोहो गर्न वर्षयामको मनसुनका साथै गाउलेहरूखेतीपातिमा सक्रिया भए । अर्कोतर्फावि.सं. २०३६ को आषाढ मसान्तका दिनमा मेरो एस. एल. सी. परिक्षाको नतिजा प्रकासित भयो । म काठमाडौ आए र अमृत साइन्स कलेजमा विज्ञान विषय पढ्नका लागि भर्ना भए । एक वर्ष पछिगाउमा पुणेको वेलामा गाउका अधिकांस साथीहरू उदाहरणका लागि७ जना त्रिटिस सेनामा र १८ जना भारतीय सेनामा भर्ति भएको थाहा पाए । गाउँका युवा ३० जना युवादिदी वहिनीहरूको पनि विवाह भई सकेका रहेछन् । एक वर्षको अवधिमा गाउँका अधिकांस युवतीहरू विवाह भएको र युवा साथीहरू

अरुण सुसेली, २०८८

विदेशी जागिरमा सँगलन भएको खबर पाए । विभिन्न कारणले भारतीय तथा वेलायति सेनामा भर्ति नभएका साथीहरू गाउँमा नै भेट भयो । यसपछि पञ्चासेको विकास गर्ने कार्यमा सिथिलता आयो तर पछिल्ला पुस्ताका युवाहरूले सामान्य रूपमा निरन्तरता दिइरहे । हाम्रा पुस्ताका अधिकांस युवाहरू गाउँ छाडेका पाए । हामी युवाहरूले पञ्चासे जस्तो धार्मिक क्षेत्रमा सुकर्मका कारण खासगरी पञ्चासेमा गरिएको पदमार्गनिर्माण कार्यले पञ्चासे सिद्धावराहले यस गाउका हाम्रा पुस्ताका युवाहरूलाई रक्षा गरेको महसुस चित्रेली युवाहरूको विश्वास गर्दछ । यस शुभलाभवा फलिफाप भएको कुरा राम्जा, राँपू आर्थर, डाडाखर्क, काउले, सल्यान, भदौरै, देउराली, तामागी, कुदवी डाडा, सिधाने, वागेलगायत अधिकांस छिमेकी गुरुड गाउहरूले महसुस गरेको कुरा गाउघरमा चर्चा चलेको थियो ।

वि.सं. २०५२ सालमा मैले नर्वेको कृषि विश्वविद्यालयबाट उच्च शिक्षा हासिल गरि नेपाल फर्के पछि म अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र आयोजनामा संरक्षण अधिकृतको रूपमा कार्यरत रहेको थिए । त्यस वेलामा आर्थर गाउका समाजसेवी तथा विकासप्रेमी स्व. गोपाल गुरुड दाईसित भेट भयो । तपाईंहरूको युवा पुस्ताले पञ्चासेमा विकासका केही पाइलाहरू चाले । अबको दिनमा पञ्चासेलाई संरक्षण क्षेत्र घोषणा गर्न पर्छ । यसका लागि संरक्षणको आधारभूत कुरा सिकाइ मान्न स्व. डा चन्द्र प्रसाद गुरुडसितको समय मिलाई दिन अनुरोध गर्नु भयो । वहांको मागलाई सम्बोधन गदै एक दिन वहाँहरू विच भेट गर्ने व्यवस्था गरे । उनीहरू वीच छलफल भएको खवर पछि मैले थाहा पाए । त्यसपछि गोपाल दाई पञ्चासे क्षेत्रको संरक्षण कार्यमा निरन्तर खाटिरहेका थियो ।

वि.सं. २०६५ सालमा राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको सदस्य सचिवको जिम्मेवारी सम्हाल्ने ऋमा पञ्चासे क्षेत्र पर्यटन तथा विकास समिति गठन गरी गोपाल दाई र दिलवहादुर भट्टाराई लगायत अन्य समाजसेवीको समूहवराम्वर मलाई भेट्न आइरहनु हुन्थ्यो । उनीहरूको निरन्तर प्रयासको प्रशंसा पनि मैले समय समयमा गरी रहन्थे । यसका लागि मेरो मनमा केही आयोजना खोज्नु पर्छ भन्ने महसुस भएको थियो । वहाहरूको भावना तथा योजनालाई मूर्त रूप दिन मेरो सानो पहलले ठूलो उपलब्धी हुन्छ भन्ने वहाहरूको वुभाई थिए जस्तो लाग्छ । यस भावनालाई समान गर्दै वि.सं. २०६७ सालमा वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालयको संरक्षित वन कार्यक्रममा पञ्चासे क्षेत्रलाई समावेश गर्नु पर्छ भनि अध्ययन अनुसान्धन गराए । फलस्वरूप यस क्षेत्रलाई संरक्षित वनमा सूचीकृत गर्न सफल भए । यस पछिको प्रयासहरू पनि निरन्तर रही रह्यो ।

सन् २०१२ मा विश्व संघको विश्व संरक्षण सम्मेलन दक्षिण कोरियाको रमानिय शहर जेजुमा सहभागी म सहित केही नेपाली संरक्षण कर्मीहरू समेत सँगलन भएको थियौ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात् नेपाल फर्किने ऋमा विश्व संरक्षण संघ नेपाल कार्यक्रमका कार्यक्रम संयोजक राजेन्द्र खनाल लगायतका समूहकोम लगायत सबै जनाएउटै विमानमा यात्रागरिरहेका थिए । हवाई यात्राको ऋमा पारिस्थितिक प्रणालीमा आधारित अनुकूलन आयोजना सम्बन्ध कार्यक्रमका लागि स्थान छनोट गर्नु पर्ने विषयमा छलफल भयो । यही ऋमा पञ्चासे वन आँधीखोला, रातीखोला, जरेखोला र हर्पनखोला जस्ता महत्वपूर्ण नदीहरूको महत्वपूर्ण जलाधर क्षेत्रका साथै नेपालको वन जहाँ एकै वनमा १३ प्रजातिका विश्वमा दुलभ मानिने सुनाखरी पाइने भएकाले संरक्षणको लागि महत्वपूर्ण क्षेत्र हो ।

अरुण सुसेली, २०८८

त्यसैले पञ्चासेलाई सुनाखरी प्रजातिको राजधानी पनि भनिन्छ । सार्थे यो क्षेत्र जैविक विविधता र सांस्कृतिक विविधताको दुष्टिकोणले महत्वपूर्ण छ । दातृनिकायहरूले आयोजनालाई प्रभावकारी अनुगमन तथा नमूना आयोजनाका लागि पनि बन्न सक्ने जस्ता कारणहरूले यो क्षेत्र लक्षित आयोजनाका लागि उपयुक्त स्थान हुने कारण सहित यस क्षेत्रलाई मैलेसिफारिस गरे । मेरो सिफारिसलाई वहाहरूलाई उचित लागेछ । हामी नेपाल फर्केको एक हप्ता नपुढै खनालजीहरूको टोली स्थलगत संभ्याव्यत अध्ययन गर्न निस्केको खवर पाए । अन्त्यमा सो आयोजना नेपाल सरकार, विश्व संरक्षण संघ र संयुक्त राष्ट्र संघिय विकास कार्यक्रमद्वारा संयुक्त रूपमा कार्यन्वयन गर्ने प्रस्तावित पारिस्थितिक प्रणालीमा आधारित अनुकूलन कार्यक्रम कार्यन्वयन पञ्चासे क्षेत्रलाई नै छनोट भएको थियो । यस आयोजनाले स्थानीय वासिन्दहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि गराउन केही हदसम्म सफल भएको छ ।

युवा जोसमा पञ्चासे क्षेत्रको विकासमा जुटेको मेरो प्रयास हाल आएर संरक्षित वनको रूपमा विकासित भएको छ । गण्डकी प्रदेशको प्रमुख पर्यटाकीय गन्तव्यभित्र पर्ने पञ्चासे वन हाल संघिय तथा प्रदेश सरकार मात्र नभई पालिका सरकारले संरक्षित वनको कार्यक्रम अन्तर्गत वार्षिक रूपमा वजेटको व्यवस्था गरेको छ । पञ्चासे पारिस्थितिक प्रणालीमा आधारित अनुकूलनले विश्वभर उदाहरणको रूपमा स्थापित भएको छ । यस कार्यले कालीगण्डकी र सेती नदीको उप-जलाक्षेत्रको रूपमा रहेको पञ्चासे वन हाल सबैको आर्कषणको केन्द्र बनेको छ । मैले प्रारभ गरेको पञ्चासे क्षेत्रको विकास र संरक्षणको कार्यले निरन्तरता पाएको छ । मेरो युवा अवस्थामा शुभारम्भ गरेको यस क्षेत्रको विकासको लगानी पञ्चासेको धुरी आजको स्थितिमा विकास होला भन्ने कल्पना

पनि गरेको थिएन । मेरो सदसयताले विकासित यो पञ्चासे क्षेत्रको विकास प्रारम्भको कोशेढङ्गा साबित भएको अनुभवका गर्वकासाथ गर्ने अवस्था पुगेको महसुस गरेको छ ।

मेरो युवा अवस्थाको जो स, चित्रेली युवासंस्कृतिक परिवारको लगानी, समाजसेवी तथा विकासप्रेमी स्व. गोपाल गुरुडको निरन्तर प्रयास, यस क्षेत्रका महत्वपूर्ण

तथा विकासप्रेमी, राजनैतिक, समाजसेवी व्यक्तिहरूले विभिन्न समयमा गरिएको प्रयासहरूको प्रतिफलको रूपमा विकास भएको हो पञ्चासे । त्यसैले यस क्षेत्रको संरक्षण तथा विकासको लागि सबै जनाको लगानी आवश्यक छ । सबैको सहभागिताले मात्रा पञ्चासे क्षेत्रको संरक्षण भई दिगो विकास हुनेछ ।

जय संरक्षण !

ooo

नेपाली डायरेक्टिक कथा संग्रह

दाजु गुरुड

लाई-सी

पढ्न नष्टुआउनुछोला ।

Sangri~La
BOOKS
NEPAL~INDIA

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिवीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

मिरा गुरुड

अध्यक्ष

चन्द्रकुमारी गुरुड
उपाध्यक्ष

अनिता गुरुड
सचिव

सावित्रा गुरुड
सह-सचिव

कुशम गुरुड
कोषाध्यक्ष

कृष्णमाया गुरुड
सदस्य

मिना गुरुड
सदस्य

सर्मिला गुरुड
सदस्य

मनिता गुरुड
सदस्य

टिकामाया गुरुड
सदस्य

पुष्पा गुरुड
सदस्य

रिता गुरुड
सदस्य

संख्यासभा तमू समाज सेवा समिति (आमा समूह) परिवार

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिवीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

विष्णु प्रसाद गुरुड

अध्यक्ष

सरस्वती गुरुड
उपाध्यक्ष

चक्र गुरुड
सचिव

पूजा गुरुड
कोषाध्यक्ष

सलिना गुरुड
सदस्य

सुदर्शन गुरुड
सदस्य

सुस्मिता गुरुड
सदस्य

उमा गुरुड
सदस्य

कमल गुरुड
सदस्य

प्रदीप गुरुड
सदस्य

अञ्जिता गुरुड
सह-कोषाध्यक्ष

संखुवासभा तमु समाज सेवा समिति (युवा समूह) परिवार

संख्यासभा तनु समाज सेवा समितिको आयोजनामा शाखिएको देउशी भैली कार्यक्रम २०७८

संख्यासभा तमु समाज सेवा समितिको आयोजनामा राखिएको देउशी भैली कार्यक्रम २०७८ सभ्य र भव्य रूपमा २०७८/ ०७/१८ मा सम्पन्न भएको छ । संस्थाको आर्थिक मजबुद्धी तथा चलायमानको लागि मुख्य स्रोतको रूपमा वार्षिक मनाईने यस कार्यक्रममा सबैले सक्ने दिपावली दान स्वारूप संस्थालाई सहयोग गर्ने चलन रहेको छ । यस वर्ष दिपावली दान स्वारूप संस्थालाई सहयोग जम्मा रु २,८६,२९६ दुई लाख छ्यासी हजार दुई सय छ्यानब्बे रूपैया प्राप्त भएको छ

दान दाता हयोगीहरूको नाम , ठेगना र रकम विवरणहरू यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.सं.	नाम र थर	ठेगना	दान रकम
०१	गणेश कुमार गुरुङ	धुम्बराही	रु २६२५/-
०२	भिम/हिमला गुरुङ	रानिबारी	रु २०१५/-
०३	फुलमती गुरुङ	वानियाटर	रु ३०००/-
०४	फुलमाया गुरुङ	कोटेश्वोर	रु ५०५/-
०५	धनमाया गुरुङ	„	रु ५०५/-
०६	विक्रम गुरुङ	चाडगाथली	रु १०१०/-
०७	मकर ध्वाज/गिता गुरुङ	„	रु १०१०/-
०८	सिता/सन्त गुरुङ	काष्ठैस्थली	रु १५००/-
०९	मन कुमार/मिश्रा गुरुङ	„	रु १५००/-
१०	ईन्द्र बहादुर गुरुङ	धर्मस्थली	रु ११११/-
११	राज कुमार गुरुङ	तार्केश्वार ११	रु २१०५/-
१२	बिनोद कुमार राई	बानेश्वार	रु ११००/-
१३	प्रभुराम गुरुङ	„	रु २०००/-
१४	दिल कुमारी गुरुङ	बानेश्वार	रु १००५/-
१५	उमेस गुरुङ	जोरपाटी	रु १००५/-
१६	मनि कुमार गुरुङ	माडकाल	रु १००५/-
१७	अन्जना तामाङ गुरुङ	„	रु ११००/-
१८	श्याम/गिता गुरुङ	काडाघारी	रु ५०२५/-
१९	कृष्ण कुमार गुरुङ	एकता बस्ति	रु ७०००/-
२०	दुग्गी माया गुरुङ	बानेश्वार	रु ३००५/-
२१	कुविर गुरुङ	गुम्बा लामा	रु ७००/-
२२	बलभद्र गुरुङ	वानेश्वार	रु २२००/-

२३	धन बहादुर गुरुड	„	रु १५५०/-
२४	डम्बर/रुकु गुरुड	रानिबन बालाजु	रु २५००/-
२५	मेख बहादुर घले	देविनगर	रु ५००/-
२६	भोलामान/सिता गुरुड	सानोभर्यांग	रु ११००/-
२७	पूर्ण कुमारी गुरुड	ठुलोभर्यांग	रु १००५/-
२८	सुन माया गुरुड	ज्ञानेश्वरेर	रु १५१०/-
२९	मिरा/पूर्ण गुरुड	रातोपुल	रु १६२५/-
३०	रोमी/इन्द्र गुरुड	ज्ञानेश्वार	रु १०५०/-
३१	गोबिन गुरुड	„	रु १०५०/-
३२	पदम कुमारी गुरुड	काभ्रेस्थली	रु १५५०/-
३३	रिता गुरुड	गोल्फुटार	रु १०५०/-
३४	सुर्जा गुरुड	ज्ञानेश्वार	रु १०५०/-
३५	रेख बहादुर/नितु गुरुड	हरिसिद्धी	रु १०१५/-
३६	टिकामाया/चन्द्र गुरुड	भंगाल कपन	रु १०१०/-
३७	कुविर गुरुड	काभ्रेस्थली	रु १०१५/-
३८	बाल कुमार गुरुड	सुकेधारा	रु २५००/-
३९	अन्जु/मनिराज गुरुड	काडाघारी	रु ५०५०/-
४०	मोतीलाल गुरुड	बलाजु	रु २५००/-
४१	परसु राम मेघी गुरुड	भक्तपुर	रु ३०००/-
४२	खगेन्द्र मेघी गुरुड	„	रु ११००/-
४३	टिकामाया गुरुड	देविनगर	रु ३०००/-
४४	पुर्व मा. तारामान गुरुड	ललितपुर हातिबन	रु ५०५०/-
४५	पम्फा गुरुड	काभ्रेस्थली	रु २१००/-
४६	सावित्रा/गोपाल गुरुड	बसुन्धारा	रु २१००/-
४७	राजन गुरुड	धापासे	रु ५०५/-
४८	मन्दिप गुरुड	„	रु ५१०/-
४९	आशिस/कल्पना गुरुड	„	रु १५०५/-
५०	कमला गुरुड	लाजिम्पाट	रु १००५/-
५१	टिकामाया गुरुड -दिदी	एकता बीस्त	रु ११००/-
५२	जैसिता/राम बहादुर गुरुड	ललितपुर	रु ५००५/-
५३	सिता/उपेन्द्र कोराइगी गुरुड	„	रु ५००५/-
५४	तुलाराम गुरुड	„	रु ५००५/-
५५	श्रीप्रसाद गुरुड	„	रु १००५/-

५६	शान्ति गुरुड (साक्या)		रु १००५/-
५७	लक्ष्मी गुरुड	बानेश्वार	रु ३००५/-
५८	राम चन्द्र गुरुड	चुडगिखेल	रु ३०००/-
५९	कल्पना घले	कपन	रु २०००/-
६०	लिला बहादुर गुरुड	कपन	रु १५००/-
६१	सन्त कुमार गुरुड	कपन	रु २००५/-
६२	टिकामाया राई		रु २००५/-
६३	बाबुराम गुरुड		रु १०१०/-
६४	राजेन्द्र घले		रु ५०५/-
६५	प्रविण गुरुड	कपन	रु १०५५/-
६६	मनि प्रशाद गुरुड)	पासिकोट	रु १०१५/-
६७	बल बहादुर गुरुड	तार्केश्वर	रु १०२०/-
६८	देबेन्द्र/दिलमाया घले	जरिखुटी	रु १०५०/-
६९	डाक बहादुर गुरुड	चप्पल कारखाना	रु १५००/-
७०	चन्द्र कुमारी गुरुड	सुकेधारा	रु २५००/-
७१	गिता गुरुड	सुकेधारा	रु ५२५/-
७२	नानीमाया गुरुड	„	रु ५०००/-
७३	पुस्पा गुरुड	ललितपुर	रु १०५०/-
७४	पंचामाया गुरुड	कपन	रु १०५०/-
७५	मैना (नितु) गुरुड	कपन	रु १०२०/-
७६	रश्मि/चन्द्रमाया गुरुड	संखमुल	रु ३०००/-
७७	बिनोद सुब्बा गुरुड	सेकाहा	रु १६००/-
७८	कमला गुरुड	ईमाडोल	रु २५००/-
७९	चक्र बहादुर गुरुड	ईमाडोल	रु २५००/-
८०	हरी माया गुरुड	रानिबारी	रु २१००/-
८१	बिर्सिका गुरुड	हार्तिबन	रु २१००/-
८२	तारा/घनश्याम गुरुड	कपन	रु ५००/-
८३	मेहरमान/मिना गुरुड	कपन	रु २४००/-
८४	दिल कुमारी/हर्क ब. गुरुड	रानिबारी	रु २१००/-
८५	बाबुराम/मिरा गुरुड	रानिबारी	रु २१००/-
८६	केसर ब./साबित्रा गुरुड	भत्केको पुल चाबेल	रु ३५०५/-
८७	मिन बहादुर गुरुड	ढोलाहिटी	रु ३००५/-
८८	बच्चुमाया गुरुड	ढोलाहिटी	रु २५००/-

८९	टेक बहादुर गुरुड	सुकेधारा	रु १५००/-
९०	सविता घले	एकता बस्ति	रु २१००/-
९१	दुर्गा घले	जोतिनगर	रु ११००/-
९२	भोला गुरुड	जोतिनगर	रु १००५/-
९३	हर्क बहादुर गुरुड	घटटेकुलो	रु ११००/-
९४	सुबास गुरुड	मैतिदेवी	रु ५२०/-
९५	चित्रा/टकमान गुरुड	जाउलाखेल	रु २०००/-
९६	कमला गुरुड	हात्तिबन	रु ५५०/-
९७	टिकाराम/कलुमाया गुरुड	बानेश्वार	रु ३०००/-
९८	सुरज घोण्डे गुरुड	देविनगर	रु २०००/-
९९	अनिता/दिनेश गुरुड	ईमाडोल	रु १००५/-
१००	दिल कुमारी गुरुड	ईमाडोल	रु ५०५/-
१०१	प्रलाद/उषा गुरुड	ईमाडोल	रु ५२०/-
१०२	मनिता घले गुरुड	कपन	रु २५०५/-
१०३	मिना गुरुड	कपन	रु १००५/-
१०४	पूर्ण कुमार गुरुड	कपन	रु ७०००/-
१०५	नरायण कुमार गुरुड	कपन	रु ७०००/-
१०६	गंगाराम/कृष्ण माया गुरुड	रातोपुल	रु १५१०/-
१०७	बेटु माया गुरुड	कपन	रु २०००/-
१०८	हरीमाया गुरुड	एकता बस्ति	रु १०१०/-
१०९	जस्माया गुरुड	कपन	रु ५०५/-
११०	जितमान गुरुड	कपन	रु ५५५/-
१११	युवराज/तारा कुमारी गुरुड	कपन	रु १५०५/-
११२	गंगा गुरुड	कपन	रु १००५/-
११३	तुलाराम/बिमला गुरुड	लाजिम्पाट	रु १०१०/-
११४	महाबिर/बिमला गुरुड	नारायणथान	रु २०००/-
११५	गोबिन गुरुड	कपन	रु १५००/-
११६	चक्र (सविन) गुरुड	कपन	रु ५०५/-
११७	डम्बर सिंह गुरुड	कपन	रु ४१५५/-
११८	मनिराज/कुशुम गुरुड	ललितपुर	रु १५०५/-
११९	लिला गुरुड	हेलुवा	रु ५०५/-
१२०	बिर बहादुर गुरुड		रु १००५/-
१२१	मछिन्द्र गुरुड	पासिकोट	रु २५००/-

१२२	गणेश कुमार गुरुड	पासिकोट	रु ५०००/-
१२३	उम्बर कुमारी गुरुड	कोटेश्वार	रु ११००/-
१२४	चन्द्र कुमारी गुरुड	जोतिनगर	रु १०१०/-
१२५	यम/गिता गुरुड	जोतिनगर	रु १०१०/-
१२६	सुदर्शन गुरुड	लुबु	रु ३०००/-
१२७	दुर्गा घले	सात्ताले	रु ११००/-
१२८	बिनेस/पदम कुमारी गुरुड	ललितपुर	रु ५५५/-
१२९	सरला घले गुरुड	बनियाटार	रु २०००/-
१३०	टिकाराम/सबी घले गुरुड	बानेश्वर	रु २१००/-
१३१	संजिब गुरुड	चांगाथली	रु १५००/-
१३२	नारायण गुरुड	सातदोबाटो	रु १००५/-
१३३	बिष्णु घले	जोतिनगर	रु १०५०/-
१३४	सरिता गुरुड	ढलाने पुल	रु १००५/-
१३५	सविता गुरुड	ढलाने पुल	रु ५००/-
१३६	तारा देवी गुरुड	ढलाने पुल	रु ५००/-
१३७	अमृता गुरुड	सात्ताले	रु ५०५/-
१३८	छत्र बहादुर गुरुड	ईटालिटार	रु ३०००/-
१३९	गिता राई	जोतिनगर	रु ५५५/-
१४०	तिर्थ थापा	जोतिनगर	रु ५०५/-
१४१	महेस गुरुड	बनस्थली	रु १००५/-
१४२	भिम/शिला गुरुड	बौद्ध जोरपाटी	रु २१००/-
१४३	किसोर/जियाना गुरुड	सामाकोशी	रु २१००/-
१४४	ठोग्न्द/लिला ब. गुरुड	माच्छेगाऊ	रु ५००५/-
१४५	मनमाया गुरुड	माच्छेगाऊ	रु १५०५/-
१४६	टिकाराम/देवी गुरुड	लाजिम्पाट	रु २१८०/-
१४७	वडचु शेर्पा	भोजपुर	रु १६००/-
१४८	निरु गुरुड	हाल ईजरायल	रु ५५००/-
१४९	धन कुमार गुरुड	कपनटार	रु ११००/-
१५०	कर्ण बहादुर/तारा देवी गुरुड	कपनटार	रु २००५/-
१५१	खगेन्द्र/दिपा गुरुड	सामाख्यसी	रु २०००/-
१५२	साबित्रा गुरुड	पुरानो बानेश्वर	रु २१००/-
१५३	मित्रा गुरुड	बानेश्वर	रु १०२०/-
१५४	उत्तम घले गुरुड	खा.न.पा.-११, आइला	रु २०००/-
१५५	कविन घले	खा.न.पा.-११, घले गाउँ	रु ५००/-

धन्यबाद !

संख्यावासमा तथा समाज सेवा समिति काठमाडौंको

आ.ब. २०७७/२०७८को आर्थिक विवरण

क्र.सं.	मिति	विवरण	आय रकम	व्यय रकम	कैफियत
०१	२०७७	देउसी भैलो मार्फत	रु २,१९,२८७		
०२	२०७७	देउसी भैलो खर्च		रु ७,३५०	
०३	२०७७/०७८	अडिट खर्च, वडा, जिल्ला समनय, जिल्ला कार्यलया निबिकरण		रु १५,९४०	
०४	२०७७	अरुण सुसेली	रु ९०,०००		
०६	२०७७	अरुण सुसेली खर्च		रु ६१,५००	
०७	२०७७/१०/०३	१० औ अविधेसनमा	रु २०,३०३		
०८	२०७७/१०/०३	१० औ अविधेसनमा खर्च		रु १०,०००	
०९	२०७८	क्यालेन्डर	४२,०००		
१०	२०७८	क्यालेन्डर		रु २२,८५०	
११	२०७७/०७८	सचिवालय बेबस्थापन खर्च		रु १,४५,०००	
१२	२०७७/११/१२	अरुण सूसेली स्कलरशिप कोषको आधारमा कर्ण घले अक्षयकोषको लागि सरला घले मार्फत	रु १,००,०००		
१३	२०७७/०८८	अफिस पेपर तथा व्यानर		रु १,१४५	
१४	२०७७/०८८	बिरामीहरूलाई सहयोग		रु १५,०००	
१५	२०७७/०८८	समबेदना तथा फोटो फ्रेमिङ		रु ४,५००	
१६	२०७७/०९ १५	सास्कृतिक कार्यक्रमको लागि		रु १,०००	
१७	२०७७/०८८	विभिन्न कार्यक्रममा चिया तथा बिस्कुट		रु १,४०५	

बचत रकमहरू :

- (१) सानिमा विकास बैकमा जम्मा बचत रकम रु ११०२५२.८९
- (२) अरुण सुसेली कोष एभरेस्ट बैकमा जम्मा बचत रकम रु ३५४३३४.८८
- (३) समाजको आफ्नै भवान तथा जग्गा खरिदमा सिड मनि राम्रो ब्याज प्राप्ति हुने गरी कल्याण उपकार सेभिड एण्ड क्रेडिडमा रु ५,२५,७८९.८२

नोट : संख्यावासभा तमु समाज सेवा समिति काठमाडौंको आ.ब. २०७७ र २०७८ को आर्थिक विवरण अतर्गत बिबिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत आएको नाफा, ब्याज तथा बैक साथै सहकारीमा भएको जम्मा एक मुस्ट रकम रु ९,९०,३७७.५९/(। नौ लाख नब्बे हजार तीन सय सतहतर रूपैया उन्नसाठी पैसा बचत रहेको छ । साथै आमा समूहको एक छुट्टै कोष भएकोमा रु. ११,७२० खर्च भएको र हाल रु. २,९१,१५३ (अक्षरूपी दुई लाख एकानब्बे हजार एक सय त्रिपन्न) रूपैया बचत रहेको छ ।

धन्यबाद ।

गंगा गुरुङ
कोषाध्यक्ष

शुभकामना

गुरुड़हरूको महान् चाड तमु ल्होघार तो ल्हो (बाघ वर्ग)

२०७८ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

पूर्व अध्यक्ष

टिकाराम गुरुड

पूर्व अध्यक्ष

रंगलाल गुरुड

पूर्व अध्यक्ष

टिकाराम गुरुड

पूर्व अध्यक्ष

ताराकुमारी गुरुड
स्थावं

निवर्तमान अध्यक्ष

रश्मी गुरुड

संख्यावासमा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमु
 ल्होच्छार तो ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८
 सालको अवसरमा देशविदेशमा
 रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा
 दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र
 समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना
 व्यक्त गर्दछौ ।

एवं

संखुवासमा गुरुङ (तमू) समाज,
 हडकड

रोधीं : सामाजिकरण

स्थल कि नाइट क्लब ?

■ मनिराज गुरुङ

बहिनीको दया छ भने

रोदीघर दाइ नाच्यो न भने

नारायण गोपाल र मीरा राणाले आवाज भेरेको
यस गीतका रचनाकार हुन्, चेतन कार्की । चलचित्र
परिवर्तनमा समावेश यस गीतका शब्दले रोधींलाई
माया, पिरती गाँस्ने र नाचगान गर्ने थलोका रूपमा
परिभाषित गरेको छ । त्यसो त चेतन कार्कीको रचना
रहेको यस गीतमा मात्र होइन, रोधींलाई जोडेर रचना
गरिएका अन्य साहित्यिक सिर्जनामा पनि रोधींलाई
मनोरञ्जनस्थलकै बिम्ब मानेको पाइन्छ । हामीले
रोधीं टाइप गरेर गुणल गच्छौं भने पनि सयाँ तस्बिर
भेरिन्छ तर ती सबै नाचगान र लोकदोहारी गीत
गायनसँग जोडिएका पाइन्छन् ।

नेपाल प्रजा प्रतिष्ठानले प्रकाशित गरेको
नेपाली बृहत शब्दकोशमा रोधींलाई यसरी परिभाषित
गरिएको छ, ‘विशेषतः गुरुङ जातिमा प्रचलित,
राति निश्चित ठाउँमा ठिटा-ठिटीहरू भेला भए
गीत गाउने, ख्यालठड्ठा गर्ने मनोरञ्जक कार्यक्रम ।’
नेपाली बृहत शब्दकोशमा उल्लेख यही परिभाषामा
आधारित रहेर सहज बुझाइका लागि कतिपयले
रोधींलाई ‘नाइट क्लब’ पनि भने गरेका छन् । र,
यस तुलनालाई पछिल्लो समय थप मलजल गरेको
छ, काठमाडौंलगायत केही सहरी क्षेत्रमा नामको
पछाडि ‘रोधींघर’ जोडेर सञ्चालनमा रहेका दोहोरी
रेष्टरेन्टहरूले ।

रोधीं शब्दको उत्पत्तिबारे दुई फरक भनाइ
पाइन्छ । पहिलो सिकारी युगसँग जोडिएको छ
भने, दोस्रो पशुपालन युगसँग । ‘धीं’ भनेको घर
हो । यसमा कुनै फरक मत छैन । ‘रो’को अर्थबारे
भने केही फरक मत रहेका छन् । एकथरी
अध्येताले ‘रो’ भनेको ‘सुन्न’ हो भनेका छन् भने
अर्कोथरीले ‘रो’लाई ‘बुन्नु’सँग जोडेका छन् ।

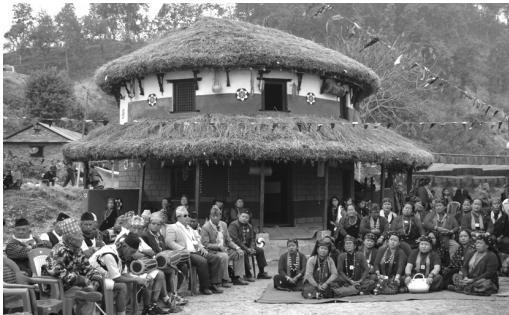
०००

हाटबजार जाने सल्लाह रोधीमै गरिन्छ । कुनै
परिवारमा परिवारका सदस्य थोरै छन् वा काम गर्ने
उमेर पुगेकाहरू घरमा नभएका कारण समयमा काम
भ्याउन पाएका छैनन् भने उक्त परिवारलाई थाहा नदिई
काम फते गरिदिने सरसल्लाह पनि रोधीमै हुन्छ ।

०००

रोदी कि रोधीं

रोधींलाई कहीं रोदी त कहीं रोधी लेखेको
पाइन्छ । अझ त्योभन्दा अधि बढेर माथि उल्लिखित
गीत र अन्यत्र पनि रोदीघर वा रोधींघर लेखेको
भेरिन्छ । रोदी, रोधी वा रोधीं कुन चाहिँ शुद्ध हो त ?
लमजुङमा रोधीं बस्दै हुर्केका र लोक गीत/संगीतमा
गहिरो अध्ययन गरेका वरिष्ठ लोकगायक कृष्ण गुरुङ
भन्छन्, ‘हामो शुद्ध शब्द रोधीं हो ।’ गुरुङका अनुसार
गुरुङ भाषामा ‘धीं’को अर्थ घर हुन्छ र रोधीं ‘घर’सँग
जोडिएको शब्द हो ।

रोधीं सम्बन्धी गहन अध्ययन गर्नुका साथै करिब तीन दशकअघि रोधीं परिवार काठमाडौंले प्रकाशन गरेको त्रैमासिक पत्रिका 'रोधीं सांस्कृतिक साहित्य'को पहिलो अंकमा अनुसन्धनात्मक लेखसमेत छपाएका उनले 'रोधीं'लाई विकृत रूपमा परिभाषित गरिएको र शब्द तोडमोड गरिएको भन्दै चिन्ता व्यक्त गरे । रोधीं गुरुङ सांस्कृतिक परम्परासँग जोडिएको विशेष सांस्कृतिक शब्द हो । विशिष्ट अर्थ रहेका सांस्कृतिक शब्द तोडमोड गरिए त्यो अर्थहीन बन्न पुछ । रोधींमा पहिलै 'घर' आइसकेको छ । त्यसैले रोधींघर भनियो भने त्यो 'क्यापटोपी' भनेजस्तो हुन जान्छ ।

रोधीं शब्दको उत्पत्ति

रोधीं दुई फरक शब्दहरू 'रो' र 'धीं'को समास भएर बनेको शब्द हो । रोधीं शब्दको उत्पत्तिबारे दुई फरक भनाइ चलनमा रहेका छन् । पहिलो सिकारी युगसँग जोडिएको छ भने दोस्रो पशुपालन युगसँग जोडिएर आएको छ । 'धीं' भनेको घर हो । यसमा कुनै फरक मत छैन । 'रो'को अर्थबारे भने केही फरक मत रहेका छन् । एकथरी अध्येताले 'रो' भनेको 'सुलु' हो भनेका छन् भने अर्कोथरीले 'रो'लाई 'बुनु'सँग जोडेका छन् ।

'रो'लाई 'सुलु' भने अर्थसँग जोडेकाहरूले भनेका छन्, 'सिकारी युगमा उमेर पुगेका जवानहरू सिकार खेल्न जान्थे । अस्थायी बसोबास गरेका स्थानको छेउछाउका घरमा जंगली जनावरले आक्रमण

गर्ने डर हुन्थ्यो । त्यसैले घरमा रहेका वृद्धवृद्धा, बालबालिका तथा महिला बस्तीको बीचमा रहेको ठूलो घरमा सुत्थे । त्यसरी सबैजना भेला भएर सुत्ने घर नै अन्ततः रोधींका रूपमा विकसित भएको हो । 'रो'लाई 'बुनु' भनेर अर्थाएका अध्येताहरूले भने गुरुङ जातिको मुख्य पेशा भेडापालन रहेको र रोधींमा 'राडीपाखी'को काम गरिए उल्लेख गरेका छन् ।

रोधीं परम्पराबारे अध्ययन गर्नुका साथै कलम पनि चलाएका चन्द्रलाल गुरुङले 'रोधीं सांस्कृतिक साहित्य'कै दोस्रो अंकमा लेखेका छन्, 'गुरुङ भाषामा 'रो'ले बुने वा तुने भने अर्थ राख्छ । राडीपाखी नै बुने काम त घरभित्र हुँदैन । त्यसको तान लामो हुन्छ तर ऊन काले, बख्खु बुन्जस्ता काम चाहाँ घरभित्र पनि हुन सक्छ । त्यसैले 'रो'बाट 'रो' हुँदै र ऊनचलन गर्ने घर भने बुझाउन रोधीं भनिएको हुन सक्छ ।' रोधींमा सुत्नेभन्दा पनि गीत गाउँदै र ऊनचलन गर्दै कसरी रात कटाउने भने होडबाजी चल्ने भएकाले 'सुलु घर' भने अर्थ चाहिँ नमिल्दो रहेको उनको तर्क छ ।

कै हुन्छ रोधींमा ?

रोधीं गुरुङ जातिमा प्रचलित एक विशिष्ट सांस्कृतिक परम्परा हो । ऊनचलन गर्ने काम निकै पट्यारलाग्दो हुन्छ । कृषि युगमा आएपछि रोधींमा मकै छोड्याउने, भटमास केलाउने जस्ता काम पनि हुन थाले । यस्ता काम पनि पट्यारलाग्दो नै हुन्छ । त्यसैले रोधींमा रात कटाउने उपाय खोज्न र सोच्च थालियो । सोही क्रममा रोधींमा नाचगान सुरु भएको चन्द्रलाल गुरुङले उल्लेख गरेका छन् । तर त्योभन्दा पनि रोधीं गुरुङ युवायुवतीलाई सामाजिकीकरणमा अभ्यस्त गराउने मुल थलो रहेको पनि उनले उल्लेख गरेका छन् ।

युवा र युवतीको रोधीं अलग-अलग हुन्छ । रोधींअन्तर्गत आबद्ध युवा वा युवतीहरूको समूहलाई

‘रोप्स्यो’ भनिन्छ र रोप्स्योको प्रमुख व्यक्तिको नामबाट रोधीं समूहको नाम राख्ने चलन हुन्छ । त्यस्तै टोलको नामबाट पनि रोधीं समूहको नाम राख्ने गरेको पाइन्छ । रोप्स्योमा प्रायः उमेर मिल्लेहरू आबद्ध हुन्छन् । त्यसैले अलि उमेर ढल्केकाहरूको, जवान युवायुवतीको र अलि कम उमेर भएकाहरूको गरेर अलग-अलग रोप्स्यो समूह वा रोधीं हुने गरेको पनि गुरुडले उल्लेख गरेका छन् ।

युवतीहरूले स्थापना गरेको रोधींमा युवाहरूले डम्फूर मादल ल्याएर उपहार दिएपछि बल्ल ‘रोधीं’ले पूर्णता पाउँछ । त्यसक्रममा ‘र्धाम्ए र्धाम्ए, थाम्ए म्हाम्ए’ गर्नुपर्छ । केटाहरूका लागि केटीहरू धाम्ए र्धाम्ए र केटीहरूका लागि केटाहरू थाम्ए म्हाम्ए हुन्छ । यसक्रममा केटाहरूले केटीहरूको रोधींमा जाँदा विभिन्न कोसेली लैजानुपर्छ भने केटीहरूले केटाहरूको रोधींमा जाँदा त्यसरी नै कोसेली लानुपर्छ । रोप्स्यो समूहका नाइके, गाउँका गन्यमान्य बोलाएर धाम्ए र्धाम्ए, थाम्ए म्हाम्ए गरिन्छ । त्यसपछि एकआपसमा बलियो सम्बन्ध रहेको रोधीं भनेर साइनो गाँस्ने काम हुन्छ ।

रोधींमा बुन्ने, तुने ऊनचलनको कामसँगै मकै छोड्याउने जस्ता काम त हुन्छ नै सँगसँगै भोलि कसको मेलामा जाने भन्ने सल्लाह पनि हुन्छ । त्यस्तै हाटबजार जाने सल्लाह पनि रोधींमै हुन्छ । कुनै परिवारमा परिवारका सदस्य थोरै छ वा काम गर्ने

उमेर पुगेकाहरू घरमा नभएका कारण समयमा काम सकाउन भ्याएको छैन भने उक्त परिवारलाई थाहा नदिई काम फत्ते गरिदिने सरसल्लाह पनि रोधींमै हुन्छ ।

सामाजिकीकरण र रोधीं

चर्चित नेपाली सांगीतिक व्याण्ड ‘नेपथ्य’का अमृत गुरुडले करिब अढाई दशकअघि भिडियो मेकिङ सम्बन्धि तालिम लिएका थिए । त्यस क्रममा उनले उत्तरी लमजुङ र कास्कीमा प्रचलित एक परम्परालाई समेटेर वृत्तचित्र बनाए । जनैपूर्णिमाका दिन विवाह गर्ने उमेर हुन लागेका युवतीहरू लमजुङ हिमालको काखमा अवस्थित दूधपोखरीमा नुहाउन जाने परम्परा छ । अमृतले ‘दूधपोखरीको यात्रा’ वृत्तचित्रमा यही विषय उठान गरेका छन् भने त्यसमा रोधींको कस्तो भूमिका हुन्छ भन्ने कुरा पनि उतारिएको छ ।

जनैपूर्णिमामा दूधपोखरीमा नुहाएर मुस्ताङ्को जोमसोम, मुक्तिनाथहुँदै गाउँ फर्किने उनीहरू माघे संक्रान्तिमा पोखराको दुगेसाँघुमा लान्ने मेलामा सहभागी हुन्छन् । युवतीहरू दूधपोखरी र दुगेसाँघु मेला दुवैमा सहभागी हुँदा त्यसको नेतृत्व रोधींको नेतृत्वकर्ता र केही अभिभावकले गर्दछन् । उनीहरूलाई गाउँमा फर्किदा भव्यरूपमा स्वागत गरिन्छ । यससँगै उनीहरूलाई ‘देश-परदेश पुगेर आइसक्यो, अब विवाहका लागि योग्य भयौ’ भनेर घोषणा गरिन्छ ।

रोधींको नेतृत्व प्रायः उमेरमा जेठो, पाको र सुझबुझ भएकाले गर्दछन् । रोधींको नेतृत्व गर्नेलाई भीब पनि भनिन्छ । रोधींका नेतृत्वकर्ता प्रायः आफ्नो रोप्स्यो समूहलाई कसरी अरुको भन्दा राम्रो बनाउने भन्नेमै केन्द्रीत हुने गर्दछन् । आवश्यकताअनुसार रोप्स्यो समूहका सदस्यहरूलाई जिम्मेवारी पनि बाँडफाँड गरिएको हुन्छ । कुनै चाडपर्व वा शुभ, अशुभ कार्यमा पनि रोप्स्यो समूह वा रोधींका सदस्यहरू खटछन् । पर्य लगाउन वा

मेलापातमा सघाउन जाँदा गरिब परिवारकोमा गएको छ भने आफ्नै घरको खाएर काम गरिदिने गर्छन् । रोधीं समूहलाई धनीमानीले पैसा दिएर पनि काममा लगाउन सक्छन् । त्यसरी प्राप्त भएको रकम जम्मा गरेर आवश्यकता अनुसार सामूहिक काममा खर्च गर्ने गरिन्छ ।

गीत/संगीतको मुहान

गण्डकी क्षेत्र लोक गीत/संगीतको उर्वर क्षेत्र हो । वरिष्ठ लोकगायक कृष्ण गुरुङका अनुसार गण्डक क्षेत्रमा सुनिमाया, नानिलो, तेसो, ठाडो, भयाउरे, सालैजो, कौरा, भोरालगायत दर्जन लोकभाकाको गीत गाइन्छ । त्यस्तै सोरठी, कृष्ण चरित्र, धाँडुजस्तो विशेष भाका पनि प्रचलनमा छन् । यी सबैजसो गीतका भाका रोधींकै उपज हुन् । चन्द्रलाल गुरुङका अनुसार केटा समूहले डम्फूर मादल उपहार दिएपछि मात्र केटी समूहको रोधींले पूर्णता पाउँछ । यसले पनि गीत/संगीत र रोधींको सम्बन्धलाई स्पष्ट पारेको छ ।

अहिले लोकलयमा आधारित गीत सबैभन्दा बढी लोकप्रिय छ । त्यसमा पनि दोहोरी गीत गायनको छुट्टै स्थान छ र दोहोरी गीत गायनमा गण्डकी क्षेत्रकै गायक/गायिकाको स्थान अगाडि छ । अहिले परम्परागत रोधींको रूप देख्न नपाइए पनि लोकदोहोरी गीत गायन र त्यसको लोकप्रियतामा रोधींको प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष रूपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ भन्दा कसैको दुईमत नहोला । कृष्ण गुरुङ भन्छन्, ‘अहिले गुरुङ गाउँहरूमा रोधींको परम्परागत रूप त देख्न पाइँदैन तर रोधींमा गाइने गीत/संगीतलाई विभिन्न शुभ/अशुभ कार्यमा निरन्तरता दिइँदै आएको पाइन्छ । शुभकार्यमा रमाइलो गर्न र दुःखका क्षणमा दुःख बिसाउन गाउने गरिन्छ ।’

दोहोरी रेष्टुरेन्टको व्यापारमा ब्राण्ड

गाउँमा माओवादी सशस्त्र विद्रोहले उग्र रूप लिँदै गर्दा गाउँका मानिस सहर पस्ने ऋम पनि बदूदै गयो । गाउँका मानिस सहर पस्न थालेसँगै सहरी क्षेत्रमा दोहोरी रेष्टुरेन्ट खुल्ने ऋम बदन थाल्यो । २०५४ मा काठमाडौंको सुन्धारामा मुक्तसिंह गुरुङले ‘पुकार दोहोरी रेष्टुरेन्ट’ खोले । शर्मिला गुरुङ, बद्री पंगेनीलगायत त्यहीं गाउँथे । ०५८ सालमा ठमेल सरस्वती क्याप्स अगाडि पूर्विडेसपी गञ्जसिंह गुरुङले दोभान दोहोरी साँझ सञ्चालनमा ल्याए । ०५९ को मध्यतिर रोधीं परिवारका संस्थापक सचिव एवं गुरुङ चलचित्रका निर्देशक/नायक प्रितम गुरुङको समूहले महाराजगञ्ज चक्रपथमा रोधीं दोहोरी साँझ नामक रेष्टुरेन्ट खोल्यो । यसरी सहरमा एकपाँच अर्को दोहोरी रेष्टुरेन्टहरू खुल्दै जाने ऋममा दोहोरी रेष्टुरेन्टले रोधीं शब्द पनि जोड्न थाले । करिब डेड दशकभन्दा अगाडि खुलेको ललितपुर रोधीं क्लब, फेवा रोधीं क्लबलगायत अहिले काठमाडौं उपत्यकाभित्र दुई दर्जनभन्दा बढी दोहोरी रेष्टुरेन्टको नाममा रोधीं शब्द जोडिएको छ ।

रोधीं भनेबित्तिकै गण्डक क्षेत्र र लोकदोहोरी गीत जोडिन्छ । तमू (गुरुङ) कलाकार संघका अध्यक्ष राजु गुरुङ भन्छन्, ‘लोकदोहोरी भनेबित्तिकै गण्डक क्षेत्र भन्ने बुझिन्छ र अधिकांश लोकदोहोरी कलाकार गण्डकी र धौलागिरि क्षेत्रकै छन् ।’ तर गुरुङ जातिको मौलिक सांस्कृतिक परम्परा रोधीलाई दोहोरी रेष्टुरेन्टसँग जोडेकोमा भने उनलाई पटकै चित बुझेको छैन । उनले भने, ‘दोहोरी रेष्टुरेन्टसँग जोड्दा हाम्रो विशिष्ट मौलिक सांस्कृतिक केन्द्र ‘रोधी’को अपव्याख्या भएको मेरो बुझाइ छ ।’ यसले गर्दा पनि रोधीलाई नाइट क्लबसँग तुलना गरिएको हुनसक्ने भन्दै उनले रोधींको महत्व र गरिमा बुझिदिन आग्रहसमेत गरे ।

एकाइसौं साधारण सभाको भलक

एकाइसौं साधारण सभाको भलक

एककाइसाँ साधारण सभाको भलक

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होघार तो
ल्हो (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा
दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि
हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

वर्णण वचत गृप, हड्कड

संख्वासभा तमू समाज

काठमाडौं

■ प्रभुराम गुरुङ

महासचिव

आदरणीय जनसमुदायहरू संख्वासभा तमु समाजको २०७७ माघ ३ गते भएको अधिवेशनले बाबुराम गुरुङज्यूको नेतृत्वमा १५ सदस्यीय कार्य समिति चयन गरिएको थियो । उक्त कार्य समितिले हालसम्म गरिएका वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेको छ ।

१. समाजको भातुसंस्था आमा समूह, युवा समूह सल्लकार एंव अरुण सुसेली संयोजकको गठन प्रक्रिया सम्पन्न गरिएको छ ।
२. समाजको कार्य सफलताको लागि मूल समितिका पदाधिकारीज्यूलाई विभिन्न विभागीय जिम्मेवारी सहित नियुक्त गरिएको छ । जस्ते समाजको वार्षिक कार्यक्रम गर्न सञ्जिलो भएको छ ।
३. २०७७ सालको अरुण सुसेली लगायत २०७८ सालको समाजको वार्षिक कार्यक्रम सहितको भित्तेपात्रो समाजको विज्ञापन दाताहरूको सहयोगमा सफलतापूर्वक छपाई तथा प्रकाशन संयोजक कुशुम गुरुङज्यू र अरुण सुसेली संयोजक चक्र गुरुङज्यूको नेतृत्वमा सम्पन्न गरी जिल्लाबासीहरूको घरघरमा पुऱ्याउन सफल भएका छौं ।
४. संख्वासभाली तमुहरूको काठमाडौंमा बसोबास गर्नु हुने सदस्यहरूको जनसंख्या गणना विभागीय संयोजक उमेश गुरुङज्यूको नेतृत्वमा अधिबोधाइएको छ ।
५. जिल्लाबाट विरामी भई उपचारको लागि काठमाडौं आउनु भएका र काठमाडौं बसोबास गरिरहनुभएका परिवारबाट विरामी

हुनुभई उपचारको क्रममा आमा समूहको नेतृत्वमा विरामी भेटघाट तथा भलाकुसारी गरिने कार्य निरन्तरता नै छ । आर्थिक अवस्था कमजोर भएका विरामीहरूको लागि आर्थिक अभियान सहित सहयोग हस्तान्तरणलाई निरन्तरता दिइएको छ । उपचारको क्रममा आकस्मिक निधन हुनुभएका व्यक्तिहरूको अन्तिम संस्कारमा श्रदाङ्गली कार्यक्रममा सहभागिता साथै मृतकको परिवारमा समवेदना हस्तान्तरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ ।

६. युवा समूहका भाई बहिनीहरूको नेतृत्वमा लाकुरी भञ्ज्याड र गोकर्ण जंगलमा फोहोर संकलन तथा सरसफाईको कार्यक्रम गरिएको छ ।
७. समाज हलको सुधार एंव सचिवालय सुधार कार्य गरिएको छ ।
८. हेरेक वर्षजस्तै देउसी भैलो तथा वनभोजको कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

भावी कार्ययोजनाहरू

१. समाजको दोस्रो बैठक सर्वसहमतिले समाजको जग्गा खरिदको निम्नि शीर्षकमा सिड मनि मानिएको रूपमा सरकारको अधिकारीक संस्थामा रु. ७००००० ।- सात लाख जम्मा गरिएकोले आवश्यक बजेट स्वदेशमा तथा विदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण आमाबुबा, दाजुभाई, दिदीबहिनीहरूलाई आजीवन सदस्य मार्फत संकलन गरिने लक्ष्य लिइएको छ ।

२. संस्थाले विभिन्न विभागीय जिम्मेवारी सदस्यज्यूहरूलाई भित्रपात्रोमा रहेको वार्षिक कार्यक्रम अनुसार नेतृत्व गर्न गराउन प्रतिवद्धता जाहेर गर्ने गराउने लक्ष्य लिइएको छ ।
३. आफ्नो नेतृत्वमा निर्माणाधिन गुम्बाको भवन निर्माण सम्पन्न गर्न गुम्बा समिति एवं सम्बन्धित निकायहरूसँग छलफल गरी चाडै सम्पन्न गर्ने लक्ष्य लिइएको छ । गुम्बाको नित्य पूजा दशमी पूजा विश्व शान्ति पूजा जस्ता महत्वपूर्ण चाडपर्वहरूलाई गुम्बा समिति र प्रमुख लामा गुरुडबाट प्रकाशित भित्रपात्रोको आधारमा निरन्तर पूजा अर्चनाको निमित्त अत्यधिक सहभागिता गर्ने गराउने लक्ष्य लिइएको छ । गुम्बा सबैको साभा धर्म गर्ने भलो भएको हुनाले स्थानीय लगायत टाढाबाट आउनुहुने दर्शनार्थीको निमित्त पनि कसरी खुल्ला गर्ने भन्नेबारे प्रमुख लामा गुरुड एवं गुम्बा समितिसँग छलफल गरिने लक्ष्य लिइएको छ ।
४. समाजको आफ्नै प्रयाप्त हल भएको हुनाले दातृ निकायहरूसँग समन्वय गरी समाजको विभिन्न पेशा व्यवसाय एवं विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य, शिक्षा एवं चेतनामूलक प्रशिक्षण कार्यक्रम गर्ने गराउने लक्ष्य लिइएको छ ।
५. तमुहरूको छाता संगठन तमु ह्यूल छोजधि गुरुड राष्ट्रिय परिषद केन्द्रिय समितिलाई नेपाल सरकारसँग तमु ल्होसार बिदा पारित गराउन जस्तोसुकै मूल्य चुकाउन ह्युलको ह्वीप जारी भएमा सहभागीता एवं सङ्घर्षरत कार्यक्रममा साथ दिने लक्ष्य लिइएको छ ।
६. उपत्यकाभित्र संखुवासभाबाट आइ स्थायी बसोबास गर्नुहुने सबैको खोजी गरी वहाँहरूको दुःख सुखमा साथ सहयोग गर्ने लक्ष्य लिइएको छ । अन्त्यमा संस्थाको अग्रजहरूको सपना र प्रयासलाई सम्पन्न गर्न आमाबुबा, दाजुभाई, दिदीबहिनीहरूको साथ सहयोग, सुभाव अनि दबाबको अपरिहार्यता अनिवार्य रहेको हुनाले तपाईंहरू सबैको सल्लाह सुभाव र चेतावनीले नै समाज आजको स्थानमा उभिन सफलएको हुनाले समाजका भावी कार्ययोजना सहित पुनः सहयोगको अपेक्षा सहित हामी तमु (गुरुड) हरूको महान चाड तमु ल्होछार गाई वर्गलाई बिदाई गर्दै तमु ल्होछार (बाघ वर्ग) २०७८ सालको पावन अवसरमा स्वदेश तथा विदेशमा रहनु भएका सम्पूर्ण आमा, बुबा, दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरूलाई सुख, शान्ति र समृद्धि सहित हार्दिक मंगलमय शुभकामना (आशिंमाला) !!!

०००

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमु ल्होछार (बाघ वर्ग) २०७८ सालको अवसरमा
देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख,
शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

श्रीमान्/ श्रीमती

हर्कचन्द्रादुर गुरुड/दिलकुमारी गुरुड

खा.न.पा.-४, सेकाहा, संखुवासभा

हाल : रानीबारी, काठमाडौं

संख्यासभा तमु समाज सेवा समिति, काठमाडौं आजीवन सदस्याहरू

बालकुमार गुरुङ
सितामाया गुरुङ

गणेशकुमार गुरुङ
खड्गकुमारी गुरुङ

रामबहादुर गुरुङ
जयसिता गुरुङ

चन्द्र बहादुर गुरुङ
दुर्गामाया गुरुङ

लिला बहादुर गुरुङ
सिलु गुरुङ

कर्न माया गुरुङ

केशरबहादुर गुरुङ
सावित्रा गुरुङ

राम गुरुङ
सुनिता गुरुङ

बाबुराम गुरुङ
मिरा गुरुङ

संख्यासभा तमु समाज सेवा समितिको आजीवन सदस्यता वितरण कार्यलाई निरन्तरता रहेको हुनाले
इच्छुक महानुभावहरूले चाँडै सम्पर्क गर्न सक्नुहुनेछ । धन्यवाद !